Mihail Sadoveanu

Mihail Sadoveanu

CREANGA DE AUR

I.

E vorba de părinţii noştri de demult, iar stăruinţa bătrânului mag de odinioară e departe de a ţi o simplă iluzie.

În august 1926, profesorul nostru a organizat.caravana, ca şi-n ceilalţi ani, cu aceiaşi oameni şi aceleaşi animale. Ne-am continuat cercetările hotărâţi, din simpatie pentru el, să-i suportăm din nou distracţiile şi capriciile.

Domnu Stamatin (aşa îi ziceam, deoarece era cu mult mai în vârstă decât noi) se prezenta ca un fel de ţârcovnic firav, cu bărbuţă rară şi chelie precoce, care se uita foarte de aproape şi atent prin ochelarii lui, disjungând şi reclădind elementele; cu toate acestea era 'd'e mirare în ce distracţii comice cădea uneori.

«Era cam săltat», cum spuneau desigur muntenii care ne întovărăşeau, «E venit de pe ceea lume», am auzit eu pe unul şoptind şi ghiontind cu cotul pe cel de alăturea.

Ciudate deasemeni pentru un savant ca el mi se păreau efuziunile lui lirice, care aveau loc din când în când, la popasuri. Atunci era în stare să absoarbă până la două pahare de vin, după ce vărsa cu religiozitate picăturile pentru morţi.

Era un om interesant, în orice caz, şi lui i se da-toreste povestea care urmează. E o datorie de pietate să-1 pomenesc aici. Destinul i-a1 fost să piară într-o ripă a acelor locuri sălbatice, într-o altă expediţie, cea din 1930, la care eu n-am mai luat parte.

Atunci, în august 1926, după ce am trecut'de Obârşii, brădetul şi muntele au părut a se pustii cu desă-vârsire. Din

unele poieni înalte se vedea Oltul, din altele am văzut Mureşul; pe urmă am avut impresia că ne desfacem total de vederea şi sunetul lor; n-am mai privit decât cerul şi n-am mai auzit decât şuietul sihlei.

Pâhă pe unde răzbeam noi, n-ajungeau ciobanii cu turmele, căci aşezările oamenilor erau prea depărtate.

Mentorul nostru avea plăcerea să ne călăuzească adânc «în ţara necunoscută».

În unele părţi călări, în altele pedestri, ciocănind stâncile şi adunând sfărâmături pentru colecţiile lui, suirărn astfel şi coborârăm către Călimani.

Într-o după-amiază, am poposit lingă o arcadă de calcar, mascată de ferigi şi jnepeni.

După ce ne-a adunat lângă el, domnu Stamatin ne grăi astfel:

— îmi închipui, băieţi, că niciodată n-aţi văzut, în alte părţi, locuri aşa1 de frumoase prin măreţia posomorită pe care şi-au păstrat-o din vremea când, după convulsiile geologice, s-au fixat înj această formă nouă. Aici strigă în cetini, în luna lui aprilie, urogalus, cucoşul cel negru cu optsprezece pene în evantaliul cozii. In amurg, aveţi s-auziţi boncăluind pe ceruus carpaticus. Pot să vă arăt, dacă doriţi, pe povârnişul unei râpi, hăţaşul pe unde am văzut tre-când, cu soaţele lui, un bison bonasus, despre care se* spune că ar fî dispărut din munţii noştri. Să ştiţi că nu-i adevărat; în aceste singurătăţi stăruiesc şi alte înfăţişări de demult. Aşezaţi-vă în preajma focului, grăbiţi-vă a scoate conservele şi a pregăti ceaiul, ca să aveţi pe urmă timp să priviţi în jur şi s-ascultaţi glasurile misterioase care mă chiamă necontenit. Am credinţa că aici ami să-mi isprăvesc cariera. Oasele mele, desigur, trebuie să se adune cu ale unor strămoşi. De câte ori pătrund în această regiune neviolată, mă simt emoţionat ca un primitiv. Să nu râdeţi de mine, nici să rnă judecaţi rău, dacă mă veţi auzi descântând şi invoeând ceea ce, pentru dumneavoastră, e de mult pierit, iar pentru rnine e încă viu.

După ce i-am cerut să se explice, I-am lăsat să vorbească.

— Dumneavoastră aţi crezut, zâmbi el, că eu sunt un simplu adunător de roce. E adevărat că, d'in această îndeletnicire, mi-am făcut o profesie; disciplina ei m-a dus, însă, pe cărări cotite, în altă parte. Deprinzându-mă a cerceta scoarţa pământului şi a trage concluzii, a restaura un ev de acum o mie de milenii din câteva oase împrăştiate, am ajuns să-mi pun probleme de aceeaşi natură scurmând altfel de sedimente. Nu ştiu pentru ce motive se străduiesc folkloriştii, care adună mii, de pagini de maculatură în colecţii. N-am avut niciodată impresia că ar scoate ceva din asemenea epave ale oceanului-tirnp. Meto: dele mele, însă, m-au îndemnat foarte de timpuriu, de pe când eram tânăr ca dumneavoastră, să caut argumentul acestor paleologii, datini şi eresuri ale populaţiilor din Carpaţi. Am ajuns la nişte concluzii fireşti, care unora li s-ar părea totuşi surprinzătoare. Am ajuns să preţuiesc şi să iubesc aceste alcătuiri.

Era un om interesant, în orice caz, şi lui i se da-toreste povestea care urmează. E o datorie de pietate să-1 pomenescaici. Destinul i-a fost să piară într-o râpă a acelor locuri sălbatice, într-o altă expediţie, cea din 1930, la care eu n-atn mai luat parte.

Atunci, în august 1926, după ce am trecut'de Obârşii, brădetul şi muntele au părut a se pustii cu desă-vârşire. Din unele poieni înalte se vedea Oltul, din altele am văzut Mureşul; pe urmă am avut impresia că ne desfacem total de vederea şi sunetul lor; n-am mai privit decât cerul şi n-am mai auzit decât şuietul sihlei.

Pâhă pe unde răzbeam noi, n-ajungeau ciobanii cu turmele, căci aşezările oamenilor erau prea depărtate.

Mentorul nostru avea plăcerea să ne călăuzească adânc «în ţara necunoscută».

În unele părţi călări, în altele pedeştri, ciocănind stâncile şi adunând sfărâmături pentru colecţiile lui, suirăm: astfel şi coborârăm către Călimani.

Într-o după-amiază, am poposit lângă o arcadă de calcar, mascată de ferigi şi jnepeni.

După ce ne-a adunat lângă el, dominu Stamatin ne grăi astfel:

— îmi închipui, băieţi, că niciodată n-aţi văzut, în alte părţi, locuri aşa1 de frumoase prin măreţia posomorită pe care şi-au păstrat-o din vremea când, după convulsiile geologice, s-au fixat înj această formă nouă. Aici strigă în cetini, în luna lui aprilie, urogalus, cucoşul cel negru cu optsprezece pene în evantaliul cozii. In amurg, aveţi s-auziţi boncăluind pe ceruus carpaficus. Pot să vă arăt, dacă doriţi, pe povârnişul unei râpi, hăţaşul pe unde am văzut tre-când, cu soaţele lui, un bison bonasus, despre care l b se spune că ar fî dispărut din munţii noştri. Să ştiţi că nu-i a'd'evărat; în aceste singurătăţi stăruiesc şi alte înfăţişări de demult. Aşezaţi-vă în preajma focului, grăbiţi-vă a scoate conservele şi a pregăti ceaiul, ca să aveţi pe urmă timp să priviţi în jur şi s-ascultaţi glasurile misterioase care mă chiamă necontenit. Am credinţa că aici am| să-rni isprăvesc cariera. Oasele mele, desigur, trebuie să se adune cu ale unor strămoşi. De câte ori pătrund în această regiune neviolată, mă simt emoţionat ca un primitiv. Să nu râdeţi de mine, nici să mă judecaţi rău, dacă mă veţi auzi descântând şi invocând ceea ce, pentru dumneavoastră, e de mult pierit, iar pentru rnine e încă viu.

După ce i-am cerut să se explice, 1-am lăsat să vorbească.

— Dumneavoastră aţi crezut, zâmbi el, că eu sunt un simplu adunător de roce. E adevărat că, d'in această îndeletnicire, mi-am făcut o profesie; disciplina ei m-a dus, însă, pe cărări cotite, în altă parte. Deprinzându-mă a cerceta scoarţa pământului şi a trage concluzii, a restaura un ev de acum o mie de milenii din câteva oase împrăştiate, am ajuns să-mi pun probleme de aceeaşi natură scurmând altfel de sedimente. Nu ştiu pentru ce motive se străduiesc folkloriştii, care adună mii, de pagini de maculatură în colecţii. N-am avut niciod'ată impresia că ar scoate ceva din

asemenea epave ale oceanului-tirnp. Meto: dele mele, însă, m-au îndemnat foarte de timpuriu, de pe când eram tânăr ca dumneavoastră, să caut argumentul acestor paleologii, datini şi eresuri ale populaţiilor din Carpaţi. Am ajuns la nişte concluzii fireşti, care unora li s-ar părea totuşi surprinzătoare. Am ajuns să preţuiesc şi să iubesc aceste alcătuiri.

Era un om interesant, în orice caz, şi lui i se da-toreşte povestea care urmează. E o datorie de pietate să-1 pomenesc aici. Destinul i-a fost să piară într-o râpă a acelor locuri sălbatice, într-o altă expediţie, cea din 1930, la care eu n-am mai luat parte.

Atunci, în august 1926, după ce am trecut'de Obârşii, brădetul şi muntele au părut a se pustii cu desă-vârşire. Din unele poieni înalte se vedea Oltul, din altele am văzui Mureşul; pe urmă am avut impresia că ne desfacem total de vederea şi sunetul lor; n-am mai privit decât cerul şi n-am mai auzit decât şuietul sihlei.

Pâhă pe unde răzbeam noi, n-ajungeau ciobanii cu turmele, căci aşezările oamenilor erau prea depărtate.

Mentorul nostru avea plăcerea să ne călăuzească adânc «în ţara necunoscută».

În unele părţi călări, în altele pedestri, ciocănind stâncile şi adunând sfărâmături pentru colecţiile lui, suirăm; astfel şi coborârăm către Călimani.

Într-o după-amiază, am poposit lingă o arcadă de calcar, mascată de ferigi şi jnepeni.

După ce ne-a adunat lângă el, dominu Stamatin ne grăi astfel:

— îmi închipui, băieţi, că niciodată n-aţi văzut, în alte părţi, locuri asa! de frumoase prin măreţia posomorită pe care şi-au păstrat-o din vremea când, după convulsiile geologice, s-au fixat înj această formă nouă. Aici strigă în cetini, în luna lui aprilie, urogalus, cucoşul cel negru cu optsprezece pene în evantaliul cozii. In amurg, aveţi s-auziţi boncăluind pe cervas carpaticus. Pot să vă arăt, dacă doriţi, pe povârnişul

unei râpi, hăţaşul pe unde am văzut tre-când, cu soaţele lui, un bison bonasus, despre care se spune că ar fî dispărut din munţii noştri. Să ştiţi că nu-i adevărat; în aceste singurătăţi stăruiesc şi alte înfăţişări de demult. Aşezaţi-vă în preajma focului, grăbiţi-vă a scoate conservele şi a pregăti ceaiul, ca să aveţi pe urmă timp să priviţi în jur şi s-ascultaţi glasurile misterioase care mă chiamă necontenit. Am credinţa că aici am| să-mi isprăvesc cariera. Oasele mele, desigur, trebuie să se adune cu ale unor strămoşi. De câte ori pătrund în această regiune neviolată, mă simt emoţionat ca un primitiv. Să nu râdeţi de mine, nici să mă judecaţi rău, dacă mă veţi auzi descântând şi invocând ceea ce, pentru dumneavoastră, e de mult pierit, iar pentru rnine e încă viu.

După ce i-am cerut să se explice, 1-am lăsat să vorbească.

— Dumneavoastră aţi crezut, zâmbi el, că eu sunt un simplu adunător de roce. E adevărat că, dân această îndeletnicire, mi-am făcut o profesie; disciplina ei m-a dus, îns-ă, pe cărări cotite, în altă parte. Deprinzându-mă a cerceta scoarţa pământului şi a trage concluzii, a restaura un ev de acum o mie de milenii din câteva oase împrăştiate, am ajuns să-mi pun probleme de aceeaşi natură scurmând altfel de sedimente. Nu ştiu pentru ce motive se străduiesc folkloriştii, care adună mii de pagini de maculatură în colecţii. N-am avut niciod'ată impresia că ar scoate ceva din asemenea epave ale oceanului-tirnp. Metodele mele, însă, m-au îndemnat foarte de timpuriu, de pe când eram tlnăr ca dumneavoastră, să caut argumentul acestor paleologii, datini şi eresuri ale populaţiilor din Carpaţi. Am ajuns la nişte concluzii fireşti, care unora li s-ar părea totuşi surprinzătoare. Am ajuns să preţuiesc şi să iubesc aceste alcătuiri vii ale religiei vechi a părnântului acestuia, găsind în ele însăşi gândirea strămoşilor mei şi însuşi sufletul lor. Religia nouă, care n-are decât zece veacuri, nu s-a putut substitui puterilor trecutului decât în parte şi superficial. Poporul încă practică legea veche. De aceea, să nu vi se pară de mirare dacă voi, invoca umbra severă a bătrânului

preot păgân care a sălăşluit cândva sub bolta unei asemenea peşteri. Pentru dumneavoastră poate îi o fantasmagorie; pentru mine e o realitate. Duhul lui trăieşte încă în mine, cum a trăit în atâtea generaţii succesive; deci eu văd şi simt fiinţa lui în această regiune a lui Dumnezeu., Neapărat, asemenea fiinţă misterioasă nu poate apărea decât credincioşilor şi poeţilor. Pu-neţi-mă în această categorie inferioară dacă voiţi; e momentul când cred şi văd.

Întâia oară am luat contact cu acest mag respectabil şi astrolog iscusit într-o zi de sfârşit de martie, la echinocţiul uneia din primăverile trecute. Atunci m-am suit în muntele ascuns pe care contimporanii mei nu-1 cunosc. Intre vârtejuri de zloată ami ajuns până la lăcaşul său, într-un loc unde trei izvoare vii saltă de sub piatră zbătându-se ca viperele înţelepciunii lui celei fără de moarte şi murmurându-i numele într-o altă limbă decât cea schimbătoare a oamenilor. Ascultaţi ce-am văzut. Cenuşa veche sta încă în vatra părăsită; lătra în adâncime căţelul pământului; am intrat şi 1-am găsit palid şi semeţ în jilţul dăltuit în stâncă. Cu d'reapta ţinea toiagul de fildeş. Avea muşchi în plete şi pe sân; îi ajungea barba la pământ şi genele la piept; deasupră-i fâlfâia, gonindu-se în roate, Cu-aripele-ostenite, un alb s-un negru corb.

…Sub povara acestui semn al zilelor şi nopţilor stătea orb, însă numerele de aur continuau să clipească sub bolta frunţii lui, scriind misterios timpurile.

Profesorul nostru se opri o clipă, privindu-ne sarcastic prin ochelarii lui de miop, apoi urmă:

— La întrebările mele, bătrânul a dat răspunsurile cele mai bune, punând în mişcare, fără să înţeleg cum, alcătuirile statornice ale lui Dumnezeu.

Trebuie să vă spun (căci asta am găsit la sfârşitul drumului meu cotit), trebuie să vă spun că străbunii mei de la Burebista şi mai de demult stăteau, ca să zic aşa, c-o inimă nouă în faţa minunilor. De aceea.înţelepţii de-atunci au

comunicat cu divinitatea altfel decât în civilizaţia dumneavoastră. Acolo undei dumneavoastră raţionaţi şi încercaţi a trece spre a'd'evăr prin silogisme şi ipoteze, înţeleptul de demult avea o cale deschisă, o împărtăşire directă, o însuşire de a pătrunde nesilit în; miezul lucrurilor. Aspectele lumii şi fenomenele naturii magul le prezenta în embleme; le punea deci o cheie veşnică. După aceeaşi metodă, sub simbol, adevărul cel mai abstract putea deveni sensibil; o propoziţie usca'tă se mişca în imagini; astfel necunoscuturile se îmblânzeau, zidirile neanimate şi entităţile morale se poetizau; metafizica se înfăţişa într-o horă de zeiţe.

Să ştiţi, băieţi, că de la acel mag de demult, care a sălăşluit în aceste locuri, au rămas mamelor noastre poveştile cu care ne-au încântat în seri de iarnă. In ele se cuprind adevăruri permanente. Nici noi, nici ele nu ştiam; eram împreună copii, şi ne amuzam cu sclipirile lor de juvaere.

Acest mag, în epoca regilor daci, practica, după o rânduială antică de la Memfis, grafia sacră a cunoaşterilor spirituale. Hieroglifele, cum ştiţi, cuprindeau un principiu de înţelegere universală a noţiunilor, înfrăţind pe iniţiaţi într-o limbă mută. Alfabetul dumneavoastră de astăzi, ca şi limba vulgară, stă mai mult în slujba instinctelor.

La întrebările mele, am primit răspunsuri ce mă îndrumau la o pătrundere de care omenirea de astăzi s-a depărtat; căci progresul necontenit al inteligenţei şi raţionamentului a sleit acele aptitudini care legau pe om mai strâns de stihii. Presimţiri, instinct şi ceea ce numiţi dumneavoastră astăzi subconştient – le-am avut şi noi cândva, ca şi ru'd'ele noastre animalele, într-o formă potenţiată; magia şi fenomenele de telepatie erau în veacurile acelea practici curente. Cunoaşterile acelea subtile şi directe trebuiesc redobândite pe calea stiinţii experimentale.

Bătrânul mi-a deschis înţelegerea eresurilor, a da-tinelor, a descântecelor, a vieţii intime a poporului nostru, aşa de deosebită de civilizaţia orăşenească. Acest neam trăieşte

încă în trecut; toţi copiii lui care intră la universitate sar veacurile, desfăcându-se de el, desrădăcinându-se şi murind.

Ceteam acestea în înfăţişările bătrânului mag pe cârid', la picioarele lui, şarpele uroboros, încolăcin-du-se cu coada la gură, îmi comunica semnul eternităţii şi al ciclurilor.

Duhul magului e o realitate vie nu numai în civilizaţia preistorică a pământenilor noştri. II găsiţi şi-n lurnea dumneavoastră modernă, ceea ce nu trebuie să vă mire prea: mult: ultimul sediment e subţire şi fragil. Calendarul lumii nouă a rămas al astrologului şi al magului de altădată.

Semnele zodiacale ale lunilor, anotimpurile, săp-tămânile şi numele zilelor au fost cetite de înţeleptul meu din peşteră în cartea naturii într-o vreme când omui avea alt sistem fiumefic şi au rămas consemnate în painjenii criptografici pe care dumneavoastră nu vă mai osteniţi a-i deslega.

Părinţii noştri geţi şi elini, domnilor, au învăţat de la Egipet şi de la Babilon cele douăsprezece simboluri şi cele şapte simboluri, şi pătrarele, şi imaginile constelaţiilor, şi toate câte trebuiesc pentru a ceti în eternitate şi în clipa trecătoare. Numele zilelor săp-tămânii sunt d'e-acolo. Nomenclatura religioasă a elinilor nu-i decât o tălmăcire a străvechilor numiri egiptene.

Cele şapte planete care stăpânesc cerul şi pământul, precum şi destinele muritorilor, îşi aveau notaţia şi numele de origină la Memfis: Luna, Mercur, Venus, Soarele, Mart, Joe, Saturn.

Ziua fiind împărţită în patru sferturi, se consacra fiecare pătrar de zi uneia din aceste planete, succesiv şi în ordinea lor de bază. Deci, după primul pătrar închinat Lunei, căutaţi tot a patra planetă şi veţi afla zilele săptămânii.

Priviţi tabelul ce vă însemn cu o bucată de mangal pe roca aceasta lucie de calcar:

Luna

— Mercur

— Venus

— Soarele;
Mart
— Joe
— Saturn
— Luna;
Mercur
— Venus
— Soarele
— Mart;
Joe
— Saturn
— Luna
— Mercur;
Venus
— Soarele
— Mart
— Joe;
Saturn
— Luna
— Mercur
— Venus;
Soarele
— Mart
— Joe
— Saturn.

Raporturile acestea numerice cuprind şi alte ascunzişuri pe care nu le-am putut descifra, ori, dacă le-am descifrat, nu găsesc necesar să vi le comunic. Esenţialul e să înţelegi că ordinea de timp a bătrânuiui meu din acest munte stăpâneşte asupra aeroplanului dumnealor şi asupra aparatului dumneavoastră de radio.

Cugetând la toate acestea şi aşteptând să sosească într-un molid un exemplar de tetrao urogalus, contemplam, din pragul peşterii, constelaţiile.

A doua zi soarele trebuia să-şi reînceapă cariera anuală. La 23 martie, în semnul Berbecului, ziua e în creştere.

Soarele, zeul luminii, face un salt ca un bărbăcuţ din turma bunicului, bate şi biruieşte întunericul; gheţurile pocnesc, zăporul se umflă, colţul de iarbă răsare fin ca şi vârful lui crai-nou.

Dacă n-ar fi aşa de neguros, magul meu ar putea zâmbi; căci cunoştea şi el acel fenomen, rezultat al uneia din multele mişcări ale pământului şi care se chiamă procesiunea echinocţiilor. Axa pământului nu se învârte în aceeaşi direcţie, ci execută, prin polul ei nordic, un fel de spirală de titirez faţă de polul ceresc. Deci soarele nu revine în acelaşi punct în toţi anii. In locul exact unde s-a arătat, anul acesta, la 23 martie, datorită procesiunii echinocţiilor, nu va mai reveni d'ecât peste douăzeci şi cinci de mii opt sute şaizeci şi opt de ani.

În vremea lui, adică a bătrânului, soarele îşi începea într-adevăr cariera anuală în zodia Berbecului. Astăzi, de fapt, se arată sub semnul Peştilor; însă calendarul dumneavoastră a rămas tot în alcătuirea lui veche, căci lumea nouă a pierdut cheia semnelor tainice.

În rânduielile lui de la Memfis se găsesc şi sărbătorile dumneavoastră de-acum. Prăznuiau şi oamenii timpului său Buna-Vestire a soarelui nou, bucurie a păstorilor şi plugarilor trecutului, tot la aceeaşi dată de 25 martie. In aceeaşi zi de aprilie cădea sărbătoarea plugarului din părţile noastre de lume; căci Gheorghie înseamnă, în1 elină, lucrător 'd'e pământ; şi lucrătorul de pământ, cu ajutorul suliţii soarelui, biruieşte balaurul iernii, şi al inerţiei solului. Mai mult: la aceleaşi epoci schimbătoare şi consacrate, se serba atunci, ca şi acum, ziua învierii lui Mitra, ori a lui Osiris, după ce omul-Dumnezeu stă în întunericul de mormânt al peşterii trei zile. Era bucuria revenirii soarelui de primăvară, manifestată prin muguri şi flori, prin daruri de miei şi ouă roşii. Bătrî-nii mei care dorm în ţintirâmul de la Hangu n-a u ştiut niciodată că acest ou semnifică soarele înoit şi veşnicia vieţii, 'd'ar au repetat cu sfinţenie gestul generaţiilor. Ca şi atunci când soarele sta în

mormântul celor trei luni de iarnă, oamenii de acum în straie albe se întristează prin post şi opresc nunţile înaintea învierii. Pe urmă se bucură cu adevărat; căci Isus e soarele inimii lor. In această inimă dorm, practicile vechi după comandamente care nu era necesar să fie înţelese de mulţime.

Practicile vechi îmbinându-se cu legea nouă a inimii frăţeşti îmi devin astfel cu nlult mai scumpe; îmi evocă imaginea maniei care-mi şoptea basme şi murmura descântece rămase de la dânsul.

Deci, sfârşi domnu Stamatin cu voce joasă şi puţintel ostenită, m-am închinat bătrânului şi 1-am respectat, văzând în el pe strămoşii mei; şi mi-am închipuit că ficţiunea aceasta poetică, pe care v-o prezint, poate forma obiectul unei istorisiri cu mult mai reale decât combinaţiile de fapte diverse ale cărţilor dumneavoastră obişnuite. Acelea sunt într-adevăr ficţiuni, cu atât mai goale cu cât mai mult pretind că se substituie studiului precis; pe când sentimentul meu e o realitate care nu va pieri o'd'ată cu mine.

In1 tot timpul acestui lung monolog, interesantă mii s-a părut atitudinea muntenilor care ne însoţeau.

Ascultau cu luarea-aminte foarte încordată, fără să; înţeleagă nimic bineînţeles; însă erau pătrunşi de glasul poetic al profesorului în aşa măsură, încât cei mai mulţi aveau ochii în lacrimi.

«Tabelul» său, domfiu Stamatin îl întocmise cu semnele convenţionale pe care le mjai păstrează almanahurile şi gromovnicele; muntenii noştri au rămas mult timp lingă stânca de calcar, studiindu-le cu mirare şi respect. Pe când ei se lăsau pătrunşi de trecut inconştient pe această cale obscură, eu ceteam adevărurile domnului Stamatin în, burhaiele care lunecau din ponoare spre piscuri lumjinate pieziş de soare, în minunile încremenite ale singurătăţii, şi-n jocul apelor lucii şi cascadelor care cântă din veci acolo laudă Domnului Dumnezeu.

După ce profesorul nostru şi-a împlinit timpul şi prorocia, adăogându-se în chip aşa 'de dramatic la strămoşi, s-a găsit între hârtiile lui un! manuscris ce-mi era adresat, din încâlcitele meandre ale căruia extrag istorisirea ce urmează. Cu toate ciudăţeniile pe care dornnu Stamatin le-a întreţăsut în ea, şi povestea aceasta e, în definitiv, o poveste de dragoste.

II.

Puterile sufletului erau proaspete şi curate în lumea veche a Daciei şi sub semnul lor sta Kesarion Breb.

Era, de la fericitul Zalmoxis, cursul vremii într-al cincilea ciclu, socotind ciclul cât numărul zilelor anului, adică trei sute şaizeci şi cinci de ani. Iar dintr-aj cincilea ciclu, credincioşii vechi de la Carpaţi num'â'- rau ani o sută douăzeci. In văile 'depărtate^ unde izvoarele şi puhoaiele înălţimilor se prefac în pâraie şi lacuri, iar oamenii îşi clădesc case de bârne în aşezări statornice, lumea îşi întorsese faţa către o lege nouă şi număra anul 780 de la izbăvitorul Hristos.

În muntele cel ascuns care va rămânea necunoscut până la sfârşitul timpurilor, bătrânul legii vechi privea din gura peşterii lui lucirea nouă de primăvară. In unghiul crestat, unde băteau răsăriturile dimineţilor, lumina trecuse de semnul cumpenei zilelor şi nopţilor. Acuma soarele suia pe scara cerului în zodia întâia şi se auzea, în prăpăstiile de jos, tunetul zăporului. Pe plai, era încă iarnă dulce cu ostroave de omăt sub brazi. Cucdşii cei mari sălbatici începeau să-şi cheme găinile în marginea poienilor. De la peşteră se auzea mugetul bourilor, în hăţaşurile văii. Cintezii şi stigleţii care ceruseră sălaş în peşteră cit ţinuse puterea iernii se mutaseiră pe crenguţele mdste-cenilor de deasupra celor trei izvoare şi se închinau primăverii cântând subţirel şi sticlindu-şi în lumină acele ochişorilor. După ce se arătă pe cerul nopţilor luna plină a luminii lui martie, cei doi ucenici ase-' zară la altar făcliile de ceară poruncite, căci la sfâr-şitul acelei săptămâni postul lor se

sfârşea şi, după trei zile de mâhnire, tăcere şi taină, urma o nouă înviere a Dumnezeului tuturor veacurilor.

Apa vie a celor trei izvoare era călăuzită printr-o alvie îngustă în hrubă, într-un găvan de stâncă. Ca să-1 pregătească pentru rugăciune, ucenicii ajutară bătrânului să se coboare pe trepte şi să se scufunde de trei ori. II iniăşurară apoi în poclăzi şi sarici. Ii

1L7 pieptănară barba şi-i împletiră coama. Ii puseră strai alb şi comanac. Ingenunchiară ca să primească binecuvântare şi se retraseră fără de nici un cuvânt, după ritual. Ieşind în lumina după-amiezii, adunară vreascuri şi cetini, în mijlocul poienii, le clădiră cu meşteşug şi aduseră jar de la vatra dinlăuntru, unde se păstra ioc fără moarte de la începutul ciclurilor.

Către acest stâlp de fum care se ridica drept spre cer în aerul neclintit, urcară din văi, pe poteci, cei câţiva monahi ai lui Zalmoxis, cărora li se îngăduise bucuria de a veni să se plece subt ochii severi ai bă-trânului din peşteră. Sub mănţălile de lână sură purtau şi ei straie albe, semn al iniţierii. In picioare opinci de piele. Capetele le erau goale şi pletoase. Obrazurile cu bărbi castanii. Aveau ochi în coloarea cerului şi a apelor, fiind neamuri de vechi pământeni.

După cuvântul înţelepţilor de demult, oamenii din acest colţ de lume sunt copii ai pământului lor şi ai cerului lor. Trupurile lor se alcătuiesc şi cresc din anume hrană pe care o au la îndărm'nă în câmpurile cu holde, în dumbrăvi şi livezi şi pe plaiurile muntelui. Firea şi sufletul lor au blândeţa acelor ţărmuri îmbielşugate unde i-a aşezat dintru începutul lumii Dumnezeu, fiind în acelaşi timp schimbătoare şi furtunoase, nestatornice şi viclene ca apele, ca vânturile şi ca tot văzduhul lor fără cumpănă, întru care se îmbulzesc arsiţile şi gerurile.

Monahii cei tineri suiau deci către peşteră cu obrazurile întristate aşa cum cerea rânduiala tagmei lor pentru acea zi de jale, când Dumnezeul luminii se află coborât în mormânt,

dar în ochii lor lucea bucuria învierii apropiate. In acele ponoare şi poieni în care de veacuri domnea liniştea, sălbătăciunile codruâui n-aveau nici o sfială. Veveriţiie îi urmăream şi-i priveau cu mirare sărind din clomb în clomb. Căprioarele îşi ridicau cătră ei boturile negre de deasupra smocurilor de păiuş, d'in unghiuri depărtate. Până acolo, pe sub cetini, era întuneric. Acolo, la ele, era lumină. Ierunci se cumpăneau pe crengi mlădioase. Ciocănitori mari dădeau semnale cătră locurile de sus, duruind cu clonţul în trunchiuri scorbu-roase, ca şi cum ar ii primit anume porunci pentru asta, apoi numărau pe cei nouă monahi şi ciocăneau iar, în duruiri scurte, de nouă ori. Hulubii sălbatici râdeau fantastic, bucuraţi de lumină nouă sau miraţi de arătări străine în domnia acelei linişti. Ca nişte făpturi cu zbor şi minte uşoară, uitaseră şi prăpastia de vifor a lui ianuarie şi stânca de ger vânăt a lui faur. Se bucurau de lumină şi o socoteau întoarsă pe veşnicie.

«Şi noi suntem ca şi aceşti hulubi sălbatici, cugeta în sine Kesarion, monahul cel sprinten şi nalt, care ţinea fruntea şiragului. Ştim cât de trecătoare sunt toate, precum ne arată moartea de care ne întristăm şi învierea de care ne vom bucura în curând; totuşi, suntem ca sălbătăciunile şi ca pădurea.»

În acel răstimp al gândurilor lui, monahul auzi foarte departe, în fundul văilor unde stătuse în popas, chiotul slujitorilor, care rămăseseră cu caii în preajma focului, la colibe. Într-adevăr, dacă cei care s-au adăpat din izvorul înţelepciunii nu-şi pot stă-pâni nălucile amăgitoare a trupului lor de pulbere, ca altceva pot face nişte slujitori prosti, cu multă vârtute şi cu puţină înţelegere? Sună din glas la un loc cu păserile şi cu apele, se miră de florile de brânduşe ca şi cum nu le-ar mai fi văzut niciodată şi-şi fac spaimă de lupii care se furişează în sihiă şi de fantasmele de neguri care se strecoară la marginea grohotişurilor şi a bălţilor neclintite.

Când ajunseră sus, că'tră asfinţitul soarelui, se opriră şi se adunară barbă lingă barbă, ca să răsufle o clipă. Se vedeau în depărtare valuri de codru. Unele erau încă luminate, altele se pitiseră în umbra op-cinilor. Cât cuprindea ochiul împrejur, peste toate acele păduri şi culmi, era pustie, căci locul muntelui sfânt era oprit până la trei zile de umblet. Păstorii din toate zările aveau semne, bouri bătuţi în copaci străvechi, şi nu treceau cu turmele lor de acel hotar. Locul unde sălăşluia prorocul lor cel bătrân nu trebuia să fie cunoscut şi cercetat decât de unii din învăţăceii lui; şi acei învăţăcei, când coborau între oamenii din lurne, aveau limba legată pentru orice nume şi orice lămuriri; asupra muntelui tainic putea privi numai Dumnezeu cu ochii lui de stele şi numai el putea glăsui cu tunetul său. Cum îl părăseau, ucenicii urmau să fie ca şi cum n-ar fi văzut niciodată nimic, n-ar fi auzit nimic şi n-ar fi rostit niciodată cuvânt. Imaginea, semnele şi sunetele acelui loc ascuns aveau a le duce cu ei, pe tărâmul celălalt, d'e unde nu se mai puteau întoarce în lumea muritorilor.

Numai din când în când, la cinci ani o dată şi uneori la şapte ani, se vestea satelor, păstorilor şi tuturor neamurilor că prorocul se va arăta lumii. Nimene nu ştia cum şi de unde ucenicii săi îl aduceau în văiântr-un loc care se chema La Prelunci, nu departe de două izvoare ale apelor celor mari, şi acolo, pe un tăpşan, deasupra unei cline domoale unde se aduna omenire de pretutindeni, bătrânul din muntele ascuns se arăta şi înălţa braţele, binecuvit niânteni şi jertfele lor depuse la altar. Ase^ adunare avea loc numai într-o anume fa când soarele stă pe cer la cea mai marţ lui, după jumătatea lunii iunie, în zodia | la ceasul amiezii acelei zile, soarele dă j^. semnul zodiei. După ce binecuvânta Pc!u| unora învăţături pentru pământ şi vite, 4u| cându-le vise înfricoşate, pe alţii vindecâtliy» grele, bătrânul se retrăgea şi el odată Cu A soarelui, şi lumea rămânea la, focurile pop^j bând de el cu uimire, binecuvântându-1 Şif Poporului de rând îi plăcea foarte sa^adii prorocul său şi să

se veselească, după W cari şi vinuri. Neamurile acestui păiiiitrî şi cioase, însă şi foarte iubeţe pentru totfe'nl ţări, şi învăţăturile sfinte ale bătrânului' le ascultau cu evlavie, uitându-le de uşor.

Monahii lui Zalmoxis trecură spre zidul i^/j intrară ca pe sub coloane, pătrunseră în ardea focul de vreascuri şi cetină, pâriind şi,(] scântei. Ucenicii cei tineri, fără bărbi şi Q; şinat pe frunte şi pe după urechi, se rifcaii de pe trunchiurile lor şi se închinară cu ij piept, făcând semnul tagmei. Erau bucuroşi ol veriţile; încercau să-şi ascundă plăcerea pământeni în domnia fiarelor şi a, singm izbuteau. Kesarion Breb îşi alătură fiafltea lor, îmbrăţişându-i, cum făceau şi soţii săi, f un cuvânt, se aşezară pe trunchiurile ie b$(nate. învăţăceii aţâţară focul. Din când în u'V spaimă de iupii care se furişează în sihlă şi de fantasmele de neguri care se strecoară la marginea grohotişurilor şi a bălţilor neclintite.

Când ajunseră sus, că'tră asfinţitul, soarelui, se opriră şi se adunară barbă lingă barbă, ca să răsufle o clipă. Se vedeau în depărtare valuri de codru. Unele erau încă luminate, altele se pitiseră în umbra op-cinilor. Cit cuprindea ochiul împrejur, peste toate acele păduri şi culmi, era pustie, căci locul muntelui sfânt era oprit până la trei zile de umblet. Păstorii din toate zările aveau semne, bouri bătuţi în copaci străvechi, şi nu treceau cu turmele lor de acel hotar. Locul tinde sălăşluia prorocul lor cel bătrân nu trebuia să fie cunoscut şi cercetat decât de unii din învăţăceii lui; şi acei învăţăcei, când coborau între oamenii din lurne, aveau limba legată pentru orice nume şi orice lămuriri; asupra muntelui tainic putea privi numai Dumnezeu cu ochii lui de stele şi numai el putea glăsui cu tunetul său. Cum' îl părăseau, ucenicii urmau să fie ca şi cum n-ar fi văzut niciodată nimic, n-ar fi auzit nimic şi n-ar fi rostit niciodată cuvânt. Imaginea, semnele şi sunetele acelui loc ascuns aveau a le duce cu ei, pe tărâmul celălalt, d'e unde nu se mai puteau întoarce în lumea muritorilor.

Numai din când în când, la cinci ani o dată şi uneori la şapte ani, se vestea satelor, păstorilor şi tuturor neamurilor că prorocul se va arăta lumii. Nirnene nu ştia cum şi de unde ucenicii săi îl aduceau în văi, într-un loc care se chema La Prelunci, nu departe de două izvoare ale apelor celor mari, şi acolo, pe un tăpşan, deasupra unei cline domoale unde se aduna omenire de pretutindeni, bătrânul din muntele ascuns se arăta şi înălţa braţele, binecuvântind pe pa-mânteni şi jertfele lor depuse la altar. Asemenea mare adunare avea loc numai într-o anume zi a anului, când soarele stă pe cer la cea mai mare înălţime a lui, după jumătatea lunii iunie, în zodia Racului. De la ceasul amiezii acelei zile, soarele dă înapoi ca şi semnul zodiei. După ce binecuvânta poporul, dând unora învăţături pentru pământ şi vite, altora tălmă-cindu-le vise înfricoşate, pe alţii vindecânidu-i de boli grele, bătrânul se retrăgea şi el odată cu asfinţitul soarelui, şi hmiea rămânea la focurile popasului vorbind de el cu uimire, binecuvântându-1 şi prăznuind'. Poporului de rând îi plăcea foarte să vadă astfel pe prorocul său şi să se veselească, după aceea, cu mân-cări şi vinuri. Neamurile acestui pământ sunt cuviincioase, însă şi foarte iubeţe pentru tot felul de desfătări, şi învăţăturile sfinte ale bătrânului din munte le ascultau cu evlavie, uitându-le după aceeia destul de uşor.

Monahii lui Zalmoxis trecură spre zidul brădetului, intrară ca pe sub coloane, păfrunseră în poiană, unde ardea focul de vreascuri şi cetină, pârâind şi arttncând scântei. Ucenicii cei tineri, fără băr'Gi şi „cu părul tu-sinat pe frunte şi pe după urechi, se ridicară cu grabă de pe trunchiurile lor şi se închinară cu minile la piept, făcând semnul tagmei. Erau bucuroşi ca şi ve-veriţile; încercau să-şi ascundă plăcerea de a vedea pământeni în domnia, fiarelor şi a singurătăţii, dar nu izbuteau. Kesarion Breb îşi alătură fruntea lui de a lor, îmbrăţişându-i, cum făceau şi soţii săi. Fără nici un cuvânt, se aşezară pe trunchiurile de brad răsturnate,

învăţăceii aţâţară focul. Din când în când îşi întorceau spre oaspeţi ochii în care se desfătau lacrimi de prietinie.

Se strecurară în peşteră, ca şi cum ar fi vrut să dfea de veste. Dar bătrânul, fără îndoială, ştia că au sosit monahii săi. Amândoi tinerii se opriră cu sfială văzân-du-1 cufundat în gânduri şi aşteptând în jâlţul lui să bată un ornic din văzduh, sau din inima muntelui, sau din veşnicie, al cărui sunet numai urechea lui putea să-1 simtă. Pe altarul luciu de piatră stăteau semnele tainice ale vieţii şi ale morţii. Cele trei făclii de ceară ardeau lin.

Ei ar fi aşteptat un semn, dar ştiau că bătrânul nu-1 va face. Ar fi vrut să se retragă, să cheme pe oaspeţi, dar nu îndrăzneau. Tngenunchiară în locul hotărât lor şi atunci simţiră în tâmple un fior; muntele dădu zvon; alungat din peşteră, tunetul foii de aramă lovită cu ciocan de lemn zbucni în poiană ca o ploaie de sonuri fine. Monahii se ridicară din jurul focului şi intrară în locul sfânt. Se grăbiră să împresure jâlţul şi-şi plecară genunchii, învăţăceii cei tineri îşi coborâră frunţile închizând ochii. Prorociţi făcu asupra capetelor închinate, pe rând, semnul celor patru puncte, care înseamnă nemărginirea în spaţiu, regenerarea necontenită a vieţii, jertfa şi mângâierea. Era vechiul semn al iniţiaţilor, pe care, în văile depărtate, unde se alină apele, la acelaşi ceas, preoţii legii nouă, a lui Isus, îl făceau asupra poporului, vestind învierea. Ceremonia tainică pe care au săvârşit-o monahii sub gestul şi privirea bătrânului din muntele ascuns nu era îngăduită a trece dincolo de umbra de amurg a peşterii, la cunoştinţa mulţimii. Nu-i îngăduit nici astăzi nimănui s-o divulge. Trebuie să ră-mâie în trecut, ca o comoară în sânul graniturilor.

III

, Kesarion ascultă sfaturile şi desdnteccle bătrânului Decheneu.

Mai târziu s-au adunat într-altă încăpere a peşterii săpată în stâncă, de unde, prin ochiul rotund de lumină, se vedea în cerul limpede luna în al treilea pătrar: nouri străvezii

lunecau pe aurul ei din când în când cu repeziciune, curgând dinspre miazăzi, ceea ce arăta că atistrul de la Marea-din-miijloc vine asupra pământului Daciei, ca să topească cele din urmă omături şi să elibereze florile primăverii, la marginea apelor care sar trepte de piatră, sfărâmând argint. La câmpie, de mult zburdă mieii, şi în ostroavele Istrului gâştele sălbatice scot cel dinţai rând de pui. In orzurile plugarilor de la câmpie se poate ascunde ciocârlia.

Se auzea uşor fâsâitul vântului în brazi. Copiii slujeau la masa frăţească, în talgere de argint, gustarea ascetică poruncită tagmei lor. La legumele şi rădăcinile fierte nu adăogeau decât puţin oleu proaspăt de jir. Tot astfel la frunzele nouă de grâuşor culese de pe coastele însorite. Azima, coaptă de lespezi fierbinţi, era făcută dintr-o făină adusă în dar de departe de binecredincioşi şi lăsată în văi, în loc anumit, hărăzit singurateculuí de pe opcină. Cămara de sus mai cuprindea, în hârzoburi de scoarţă, bureţi uscaţi, pădureţe şi alune, afine acrişoare şi căline amare. Acelor slujitori ai lui Dumnezeu, închinaţi unei rânduieli a spiritului, nu le era îngăduită nici mâncarea de carne nici băutură ameţitoare, într-adevăr, partea cea mai plăcută a cinei lor era o lamură, care nu se mestecă şi nu se soarbe, necunoscută oamenilor de rând. Căci vorbele şi gândurile despre lucrurile hotărâte de Dumflezeu să rămâie taină sunt, pentru cei fledeprinsi cu ©le, o primejdioasă otravă.

Breb îşi cunoştea de mult învăţătorul şi-l privea îngrijat, socotindu-1 ros de suferinţă. In noaptea aceea n-avea bucuria pe care o arăta de obicei la adunările ucenicilor săi. Rămânea aspru şi părea a se întoarce necontenit în sine.

Părinte, zise el aplecându-şi fruntea către dânsul, cu toate veştile mi prea bune pe care ie afli din când în când de Ia - noi despre noroadele de la câmpie, „se cuvin© să arăţi către noi zâmbetuî tău, căci altfel ne întoarcem la locurile noastre împovăraţi de întristare.

Fiule, răspunse bătrânul, am în mine şi bucurie. Veştile pe care mi Ie aduceţi nu mă pot mâhni căci tot ce se fntfmplă e rânduială a Celui prea înalt pe care noi fi servim. Mi-aţi vorbit de mult de legea nouă către care noroadele se îndreaptă; dar sub cuvintele ei proaspete eu vad aceleaşi semne vechi, căci Domnul Dumnezeu are o mie de nume şi o mie de forme. Poate ochii oamenilor de rând au nevoie de altceva şi sufletul lor doreşte alt joc de colori, dar cel ales trebuie să rămâie într-acelasi loc al său, îndreptat cu toată puterea spiritului spre înţelepciunea cea mai presus de toate. Cel pe care îl servim e unul, născut din el însuşi; şi din acest unul toate au ieşit şi el e în toate şi le învăluie pe toate. Nimene dintre muritori nu 1-a văzut decât în valuri şi vânturi, şi-n raza care străpunge moartea trezind colţul grăuntelui. Pentru oamenii de rând e trebuinţă să se găsească cea mai potrivită alcătuire ca să se teamă şi să nu se mănânce uni'i pe alţii ca fiarele. Dar pentru noi ceea ce e veşnic nu se poate clăti.

Părinte al meu, răspunse Kesarion, ştiu că nouă nu ne este îngăduit să rostim altceva decât adevărul.

Voi mărturisi deci că am legat întristarea domniei tale de cele ce se petrec în lume. în văile apelor noastre şi către câmpia Istrului, preoţii noştri trebuie să deschidă biserici.

— O, fiul meu, află că eu nu mă împotrivesc la asta. Dragostea noastră către fraţii 'noştri cei neluminaţi trebuie să se împace cu tot ce poate fi de folos sufletului lor. Dacă pot ii astfel mai buni, să rostească numele lui Lsus. Datina noastră e să nu coborârn către ei declt când ne chiamă. Noi putem rămâne'a aici, până la siârsitul timpului nostru; iar preoţiilor noştri cărora li se cer alte vorbe pentru acelaşi lucru le dăm sfat să se plece stăpânirii. Slujesc pe acelaşi Dumnezeu. Să ştiţi deasemeni că ce a fost rânduială a vieţii şi a fiinţii noroadelor o mie de ani va rămânea încă o mie. Căci o lege care pare nouă nu schimbă nici frica, nici nădejdea, nici viaţa, «ici moartea. După cit înţeleg, această slilă vine de către împărăţia Bizanţului. Acolo s-au ridicat

împăraţi cu mare vâlvă, au bătut s-au supus turmele varvarilor şi au făcut drum rânduielilor nouă. As dori să aflu dacă popoarele lor sunt mai fericite şi dacă preoţii legii nouă au sporit c-un dram înţelepciunea. Aci se află ceea ce tu judeci a fi mâhnire; dar eu ţi-am spus că e o bucurie a sufletului meu.

O, părinte prea înţelepte, spune-mi dacă trebuie să mă bucur şi eu.

Într-adevăr, fiule, hotărî bătrâruil, a sosit pentru tine ceasul.

La aceste cuvinte, obrazurile celorlalţi monahi s-au întors luminate de zâinbet cătră tovarăşul ilor. Kesa-rion cuprinse şi sărută mâna uscată a aschetului. Acea mână i se ridică pe lângă tâmplă, mângâindu-i fruntea.

Bătrânul îşi întoarse fruntea cătră copii. Aceştia se închinară şi se retraseră.

— Află fiule al imeu iubit, reluă marele preot, că trebuie să te pregăteşti de cale lungă. Dintre toţi iraţii tăi care se afilă de faţă, copii ai sufletului meu, pe tine te-am socotit mai vrednic ca să te jertfesc. Tu ai mai multă putere şi agerime în trup şi poţi îndura mai bine asprimile vieţii de rând; am cunoscut la tine şi ascuţimea spiritului, căci ai fost în stare să te apropii încet-încet de adevăruri. Ai învăţat înârî-narea şi te-ai deprins să stai necontenit treaz cu spiritul. Ai început a ceti cu destulă uşurinţă în oameni şi în lucruri. Eşti gata să desfaci din tine şi puterile cele tainice: dar asemenea învăţământ primejdios nu se poate câştiga decât acolo unde este fântâna fără fund, prin care poţi străbate pe tărâmul celăilalt. Acolo am fost şi eu în tinereţele mele, după pilda tuturor înaintaşilor mei. Când am închis ochii bătrâmilui meu, im-am aşezat în locul lui, având acelaşi nume, – al treizeci şi doilea Decheneu. Dumnezeu va binevoi să îngăduie ca tu să fii al treizeci şi treilea, atunci când cenuşa oaselor mele va trece la odihnă, în firida consacrată. Deci, fiule al meu, va trebui să faci lungă călătorie la Egipet. După ce vei cunoaşte Nilul, care este

tatăl şi hrănitorul ţării, şi al oamenilor de acolo, te vei mira de toate zidirile împăraţilor de odinioară. Şi vei vedea şi pe unii dm acei împăraţi înfăşuraţi în scrisoarea vieţii lor, dormind cu trupurile în cripte, pe când sufleteiâe lor aşteaptă învierea pe ţărmul care se chiamă Amenţi. Te vei opri la columnele templelor, comunicând prin semnele lor şi prin ochii tăi cu oamenii şi cu faptele de odinioară. Vei vedea piramidele cele mari, în care se află însemnate timpurile şi semnele dumnezeirii. Vei sta cu mirare lingă leul uriaş de piatră, cu cap de muiere, care străjuieşte către hotarul pustiilor Libiei şi, ca să-i afli taina, te vei coborî către apa Nilului şi vei bate la uşa templului pe care ţi-1 voi numi şi unde am bătut şi eu când eram ca tine. Vei spune cuvântul şi vei iace semnele pe care ţi le voi împărtăşi şi, îngenunchind în faţa preotului celui mare de-acolo, îi vei înfăţişa inelul meu. Vei vorbi puţin şi vei răspunde în limba elină la întrebări. Şi astfel vei intra la învăţătura ta cea din urmă şi desăvârşită, sălăşluind în acel templu şapte ani. Nădăjduiesc să ieşi de acolo viu şi întărit cu puteri pe care încă nu le cunoşti.

Monahii se bucurau ascultând acele cuvinte minunate. Kesarion închisese ochii.

Părinte prea înţelepte, murmură el, doresc de multă vreme aceşti ani fericiţi.

Sunt ani de primejdie, fiule. Poate am greşit. De-acolo nu ies decât oamenii fără prihană. Ceilalţi nu mai văd soarele. Dar sufletul meu e bucuros, simţind de pe-acum întoarcerea ta. Să iii limpede şi mlădios ca izvorul şl tot aşa de stăruitor. Să străpungi stânca materiei şi să te eliberezi către divinitate. Nouă nu ne e îngăduit să trăim decât prin spirit cu dragoste şi dreptate; gura, auzul şi ochii nu trebuie să mai slujească patimilor trupului. Plinindu-ţi învăţătura, după aceşti şapte ani, vei ajunge la ţărmul mării mai tare decât cum erai la sosire. Cu ochii tăi adevăraţi, ori cu ochii sufletului tău vei vedea departe aceşti munţi întru care te-ai zămislit şi întru care dorm părinţii tăi şi-ţi va îi dor să te-

apropii de dânşii. Dar vei porunci căpitanului de corabie să nu te ducă mai departe decât Propontida. Te vei coborî la Bizanţ, făptuind astfel a doua poruncă a mea. Având cunoştinţi ale celor văzute şi ale celor tainice, îndrăzneşte a intra în lumea de-acolo, şi între cei umiliţi şi ia curtea celor mari, pentru a cunoaşte aşezările împărăţiei greceşti şi tocmeala adevărată a legii lui Hristos, care se zice că răsare asupra veacului nou ca un alt soare. Vreau să ştiu care-i taina ei şi dacă este o taină nouă. Vreau să cunosc şi bunurile şi puterea pe care o aduce împăraţilor. Astfel învăţătura celor şapte ani se va adăogi. Ca această nouă jertfă a fiinţii tale să iie spornică, nu pregeta să dai dragoste şi înţelepciune semenilor tăi. Făcând fapta bună oriunde şi oricând, slujeşti pe Dumnezeu. Intrând în vălmăşagul ei, astfel vei cunoaşte acea lume mai hine. înainte d© a trece către bătrânii mei, vreau să cunosc c01e bune şi cele rele ale oamenilor, ca să <nu greşim faţă de popoarele pe care Domnul Dumnezeu ni le-a rânduit să le păstorim.

Voi face întocmai cum îmi porunceşti, părinte, răspunse Breb, umilindu-se.

Prea bine; fă totul cu bucurie a spiritului, nu a fiinţii. Deci ceilalţi fraţi ai tăi se vor coborî în văile, ducând rânduielile mele; iar tu vei rămânea 'lângă mine, căci am a-ţi da şi alte învăţăminte. Vom sta singuri, după ce vor înflori poienile, la coliba cea mai de sus, sub vulturi, adică sub Dumnezeu şi sub spiritul nostru propriu; iar acum,)la această cină frăţească, Iţi dau cele din urmă hotărâri care privesc nevoile şi călătoria în lume până la Egipet. Vei binevoi să primeşti, din tezaurul domnilor acestui pământ, atâtea bucăţi de aur câte îfi trebuiesc întocmai. Când te voi îmbrăţişa şi te voi slobozi în drumul tău, nu întârzia în vale decât până găseşti un om ascultător şi cu braţ tare din neamul dacilor. Avându-1 pe acela tovărăşie, treci muntele şi alege calea cea mai potrivită către Istru şi apoi dincolo până la Calatis. Vei trece pe lângă locuri unde au stat

varvarii huni. Acuma iarăşi s-au întins într-acolo pământenii, şi-au clădit bordeie în pământ şi agonisesc holde de grâu. Ai să cunoşti că te apropii de locurile lor când vei băga de samă că zarea se alină şi nălucesc ape în depărtări. Acolo pâraiele tac şi sălbătăciunile care poartă numele neamului tău îşi clădesc în luciul lacurilor, sub mesteceni, căsuţe rotunde pe care le bat şi le întăresc cu cozile. De la ei au învăţat oamenii de la câmp a face iazuri şi bordeie. După aceea n-ai să mai auzi mugetul cerbilor şi al zimbrilor. Să pui la ciochine cu soţul tău câte o ploscă cu apă, căci izvoarele sunt rare. Bagă de samă la popasuri, deoarece în acele întinderi bân-tuiesc lotri şi ucigaşi. Opreşte-te numai la stânile muntenilor noştri cât vei străbate bărăganurile. Iar după ce vei ajunge la cetatea Calatis, caută un grec nu prea viclean şi fă legământ cu el pentru plutirea pe mare, fără a-1 lăsa să vadă bucăţile de aur, ca să nu-i strălucească spre ele ochiul şi jungherul. Ca să călătoreşti mai lesne, leapădă-ţi 'straiele şi te schimbă după obiceiul locurilor, îndată ce vei vedea că trebuie; ca să nu pari străin nicăieri şi isă nu te bage în samă răii. Pleacă-te stăpânirilor, închină-te zeilor, şi du-te în calea ta având în inimă numai pe Dumnezeul cel adevărat.

IV.

Lui Kesarion Breb U apare prea sfinţitul episcop Platan de la Sakkoudion.

La începutul lunii mai, anul de la Hristos 787, Kesarion Breb se ai!a intrat la Bizanţ de puţină vreme. Găzdiiise în Arghiropatria, uliţa zarafilor, la casa egiptenilor, unde poposeau neamuri din Răsărit.

făclii, candele şi icoane bogate, privirea lui pătrunzătoare cunoscuse coloanele scumpe, răpite de la templele Egipetului şi aduse aici de împăraţii lumii. Pe această frumuseţă veche se sprijineau bolţile lumii nouă. Deci dădu laudă în inima sa Dumnezeului tuturor timpurilor.

Tn unele după-amiezi, către asfinţitul soarelui, găsise vreme să stea de vorbă cu jidovii şi cu asiaticii lui de la

sălaşul unde poposise, ori cu zarafii care pândeau ca painjenii în umbra bolţilor lor. Ceea ce-i şopteau acei oameni vicleni despre Bizanţ era cu totul altceva decât priveliştea strălucită care se înfăţişa ochilor. In hipodrom se vânturau aurării, brocarturi şi steme; împărăţia ieşea în uliţă cu alaiuri înfricoşate, între străjeri cu platoşe şi arme scumpe; bogăţiile şi faila curgeau pe toate căile până la Şapte Turnuri, până la Poarta de Aur, până la Apeducul lui Valentie; închinarea norodului se făcea cu isunet; muzicile cântau între grădini înflorite; soarele sporea bogăţiile şi frumuseţile lumii grămădite în acea cetate de către 'atâţia împăraţi, într-atâtea veacuri, după atâtea războaie; între cerul ca o boltă de peruzea şi între lucirea de oglinzi a Propontidei toate erau întocmite să pară un paradis, însă toate cele omeneşti sunt părere şi sub lumină viermuiesc putreziciunile.

În ziua a şaptea a lunii, văzuse o clipă pe bine-credincioasa împărătească Irina, luptătoarea pentru ortodoxie împotriva arienilor. Ieşise de la Palatul Sâânt împresurată de patriei şi sfetnici, purtată în litieră de slujitorii în purpură. In fruntea alaiului, dregători măreţi purtau semnele împărăteşti: sabia, varga şi globul de aur. In preajma Vasilisei, teorii de varangi şi maglabiţi ţineau strajă cu suliţi şi securi, cu zale şi căşti de aur. Poporul striga, se închina în pulbere, binecuvânta pe cea mai mare şi mai slăvită Doamnă a tuturor lumilor şi a tuturor timpurilor. Unii dintre sfetnicii împărăteşti lăsau să curgă în urma convoiului bănuţi de argint; şi cele din urmă străji călări treceau peste zvâreolirile împletite ale cerşetorilor. Astfel, în purpura ei violetă, de trei ori mărita Vasilisă trecea pe stih platanii înfloriţi către palatini Elefte-rion, unde se spuniea că stau tăinuite comorile sale. Dar în preajma ei era Stavrikie hadâmbul, sfetnicul ei cel dinţai, şi în înfăţişarea-i uscată şi spână Kesarion Breb cunoseu numaidecât semnul vulpei, iar în norodul care hăulea observă priviri strâmbe şi rânjete. Vasilisă era către anuil al patruzecilea al vieţii ei. La

moartea soţului său împăratul, înlăturase pe fiu de la lucrarea împărăţiei, luase ea singură în mină frâul şi săvârşise fapta cea mare şi mult lăudată, des-chizând iar bisericile ortodoxiei şi dând poruncă să se spele varul cu care fuseseră astupate sfinteile zugrăveli, din ticăloasa poruncă a socrului său Copronimul. Mulţi călugări negri, ca nişte corbi, îi împresurau alaiul, fâlfâind din pulpane, binecuvântând puterea lumească, întrupată de astă dată într-o muiere văduvă, care răscumpăra cu sufletul şi cu râvna frumuseţa ce ar fi trebuit s-o aibă chipul ei.

După obiceiul său, Breb căută să cetească în înfăţişarea femeii ceea ce nimene nu poate ascunde unui om care ştie să străpungă învelişul lucrurilor. După acelaşi obicei, pe care el însuşi nu-1 socotea bun, căci era un fel de râs tăcut şi lăuntric al său, călătoruil văzu în împărătească o putere aspră şi flămândă. Părea întinsă cu toate unghiurile înainte, ca o lupoaică şi ca o patimă vie a măririi. O lupoaică îngrăşată şi bine ţinută, adaose el în sine.

În urma alaiului rămăseseră mirosuri şi pulberi.

— M. Sadovegnu, Opere, voi. 12

Când se întoarse din drumul său şi ajunse în drept cu mănăstirea închinată sfântului Pantelimon, în vecinătatea zărăfii|!or, dădu peste o altă înfăţişare a vieţii.

Un alai fără strălucire aştepta în laturea bisericii şi doi slujitori băteau în poarta împrejmuirii, către fraţii monahi care se aflau zăvorâţi înlăuntru, în căsuţe iupilate după trandafiri înfloriţi. Stăpânul care aştepta călare pe un asin închiriat, cu stăpânul asinului ţinând căpăstrul, era un cuvios bătrân monah, îmbrăcat In straie groase, de şi ziua era foarte caldă, cufundat cu capu-ntre umeri şi cugetând cu întristare, slah, mohorât şi cu nas lung, ca o pasere ibis a smârcu-rilor Nilului. In preajma lui erau fraţi mai tineri, care făcuseră drumul pe jos de la corabia poposită jos la ţărm, în Hrisokeras. Duceau pe umăr puţine lucruri trebuincioase vieţii lor sărace.

Breb se opri în drum şi privi cu luare-aminfe pe bătrân.

Cei din mănăstire întârziau să deschidă, întrebau întâi cine este. Şi înainte de a afla cine este, pofteau să ştie ce pofteşte. Unu! din monahii tineri îşi făcu loc, ca să vorbească, Sin tem fraţi întru Hristos, deschideţi, strigă el.

Cine e?

E părintele episcop PI aton de la sfânta mănăstire Sakkoudion, în Bithynia. Vă rog să binevoiţi a nu-1 face să aştepte, căci e trudit de cale, şi vine pentru slujba prea măritei împărătesc.

Atuncea zăvorul de la poarta cea naltă începu să scrâşnească cu mare întârziere. Doi oameni, care vorbeau între ei şi se îndemnau, se nevoiau pe dinlăuntru ca să-1 tragă. Când părură că au ajuns fia sfârşit, poarta urmă să se ţie tare în canaturile ei, Trebuie să fie la mijloc un demon, zise stăpânul asinului, privind cu neprietinie înspre omul în strai alb, care se oprise şi privea ţintă. Srnunci de căpăstru, şi animalul făcu o săritură îndărăt, arătându-şi şi el părerea. Bătrânul se cumpăni pe samar şi era să cadă. Răsărind cu spaimă din mâhnirea lui, văzu un om străin, cu ochi verzi, care-1 cuprindea şi-1 sprijinea. La o poruncă a acelui om străin, slujitorul pletos şi mare trecu la porţi, puse umărul şi le prăbuşi înlăuntru.

Doamne, Maica Domnului! strigau monahii sfântului Pantelimon, zvârliţi la o mare depărtare, în pulbere.

Bătrânul episcop Platon avu un zâmbet pe iată lui întristată. Înălţând braţul drept, îi binecuvântă. Apoi se întoarse asupra străinului. Acesta se retrăgea, iară de nici o vorbă.

O, frate al meu, îi zise el, opreşte-te, ca să-ţi pot muilţămi.

Mulţărnirea e a mea, părinte, răspunse Breb revenind. Am putut arăta acestor doi asini că se înşală.

Stăpânul animalului mormăi.

Ar trebui să mormăiască şi asinul, zise Breb; dar el a înţeles mai bine.

Iartă pe om pentru cuvântul lui nepriceput… zise bătrânul.

Atuncea Kesarion Breb înţelese că episcopul Platon auzise şi observase, de şi părea cufundat în sine.

— Acuma vin de departe, urmă bătrânul, şi oaselor mele le trebuie hodină. După ce va binevoi Dumnezeu să-mi dea un somn de patru ceasuri, care nu 1-am avut de când am purces de la Sakkoudion, as vrea să am plăcerea de a te cunoaşte, căci după înfăţişare înţeleg că eşti bărbat străin de bun neam, iar după faptă, văd eă-mi eşti frate, ori de care lege ai îi.

Sunt călător de la Egipet cătră Dacia, răspunse Kesarion.

Ai umblat la locurile sfinte?

Am umblat, Atunci doresc, înainte de a mă întoarce la mine, să am un sfat de prietinie cu domnia ta.

Părinte, răspunse bărbatul în straie albe, mini voi fi şi eu aproape de locul unde te vei afla.

Episcopul zâmbi.

— Mâni, prietine, voi fi într-un loc unde intră prea puţini.

Străinul zâmbi şi el:

— Cred, părinte al meu, că ne vom vedea într-un loc unde intră prea muilţi.

Închinându-se, străinul se retrase cu slujitorul său cel uriaş, iar episcopul Platon de la Sakkoudion întoarse pliscu-i lung în urma lui, cu mirare.

V.

Aici se arată frumuseţa şi puterile Bizanţului pe când era împărătească prea slăvită Doamnă Irina şi se leagă prietinie între prea sfinţitul Platon şi Kesarion Breb egipteanul.

La palatul Eleâterion, Vasilisa nu se dusese pentru plăcerea ei, căci o însoţeau dregători, între care cel mai sus sta Stavrikie.

Cu înfăţişările unor hadâmbi ca el şi ca Eftihie, sălile de la Elefterion trebuiau să se întristeze şi florile grădinilor să se ofilească.

Stircii care cuibau în chiparoşi dădură semn din pliscuri că iarăşi au sosit în domnia lor uscăciunile pământului.

Împrejmuirea se umplu de sunet, apoi se alină. Străjile poposiră în afara zidurilor.

Dintre bărbaţii cu coif şi cu zale intră în palat numai Alexie, polemarh cu bun nume între oştenii împărăteşti. Deci era un sfat de taină, în care Eftihie făcea cu mare iuţeală, cum îi era obiceiul, socoteli pe rotilele înşirate pe strune; iar Stavrikie poftea pe polemarh, cu vorbe încâlcite şi priviri agere, să mărturisească prea măritei şi lăudatei împărătese dacă neliniştea vechilor mercenari ai viteazului împărat răposat Isaurianul nu poate fi potolită cu bucăţi de aur bătute cu chipul său.

Amintindu-1 astfel dragostei lor, ei, poate, îl vor uita mai curând, cinstind cupe mari de vin întru lauda Vasilisei Irina.

Căci acei oşteni erau deprinşi nu numai cu războaie cătră varvarii bulgari şi cătră paginii ismailiteni şi se socoteau ruşinaţi având la împărăţie braţ care nu putea purta sabie; dar mai aveau şi deprinderi spurcate de a sâărima sfintele icoane şi a prigoni pe cinstiţii monahi.

În domnia Copronimului asta ajunsese o desfătare a lor şi acuma le venea greu să se dezbere de asemenea năravuri. Războiul împotriva sfintelor icoane era bun şi pentru că le deschidea pivniţile, cămările şi tai-niţile monahilor.

Acuma Vasilisa Irina luase subt ocrotirea sa toate icoanele prea curatei Fecioare şi ale tuturor sfinţilor şi poftise pe cuvioşii monahi la locurile lor; îi ajutase să puie iar aur şi argint la prea luminatele chipuri, îăcând astfel iarăşi mare bucurie norodului de la Bizanţ şi mai cu samă muierilor. Aceste muieri în vremea lui Constantin al şaselea împărat, învăluite în hobot, boceau în fiecare zi sfintele icoane, cu fruntea plecată la uşile bisericilor. Iar de când Dumnezeu aşezase în scaunul Bizanţului pe Irina-Doamna, ele veneau cu flori şi cu bucurie şi cutezau să înfrunte cu vorbe de ocară pe bătrânii oşteni, împlinitori ai poruncilor împăratului adormit.

Se zvonea că unii din căpitanii acestor osteni ar fi nutrind o nădejde ascunsă în Constantin cel tânăr; dar Vasilisa îl

înlăturase cu multă înţelepciune pe fiul său şi-i plăcea să-1 îndemne mai mult la petrecerile vârstei lui.

Totuşi era primejdie să nască în el pornirile de război ale bunicului său Copronimul şi ale tatălui său viteazul Leu-Impărat. îndemnat de ticăloşi episcopi arieni, ar fi putut dărui oştenilor de la Bizanţ, din nou, măcar războiul cu monahii.

Deci bine-cugetătorul Stavrikie, mare logofăt, iscodise pe de o parte să câştige pe unii strategi iubiţi ai oştilor, iar pe de altă parte să mute taberile din Armenia la Bizanţ, iar ostenii de la Bizanţ să-i tri-meată, într-o nălucire grabnică de război, cătră hotarul ismailitenilor.

Plecând cătră împărătească capetele unora şi adu-când oşteni depărtaţi în desfătarea Bizanţului, iar pe de altă parte trimeţând pe cei învechiţi în rele ca să-i taie şi să-i împuţineze săbiile ismailitenilor, prea înţeleptul mare logofăt nădăjduia să păstreze tihna Va-silisei şi puterea împărăţiei greceşti pentru lauda Dumnezeului celui adevărat al ortodoxiei.

Aşa încât Eftihie făcea socoteli repezi de oameni şi de sigle de aur, iar mărita împărătească cu mâna ei însăşi dădea lui Alexie polemarhul semnul celei mai viclene bunavoinţi: căci Stavrikie ştia că în acel aur Se cuprinde însăşi pieirea lui Alexie, când va ii bătut ceasul. Se ştia că Alexie e prietin bun cu fiul împărătesei; bunăvoinţa cea mai mare deci trebuia arătată duşmanului celui mai primejdios.

Socotind şi ridicând din tezaur atât cât era nevoie pentru năcazul acelor zile, Vasilisa poruncise întâr-ziere până în sară la Elefterion. Robii purtară poverile în tăcere şi prin întuneric înspre vistierie. In urma lor, între facle, se mişcă îndărăt, înspre Palatul SUnt, şi alaiul împărătesc.

A doua zi dimineaţa, prea mărita şi prea lăudata Despină era îndatorată să-şi puie straiul cel greu de purpură şi aur, şi cununa, şi cerceii care-i atârnau până la umeri, ca să treacă, între muzici şi axioane, la liturghia de duminică în biserica sfinţilor mari împăraţi Constantin şi Elena. Acolo

stătea neclintită în tronul ei, având în faţă pe prea curata Fecioară. Din când în când, la anumite cântări înalte, se pleca înspre Prea Sâânta ca înspre o bună prietină; iar muierile, din partea rânduită lor, după zăbrele, vedeau lacrimi în ochii icoanei.

Mai ales pentru asemenea vedenie minunată se îngrămădeau la zile mari femeile în ghineconitul de la Sfânta Sofia.

Constantin cel tânăr stătea totdeauna alături de maica sa în asemenea împrejurări; însă de obicei era apăsat de plictis şi părea că dormitează, cu gândul la blăstămăţiile lui, uitând de multe ori să facă semnul sfintei cruci, împărăteasa îi strecura un cuvânt şi el se grăbea pripit să împlinească aceiastă rânduială a vieţii, după care înturna iar ochii osteniţi înspre vitralii şi mozaicuri, văzând în ele cu totul altceva decât sfinte imagini; căci demonul care rătăcise mintea Copronirnului-împărat şi a lui Leu-impărat, răposatul soţ al Irinei, ciocănea cu ghiara şi în tâmpla feciorului.

Îndată după sfânta nafură, urma să se alcătuiască alai cu osteni călări, la ieşirea cea mare, şi împărăteasa trebuia să se ducă la o altă datorie, pe care ar fi lepădat-o bucuroasă de la sine. Dar împărăţia nu are numai povara pietrelor preţioase şi a aurului. Are de ridicat biruri, de bătut războaie, şi, la Bizanţ, are a se aşeza în catisma, în faţa luptelor hipodromului.

Înţelegând toate acestea şi cunoscându-le, Breb ştia deci că părintele Platon episcopul, dacă are grabă mare, nu va putea vedea pe Vasilisă decât în tribuna ei împărătească, la hipodrom. Dacă 1-a chemat pentru o însărcinare ascunsă, acolo, după perdele, e locul cel mai potrivit să-i vorbească şi să-1 asculte; căci îndată după întrecerile cu caii, împărăteasa se duce de se aşează la masă mare la palatul Augusteon, între cele mai alese şi mai cinstite obrazuri ale dregătorilor împărăţiei. La dreapta sa îşi aşează pe Constantin; la stânga pe Stavrikie. După ce se ridică de la

ospăţ, potrivit rânduielilor Bizanţului, cum şi din pricina unor îndeletniciri aşa de trudnice, se cuvine Vasilisei şi puţintică odihnă binefăcătoare, după care nu mai pot intra la mărita sa fiinţă decât femeile şi fecioarele ei.

Kesarion ieşi de la gazdă cu slujitorul său, când mai erau două ceasuri până la amiază, adică la al patrulea ceas. Era o lumină strălucită peste Bizanţ şi peste Marea Propontidei. Se vedeau grădini înflorite după grădini înflorite, până dincolo peste Bosfor, pe ţărmul Asiei. La toate sfintele biserici sunau clopotele, ca să se bucure Domnul Dumnezeu pentru slava ce i se aduce. Iar noroadele se grămădeau la petrecerea lor cea mai râvnită pe trepte de piatră. In locul acela şi-a ridicat amintire de marmură Teodosie, şi stă piramidionul egiptean dintr-o singură bucată de porfir cu semnele-i fără moarte. Puterii împăraţilor Bizanţului se cuvine laudă de a ii întors împărăţiei juvaerul luî Apolon cu cei trei şerpi, răpit de persieni de la Delfi cu douăsprezece veacuri în urmă. Supusă privirilor mulţimii stătea şi această amintire a zeilor morţi; dar prostimea n-o băga în samă căci ea n-aştepta iremătând cu mii de capejte, zvonind din mii de guri, decât petrecerea zilei.

Când slăvită Despină se arătă în catisma, sub chivo-rionul de aur, glasurile sporiră în tumult; trâmbiţile sunară; străjile îşi arătară coifurile, suliţile şi săbiile. Strălucita Doamnă îşi clăti o clipă pietrele nestimate şi cununa şi se aşeză dreaptă pe tronu-i de aur. Atunci ieşi înainte o clipă, alături de ea, în picioare, în stra-iu-i de brocart, Constantin. Era tânăr şi frumos. Unele grămezi de mulţime dădură strigăte de bucurie către el. Breb îl privea ţintă cetind patima neistovită în ochii lui sub fruntea îngustă, în gura întredeschisă, în care sticleau dinţii prin puful negru şi tânăr al bărbii. Era fiul lupoaicei. Era aprig ca şi Vasilisa, mama lui, însă numai pentru desfătarea cărnii.

Zâmbi poporului care-i ridica laude şi se aşeză în tronul lui, în alt colţ de catisma. Scaunele mamei şi fiului ar îi trebuit să fie alături, dar Vasilisa nu lua.parte decât cu

înfăţişarea ei de dinafară la petrecerile acestea. In jurul ei veneau necontenit dregători; treceau şi se întorceau; plecau frunţile, ridicau mutre viclene, ascultau porunci. Deci, în curând, în preajmă slujitorii aveau să-i aducă la rând şi pe episcopul cel bătrân de la Sakkoudion, cu pliscul lui întristat. Vasilisa a aflat de sosirea lui şi i-a trimes peruncă să se înfăţişeze numaidecât.

Când caii cu hamuri bogate smunciră trăsurile uşoare cu două roate şi vizitiii fâlfâiră colorile verzi, care erau ale ortodoxiei, mulţimea dădu zvon şi răcnet de mare laudă. Verzii îşi încruntară sprâncenele şi arseră cu şfichiuri de foc fugarii. In amfiteatre capetele şi trupurile se clăteau ca marea si, sub cerul limpede ca o piatră de preţ, în hipodrom, mugea răscoală de furtună. Atunci mărita Despină strecură un cuvânt lui Stavrikie, care stătea adânc plecat îndărătul ei, urând desfătările plebei, şi un aprod dădu drumul pe furiş, în catisma, cuviosului egumen de la Sak-koudion.

Împărăteasa îşi retrase faţa în umbra perdelei. Părintele episcop îşi înclină fruntea, apoi îşi îndreptă trupul, binecuvântând.

Prea mărită Doamnă, rosti el, privind-o cu luare-aminte, m-am grăbit să răspund poruncii care mi s-a trimes. Ştiu că niciuna din faptele măriei tale nu se săvârşeşte şi niciuna din vorbele măriei tale nu se rosteşte decât pentru lauda Dumnezeului nostru şi pentru folosul credinţei. Mi s-a poruncit să plec fără întârziere; m-am ridicat de la rugăciune şi am purces pe cale. Mi s-a poruncit să vin numaidecât la bunătatea şi Ia mila împărătesei noastre în cel dinţai pătrar de ceas pe care-1 are slobod şi m-am silit a pătrunde aici: dar au trebuit să-mi facă slujitorii cale prin îmbulzeală s-am înfruntat priviri şi vorbe pe care Ie socoteam pentru totdeauna părăsite în altă lume. Când ies din pustia întru care slujesc, sufletul meu plânge.

Părinte prea cuvioase, iartă-mă, zâmbi împărăteasa. Trebuia să te văd neapărat, căci am avut iarăşi visul pe care

ţi 1-am mărturisit. Mă tem să nu se adune o primejdie asupra frunţii mele şi asupra acestei cununi pe care ne nevoim a o purta întru slujba iui Isus şi a fericitei lui maice, prea curata Fecioară. După cum ai binevoit a ne da sfat, şi noi şi dregătorul nostru de taină Stavrikie am hotărât să lepădăm înţelegerea de logodnă cu domniţa Rotruda, fiica bunului nostru prietin şi frate Carol prea puternic împărat al Apusului. Mai bine este să săvârşim porunca Prea Curatei, aşa cum ai mărturisit-o sfinţia ta, şi să luăm soţie pentru fiul nostru dintre fecioarele împărăţiei.

Slăvită Doamnă, mă aflu fericit că un sfat al meu a găsit ascultare la mărita mea stăpână. Porunceşte-mi ce trebuie să fac acuma.

Sfinte părinte, nu poruncesc, ci te rog. Ştiu că ai darul de a vedea, în vis treaz, pe Aceea căreia toţi ne închinăm în toate clipele vieţii noastre. Reag-o pentru noi să se înfăţişeze iar ochilor sfinţiei tale; să arate soliilor noastre calea întru căutarea unei mirese pentru prea iubitul nostru fiu. Fi-va din ţinuturile Asiei, ori ale Europei? Să binevoiască a ne arăta. Primeşte darurile noastre pentru Hiperaghia: să se milostivească a plini dorinţa noastră cât mai curând.

Vasilisa şoptea repede şi cu patimă, în dosul perdelelor grele, această rugăciune şi această poruncă, pe când hipodromul îşi zbuciuma mădulările de balaur sub liniştea senină şi eternă a lui Dumnezeu. Prostimea, zarafii, hetairele şi hoţii, ostenii încărunţiţi şi viclenii care stăteau la pândă şi patricii graşi şi neguţătorii neliniştiţi şi ceilalţi slujitori, de la aproki până la marele papias care avea paza cetăţii şi a desfătărilor hipodromului şi purta chivără înaltă cu pană de bâtlan, toţi nu trăiau, în acea clipă, decât pentru răcnetul pe care-1 vărsau cu gura şi-1 holbau cu ochii, bl'ăstămând şi lătidând în acelaşi timp; însuşi Constantin feciorul împărătesc era amestecat cu toate simţurile în acel haos al pulberilor şi zvonului şi părea prăvălit din catisraa

acolo jos; numai împărăteasa era depărtată şi străină, într-o lume a hotărârilor celor pline de răspundere.

— Căci, urma ea a şopti, şi în zâmbetul ei părea că-şi zbate limbile şarpele înţelepciunii, este nevoie pentru împărăţie ca acest tânăr pe care-1 iubim să aibă lângă el o soţie nu numai cea mai frumoasă şi mai dorită, dar şi cea mai binecredincioasă întru ortodoxie. Astfel şi buna pildă, şi vlrsta, şi o soţie cu trup şi minte ageră vor ţinea pe Constantin întru credinţa cea mult lăudată a icoanelor – ca să nu se mai întoarcă în veci de veci asupra lumii nelegiuirile prigonitorilor iconoclaşti.

Vasilisa dădu puţintel popas vorbirii, lăsând să i se aline răsufletul. Apoi începu iar pripit, privind pieziş spre tumultul de jos şi spre Constantin.

— Mai este, sfinte părinte, ceva care nu suferă întârziere, ca să putem deplin dărâma eresurile şi statornici rânduiala cea adevărată. Ca să nu mai fie primejdia care a căzut asupra sfatului părinţilor noştri episcopi anul trecut, când mercenarii zavistnicului Lahonodracon au năvălit în sfânta biserică a Apostolilor şi în cuvioasa adunare, urlând ca leii că ei au rămas slujitorii împăraţilor morţi; ca să nu mai fie asemenea primejdie, leii au fost trimeşi în pustie, iar leoaicele şi puii lor au fost închişi ca ostatici la Noumera. Adunarea ecumenică a binecredincioasei ortodoxii trebuie să se ţie numaidecât anul acesta, în linişte; de aceea sfinţii părinţi episcopi ai împărăţiei au fost poftiţi la Nikeea. Sfinte părinte Platon, te roagă Vasilisa şi te pofteşte să fii acolo cu un ceas mai devreme, şi cuvântul pe care, anul trecut, ţi 1-au iăiat vrăjmaşii cu sabia', să-1 învii din nou şi să-1 faci să sune cu mai multă putere întru lauda Dumnezeului nostru şi a sfintelor lui icoane. De aceea este grabă, de aceea nu te-am făcut s-aştepţi pâriă mâne şi am fost nevoită să te primesc în acest loc aşa de puţin prielnic sufletului sfinţiei tale.

Părintele Platon îşi simţea sufletul plin de înduioşare şi în acelaşi timp de putere întru lupta pentru sfintele icoane.

Măria ta, zise el, înclinându-se, voi fi ascultător dorinţelor împărăteşti, numai.să mi se îngăduie să mă întorc la Sakkoudion, să-mi fac pregătirile. Sunt în sarcina mea două lucruri, şi trebuie să cuget cum le voi îndeplini mai bine.

Sunt încredinţată, sfinte părinte, că prea luminata Maică a lui Dumnezeu îţi va da bun sfat.

Bătrânul Platon ridică degetele dreptei pentru bine-cuvântare. Vasilisa îi cuprinse mâna şi i-o sărută. Stavrikie urmă şi el numaidecât pilda stăpânei sale. Când voia să se retragă, episcopul îşi întoarse ochii spre grumazul aplecat că'tră mulţime al lui Constantin, apoi, fără să înţeleagă de ce, îşi aţinti privirea într-un loc, nu departe de tribuna împărătească, unde, între tumulturi, sta înălţat un bărbat în strai alb. Părea singur în mulţime şi ridicat deasupra ei. Părea într-un pustiu al propriului său suflet. Ochii lui ageri dintro-dată apărură, sclipind, şi bătrânul Platon le simţi greutatea drept în mijlocul frunţii. Ridică braţul, ca şi cum ar îi vrut să se apere. Omul în şir ai alb ridică şi el braţul, făcând parcă un semn tainic, ori poate salutând. Atunci egumenul de la Sakkoudion cunoscu pe călătorul cu care avusese întâlnire în ajun, în poarta mănăstirii sfântului Pantelimon. Era şi servitorul cel uriaş, acolo, jos, în preajma stăpânului său; începea î lucra cu umerele şi cu braţele, ca să facă loc de trecere.

Episcopul fu călăuzit de slujitori, printre îmbulzeli de toate neamurile şi de toate categoriile, până într-un loc unde era linişte. Soţii săi, monahii tineri, îl aşteptau subt un platan la marginea tiliţii. Deasupra, în crengi, huruiau hulubi sălbatici. Într-o lături, în unghiul unui zid, o haită îşi lingea şi-şi alăpta cei nouă căţei. Şi arborele şi hulubii şi acea mamă cu puii ei erau în sama lui Dumnezeu. Nu cugetau, nu se zbuciumau, nu se împotriveau şi nu plănuiau, ca oamenii.

Când ridică fruntea şi pliscu-i plin de îngrijorare şi de mâhnire, părintele Platon văzu pe străinul îmbrăcat în alb. Venea liniştit către el, zâmbindu-i.

Prea înţelepte părinte Platon, zise el, aplecându-se cuviincios; ai dorit să ne mai vedem; mi-ai făcut semn şi ţi-am urmat chemarea.

Într-adevăr, ain dorit să ne revedem, răspunse bătrânul.

De şi i se părea că simţise o greutate a acelei priviri, acuma vedea lângă el ochi plini de bunăvoinţă. De şi avea treburi foarte grabnice pentru slujba împărătesei, deodată lumina acelei zile sfinte părea a pune în el o dulceaţă a tihnei. Zâmbi deci străinului şi-1 pofti să umble încet lângă el, pe sub streşina platanilor, către mănăstirea sfântului Pantelirnon, Monahii tineri rămaseră la zece paşi în urrnă, desfă-tându-se şi ei întru smerenie, de şi păserile cerului şi gângăniile pământului îi îndemnau la altceva.

Episcopul cugeta să se mărturisească acelui străin că s-a tulburat de privirea lui şi deci nu dorea cu adevărat să-1 întâlnească chiar acum. Are îndatoriri mari şi grabă multă. Stătu la îndoială şi nu se mărturisi, ca să nu-1 jignească şi să nu-1 întristeze. Crezu chiar că foarte potrivit este să-i spuie o vorbă înflorită şi dulce.

— Părinte al meu, răspunse străinul, nu mă judeca greşit şi nu mă socoti duşman.

Părintele Platon îşi zbătu pleoapele, îşi aduse aminte, cu mirare nouă, că, în ajun, tovarăşul său îi vestise unde se vor vedea iar, deci unde el însuşi va găsi pe împărătească.

Iubite frate, am greşit, îngână el. Străinul zâmbi:

Doreşti să-mi cunoşti numele?

Într-adevăr, aşa este, mărturisi părintele Platon, şi sân't plin de mirare…

Mă chiamă Kesarion, zise călătorul. Neamul meu e din ţara Daciei. Am călătorit la Egipet, unde am stat vreme mai îndelungată. Întorcându-mă de-acolo, am văzut şi locurile sfinte despre care domnia ta m-ai întrebat.

Episcopul îndrăzni să-1 privească.

Frate Kesarion, întrebă el, îmi închipui că mărturiseşti credinţa cea adevărată a lui Hristos.

Mărturisesc, răspunse Breb, că spiritul lui Dumnezeu s-a întrupat: aceasta este treimea către care trebuie să ne plecăm, dar, în afară de această alcătuire a cugetului omenesc şi deasupra ei, stă curat şi în sine ceea ce este etern, cuprinzând fiinţa şi nefiinţa. A stat şi va sta în afară de orice. Despre acest abis nu se poate spune şi nu se poate gândi nimic.

Bătrânul episcop se opri, închinându-se şi bănuind în tovarăşul său un epopt.

— Prea înţelepte părinte Platon, zâmbi iar străinul, această otravă tare pe careli-am înâăţisat-o ştiu că nu pot s-o dau unui om de rând: spiritului domniei tale însă ştiu că-i prieşte. Putem să vorbim deci cu dulceaţă de ceea ce este al nostru, lăsând pe oamenii neluminaţi să se certe pentru vorbe. Eu socot, prea înţelepte şi prea iubite părinte Platon, că nu trebuie să te grăbeşti prea tare către Nikeea, unde ţi-a hotărât cale mărita Vasilisă. Ai timp să găseşti adunarea. Fii încredinţat că împărăteasa a îndulcit limbile de mai nainte şi se va face acolo bună lucrare pentru credinţă, pentru că rânduiala este temeiul înţelepciunii seminţiilor; în afară de asta stăpânul trebuie să aibă totdeauna dreptate.

O, domnul meu, se miră egumenul de la Sakkoudion, de unde cunoşti ce mi-a poruncit Vasilisă? căci eu eram în catisma, iar dumneata te aflai în hipodrom, în mijlocul mulţimii.

Să nu te miri, părinte, răspunse Breb. De departe n-am auzit, însă am privit.

Asemenea lucruri, însă, trebuiesc auzite.

De ce?

Pentru că numai limba omenească le poate tălmăci.

Limba omenească, părinte al meu, e prea săracă şi poate tălmăci numai puţine lucruri. Deasemenea şi ochiul vede neîndestulător. Nu se poate spune nici despre alte simţuri ale noastre că sunt ascuţite. Lumina pe care Dumnezeu o pune în firul de sămânţă e mai presus decât simţurile trupului. Cu acea lumină am tălmăcit şi sfatul dintru început

al măritei Vasilise. Acum trei ani s-a trimes la curtea prea puternicului împărat Carol retori cătră una din domniţele lui, spre a-i ascuţi limba pentru graiul nobil şi subţire al romeilor. Dar acuma Stavrikie le repede poruncă de întoarcere. E adevărat ce-au zvonit muierile şi fecioarele din Palatul Sâânt, din jurul măritei Vasilise?

Atunci trebuie să se găsească grabnic, între hotarele împărăţiei, mireasă înţeleaptă, frumoasă şi de bun neam pentru Constantin, augustul fiu al lui Leu Isaurianul.

Monahul se opri şi se feri un pas, cu spaimă.

— Cine eşti domnia ta?

— Sunt prietinul iubitului rneu părinte, înţeleptul Platon episcopul. Puţina mea cunoaştere, o domnule, e fără de nici o răutate.

Bătrânul Platon se închină a doua oară, îndrăznind în acelaşi timp a privi. Văzu în ochii străinului ceea ce oamenii de rând nu pot arăta. Era în ei o linişte şi o tărie în afară de patimile lumii; era ceva care se îmbina cu cerul şi cu nesfârşita strălucire a zilei înflorite, pe când dinspre hipodrom veneau zvonurile zavistiei amestecate cu pulberile. Trupuri şi patimi trecătoare, când în afară de toate şi peste toate stau frumuseţa şi lumina; pe acestea omul nu le poate întrupa decât în dragostea pe care Izbăvitorul a revărsat-o asupra oamenilor, fără ca ei să şi-o însuşească. Această lumină şi această dragoste erau aşa de vădite în omul cel străin, încât bătrânul egumen Platon trebui să lepede de la sine orişice fel de îndoială, cufundându-se în plăcerea unei asemenea tovărăşii ca în însăşi lumina care-i împresura.

— O, domnule, îi zise străinul, faci bine! crezând în ceea ce e hărăzit numai unor puţini aleşi. Prietinia e floarea cea mai rară în lumea aceasta şi creşte numai în grădinile lui Dumnezeu, unde nimic nu se ofileşte.

Astfel vorbind, ocoleau prin uliţi mai înguste şi mai tăcute, ca să poată fi mai singuri; şi părintele Platon avea în el o bucurie de tinereţă, fiind încredinţat că a izbândit să

găsească ceea ce nefericitul Dioghene căutase zadarnic o viaţă, umblând cu candela prin lumina zilei. Când ajunseră în lăcaşul cel paşnic, între zidurile de la sfântul Pantelimon, dorea să nu se mai despartă de fratele său sufletesc şi-1 pofti la rugăciunea de sară şi după aceea la cină. Avu mare plăcere văzând pe slujitorul cel uriaş închinându-se smerit şi făcând semnul sfintei cruci, bătând metanii şi sărutând îndesat icoanele.

Cum te chiamă, prietine? îl întrebă el.

II chiamă Constantin, răspunse străinul. Nu cunoaşte limba grecească. Bunicul său n-avea nume creştin.

Se cuvine, deci, să mă veselesc că peste fluviul Istru a pătruns legea cea nouă.

E o bună bucurie, prea înţelepte părinte, căci acest om e plin de credinţă, ca şi strămoşii săi.

Platon privi blând pe slujitor, care-i zâmbi cu bunătate.

— Bucură-te, prietine Constantin, îi zise el, că ai un nume împărătesc.

— Ne-am putea bucura şi noi, răspunse Breb, dacă împăraţii ar avea curăţia de inimă a acestui om.

Părintele episcop Platon se întrista, cugetând la zilele şi nopţile desfrânate ale acelui fiu de împărat care trebuia să vie cândva şi el la cârma împărăţiei. In acea lume a Bizanţului, hoitul desfrânării împrăştia asemenea miasmă, încât dorinţa lui cea mai vie era să fugă cât mai curând spre Sakkoudion. Orgiile, vicleniile şi lupanarele rodeau lumea ca o lepră şi Vasilisa zadarnic se străduia să statornicească dreapta-credinţă, dacă fiul său nu se răscumpără, îndrăzneala părintelui Platon fi-va oare prea mare.

nădăjduind de la prietinul său străin sfat şi sprijin întru cele bune?

— O, domnul meu, răspunse Breb, vorbele şi f ap tele noastre bune vor da rod însutit, atunci când trupul nostru nu va mai fi decât pulbere. Iţi voi da deci sprijin la tot ce-mi vei porunci.

VI.

Despre Dumnezeu şi oameni, pământ, cer Şi mare; despre neamurile împărăteşti şi mai cu samă despre un conducător de cămile,
; care, fără să ştie, aduce primele veşti de la sfântul Filaret.

Navigând spre ţărmul Bithyniei, în corăbioara levantină, părintele Platon lămurea prietinului său Kesarion unele lucruri care priveau treburile împărăţiei. La 780, deci cu şapte ani în urmă, Leu Isau-rianul-Impărat îşi vărsase sufletul în prăpastia fărădelegilor lui/ iar pentru scaunul stăpânirii rămăsese un prunc de zece ani – acest frumos fecior, cu numele Constantin, pe care amândoi îl văzuseră hol-bându-se lacom asupra vârtejurilor hipodromului. Deci Domnul Dumnezeu binevoise a coborî harul puterii şi înţelepciunii sale într-o muiere slabă, care, cât durase stăpânirea lui Constantin Copronim tatăl şi a lui Leu fiul, jelise în ghinekeul ei sfărâmarea sfintelor icoane, înfricoşată şi umbrită îşi dusese viaţa: dar în acel ceas a cunoscut o solie care îi venea de sus, poruncindu-i să ia într-o mână crucea şi într-alta sabia. Cum nu se cuvine unei muieri slabe să poarte unealta războiului, mărita Despină a rnai înţeles că sabia sa trebuie să-i fie mintea, pe care o are deosebit de ageră. Deci prin semnul păcii a alinat nâfdadele, dândtt-le înapoi icoanele cele hulite şi prigonite de către demonii iconoclaşti; iar cu chibzuinţele cele ascuţite şi înveninate a intrat în vrăjmaşi, tăindu-i, împărţindu-i şi supunându-i. Pe strategii iconoclaştilor i-a supus urii propriilor lor osteni; pe unii arghirofili i-a îndestulat, ca să-i rupă din vechile tovărăşii, apoi a aţâţat pe tovarăşi împotriva lor, lăsându-i să se înjunghie unii pe alţii. Pe fraţii pieritului împărat Leu, cei cinci Kezari cu numele Nikefor, Antim şi Hristofor, Evdokim şi Niketas, i-a vârât între ziduri de sfinte mănăstiri, robindu-i tagmei monahiceşti cu sila. Pe sholari şi maglabiţi, mercenari înrăiţi ai iconoclaştilor, i-a deslipit din Bizanţ trimeţându-i în temele asiatice. Pe copiii şi pe muierile lor i-a vârât în Noumera; unii putrezesc aici;

celorlalţi, vulturii şi corbii le vor ciuguli ochii, pe câmpuri de luptă. Iar sfintele icoane, cu mare zvon şi cinste, le-a înălţat la locurile lor. Pe cele care fuseseră despoiate de aur şi argint, le-a împodobit din nou. Mozaicurile stropite cu tencuieli şi var le-a eliberat: sfinţii au ieşit din întunericul osândei lor binecuvântând împărăţia. Moaştele mucenicilor şi muceniţelor, aruncate ca un gunoi în Marea Propontidei, au fost aduse cuviincios de talazuri la ţărm: credincioşii le-au cunoscut şi le-au purtat cu alai în mănăstiri lângă fericite altare, la raclele de argint. Iar mai ales pe monahi i-a mângâiat bine-credincioasa şi binefăptuitoarea Despină, deschizând iar mănăstirile şi dăruindu-le cu îmbielşugare. Pe aceşti sărmani călugări polemarhii varvari ai iconoclaştilor nu numai îi bătuseră cu vergi şi le tă-iaseră bărbile, dar îi supuseseră şi la alte făptuiri de batjocură, adunându-i cu cuvioase monahii la un loc şi silindu-i, sub pedeapsa morţii, să se însoţească.

Batjocurile acestea acum erau uitate; prigonitorii piereau mâncaţi de viermi şi lepre; iar cuvioşii cân-tau în cetăţile credinţii axioane de laudă Dumnezeului cerului şi împărătesei pământului.

Întru această lucrare, înţeleaptă Despină ştiuse a-şi alege dregători iscusiţi şi harnici. Stavrikie mai ales era mâna cea dreaptă a măriei sale, om desfăcut de patimile lumii, neadormit cu duhul şi nebiruit întru statornicia hotărârii. După socotinţa acestui mare sfetnic, alcătuirile legii lui Dumnezeu sunt una – iar cele ale stăpânirii pământeşti alta. Domnul şi împăratul îşi face legea lui pentru buna rânduială a norodului şi a lumii. Ţine pe om supus în credinţa către Dumnezeul cel drept pentru a-i agonisi izbăvirea; iar ca să îndeplinească tot binele între cele pământeşti are drept să întrebuinţeze ori sabia, ori aurul, ori veninul, ori viclenia. Fericit cârmuitorul care ştie să mânuiască toate acestea! Astfel împărăteasa a găsit.sprijin în credinciosul său Stavrikie, iar alegerea lui a făcut-o după sfatul însuşi al părintelui Platon episcopul. De câte ori mărita Despină are

de ales între gândurile sale, ori stă între îndoieli ca între Skila şi Haribda, nu uită să trimeată veste grabnică la Sakkoudion, chemând pe părintele episcop întru ajutor.

Nu mai era pentru nimeni taină că părintele Platon avea har dumnezeiesc, adică putere de a se cufunda în sfântă cugetare şi chemare, după care, înaintea ochilor săi deschişi, se arăta sfântă Maică a Domnului de la Sakkoudion, dându-i semn şi răspuns la toate. Cum se face asta, mintea omenească nu are putere de a înţelege, însuşi părintele episcop Platon nu ştie. Ar fi mărturisind unii monahi de la Sakkoudion că în asemenea ceasuri icoana luminată a Fecioarei din sfânta biserică a mănăstirii se învăluie ca de o umbră şi se stânge, însă, fără îndoială, numai fiinţi sărmane, fără înţelegerea celor spirituale, pot vedea ori crede aceasta. Deci de trei ori fericita Fecioară se arăta duhului treaz şi arzător al părintelui Platon şi împărăteasa putea găsi astfel desle-gare unora dintre nedumeririle sale. Cârmuind astfel de şapte ani împărăţia, Despina dobândise tot mai mult încredinţarea că îndeplineşte o hotărâre neclintită a lui Dumnezeu. Unii dintre prigonitorii şi za-vistnicii măriei sale strecurau vorbe în popor şi-n soldăţime că măria sa gustă dulceaţa puterii ca pe o miere şi s-a deprins ne mai dorind să se lipsească de dânsa. Dar aceasta nu-i adevărat, căci însăşi măria sa cugetă cum va fi mai bine să facă, atunci când Constantin va ajunge întru desăvârşită vârstnicie. Spre a săvârşi această nouă faptă bună, împărăteasa ceruse iarăşi sfat, şi părintele Platon, chemând bunăvoinţa Doamnei cerului, dăduse răspuns Doamnei pământului, îndemnând să fie statornicit feciorul împărătesc într-o căsnicie curată şi-ntr-o dragoste înţeleaptă. Căci tinereţa lui şi prietinii nepricepuţi, între care se află şi Alexie polemarhul, îl îndeamnă la destrăbălarea trupului. Aşa că, pentru binele lumii, cuminţirea lui Constantin, viitor împărat, trebuie să se întâmple cât mai curând.

— Mărturisindu-ţi toate acestea, o iubite al meu prietin, urma părintele episcop, mă îndrept şi cătră sfatul şi ajutorul domniei tale. Mi-ai dovedit cunoaşteri care m-au mirat. Te rog să mă ajuţi a de-săvârşi asemenea faptă bună. In pacea de la Sakkou-dion, după ce vom fi isprăvit plutirea, ne vom odihni câteva zile. După aceea eu trebuie să mă duc la datoria mea în cetatea Nikeea, Cu bucurie mă socot slujitorul domniei tale, prietine şi părinte, răspunse străinul. Domnia ta vei lupta în adunarea episcopească. Eu mă voi duce să caut pe mireasă.

Ştii deci şi asta? zâmbi episcopul.

Voi şti în curând, părinte, căci îrni vei spune unde trebuie s-o găsesc.

Părintele Platon îşi mângâie fuiorul de barbă, sus-pinând. închise o clipă ochii, şi înfăţişarea de ibis vechi i se întrista, căci încă nu se deprinsese deplin cu săriturile iuţi ale acelui prietin care se dovedea a fi mai mult domnul decât slujitorul său.

— Într-adevăr, răspunse el cu blândeţă şi deschizând ochii, se află într-un loc din Paflagonia cu numele Amnia, cătră ţărmul Pontului Euxin, un prietin de demult al meu, slujitor cu adevărat al lui Dumnezeu în toate faptele vieţii sale. II chiamă Filaret şi are soţie cuvioasă muiere, cu care a vieţuit în pace, având de la dânsa iii şi fiice. Iar fiii şi fiicele sale au rodit deasemeni. Cea mai harnică îndeletnicire a acestui prietin Filaret a fost milostenia, după cum îţi voi spune, încredinţat fiind că îţi va plăcea şi te vei mira. Multele averi pe care i le-a adus zestre soţia sa Teosva şi pe care le-a avut el însuşi de la părinţii săi le-a dat sărmanilor acestei vieţi, spre a-şi agonisi el comoară întru viaţa viitoare. Aflând că acuma-i sărac, i-am trimes în doulT rânduri câte zece catâri încărcaţi cu oboroace de grâu. Acuma îi trimet un sol cu mai bun dar. Căci dacă vei cunoaşte în una din nepoatele sale pe mireasa despre care am avut semn şi poruncă de la prea curata Fecioară, atunci, ajungând el părinte al

împăratului, milosteniile i se vor înmulţi din nou. Astfel se înlănţuiesc şi sporesc faptele bune.

— Mă voi duce deci la Amnia, zâmbi Breb. Iar părintele episcop îl cuprinse de umeri îmbrăţişându-1.

Lămurindu-i şi alte lucruri, părintele se deprindea a nu se mai sfii de vorbele sprintene ale străinului. Cunoscând în ele numai dulceaţa bunătăţii, acuma începeau chiar să-1 înveselească. Erau pentru sufletul său uscat de schivnicie ca nişte flori ale acelor ţărmuri între care plutea corăbioara lor. Era deasupra şi în jurul lor o lumină fericită de primăvară şi pe marea lină rătăceau miresme, căutându-se. La insula cea mare Prinkipos atârnau de ziduri şi foi-şoare rugi înfloriţi albastru şi alb şi se vedeau cu ochii slobozi grămezile de trandafiri din care localnicii scot oleul cel bine-mirositor. In mănăstirile acelui loc paşnic, între ziduri, stau mulţi domni ai lumii, feciori şi fraţi împărăteşti, surori şi doamne, osândiţi la sfânta viaţă monahicească. Unii încă trăiesc, râvnind poate, în rasele lor negre, ca sub linţoliu şi din moarte, viaţa desfătată de la Bizanţ. Dintre primejdii şi intrigi, printr-o rânduială de Dumnezeu insuflată, împărăţia îi scoate şi-i leapădă aici. Unora dintre cei mai neliniştiţi, ca să le fie tihna deplină şi în viaţa aceasta şi-n cea viitoare, li se taie limba şi li se ard ochii. Astfel gâdea şi Kezarul stau de multe ori alături într-aceiaşi strai al ispăşirii şi într-acelaşi întuneric al orbirii, rezemaţi cu spatele în zidul mănăstirii, adulmecând florile, ascul-tând murmurul talazurilor, aşteptându-şi sfârşitul, care nu va fi altul decât al judecătorilor lor.

Cei câţiva marinari greci cântau pe punte, cu braţele şi piepturile goale, bucuroşi nu atât de strălucirea primăverii, cât de bunăvoinţa zeului vânturilor, care umfla pânzele catargului cu o adiere potrivită aşa fel, încât le îngăduia o lenevie moale. Căpitanul, om scund şi lat în spate, împodobit cu o zburlită barbă căruntă, închinase acelui zeu, precum şi prea curatei Fecioare, o cupă de vin dulce, lăsând să cadă o picătură în marea limpede. Văzând pe sfântul

episcop în lung sfat cu acel străin în strai alb, se apropia din când în când şi da târcoale, dorind şi el să audă şi să înţeleagă. Văzând în cele din urmă că prea cinstiţii săi musafiri au tăcut, se întoarse către monahii cei tineri. Ei ştiau însă puţine lucruri, căci abia acuma încercau a învăţa viaţa sfântă. Cum avea o durere veche, pe care de ani de zile nici un om sfânt şi nici un filosof dintre cei pe care-i purta de la un ţărm la altul nu i-o putuse alina, îndrăzni sa se întoarcă iar spre omul cel nou, pe care nu-1 mai văzuse niciodată.

— Rog pe sfântul părinte de la Sakkoudion, zise el închinându-se, să binevoiască a-mi îngădui să fac o întrebare acestui bărbat străin, pe care-1 bănuiesc a fi tâlcuitor de taine.

Episcopul îl binecuvântă, zâmbind:

Vorbeşte, kirie Dighenis, şi-ţi spune povestea. Într-adevăr, am ascultat-o şi eu în câteva rânduri, dar nu ţi-am putut da sfat, socotind-o o glumă nevrednică de îndeletnicirile de la Sakkoudion. Astăzi însă, când am văzut înflorite toate ostroavele Propontidei, se cuvine să ne veselim şi noi.

Despre ce e vorba? întrebă Breb.

O, domnule, milostiveşte-te spre mine şi ascultă, răspunse căpitanul. Oraşul în care locuiesc eu se chiamă Panaghia. Oraşul vecin cu noi, mult mai mic şi ticălos, are numele Kefalu. De multă vreme a fost un obicei, când ieşeam întâi, primăvara, în petrecere la ţărmul mării, să scornim noi cei de la Panaghia o enigmă, iar cei de la Kefalu să scornească şi ei una. Daca găseam noi întâi deslegarea, plăteau cei de la Kefalu butoiul de vin pe care-1 cinsteam împreună mâncând miel fript; iar dacă deslegarea o aflau ei mai întâi, vinul îl plăteam noi cei de la Panaghia. Astfel s-au veselit părinţii noştri un veac de om; şi ne-am veselit şi noi câţiva ani, fiind foarte dibaci întru a deslega enigme. Dar iată că acum unsprezece ani a trecut pe la Kefalu un sofist viclean care i-a învăţat să ne spuie o gâcitoare pe care n-am mai putut-o descurca şi de unsprezece ani plătim în fiecare

primăvară dajdie un antal de vin nevrednicilor kefalioţi. Ne-am rugat sfinţilor; am adus jertfe; am întrebat pe toţi binecredincioşii părinţi de la toate mănăstirile din Bithynia şi de la Bizanţ; până astăzi încă n-am putut afla deslegarea şi astfel arn rămas robi celor de la Kefalu. Pot oare nădăjdui, domnule, că vei binevoi să asculţi acea blăstârnată gâcitoare?

Ascult, kirie Dighenis; clacă e o gâcitoare, trebuie să-şi aibă deslegarea ei.

Atunci muiţămesc, şi o spun numaidecât. Se poate să nu găsesc nici acuma izbăvire la năcazul şi umilinţa noastră; dar cel puţin se va dovedi astfel încă o dată că nu suntem cei din urmă dintre oameni şi când ei beau vinul nostru, rânjind, noi putem avea cel puţin o mângâiere că sunt taine care nu se deschid nici înţelepţilor din lume. Deci, prea cinstite filosoafe, iată ce întrebare încâlcită ne-au pus ticăloşii noştri vecini.

Ar fi fiind, zic ei, o caravană de cămile cu care fac negoţ între Teopomp şi Prusa trei neguţători cu numele Zosima, Daniil şi Teofan. Slujitori la acea caravană sunt trei oameni de rând care au primit prin sfântul botez aceleaşi nume ca şi neguţătorii: unul e hamal, altul călăuz, altul conducător al cămilelor. Ii chiamă şi pe aceştia deci: Zosima, Danii] şi Teofan.

Acuma ascultă, domnule.

Hamalul locuieşte într-un sat, drept la jumătate de cale între Teopomp şi Prusa.

Pe hamal şi pe neguţătorul care locuieşte la Prusa îi chiamă la fel.

La Teopomp locuieşte neguţătorul cu numele Teofan.

Cel mai apropiat neguţător de locuinţa hamalului are un câştig tocmai de nouă ori mai mare decât bietul hamal.

Zosima neguţătorul câştigă în afacerile sale 2222 de bani de aur.

Călăuzul are un ochi mai puţin decât Daniil.

Suntem întrebaţi care-i numele conducătorului de cămile.

— Kirie Dighenis, răspunse Breb râzând, oricât de încâlcite ar fi vorbele, numele acela nu se poate ascunde. Pe conducătorul de cămile îl chiamă Daniil şi-ţi voi arăta îndată retoricească rânduială, ca să-1 afli.

— O, binefăcătorule! strigă căpitanul. Cetăţenii de la Panaghia te vor binecuvânta în toate zilele vieţii lor că i-ai desrobit de ruşine. Sunt foarte doritor să aflu unde s-ascunde şarpele.

— Căpitane Dighenis, îţi spun numaidecât, zise străinul cu bunătate: numai cât doresc prea mult ca ceea ce îţi dăruiesc eu cu dragoste, domnia ta să nu vinzi orăşenilor de la Panaghia.

La aceste vorbe căpitanul s-a înfricoşat, căci în-tr-adevăr gândul lui era să vândă pe bani fraţilor sâi deslegarea enigmei. Deci-căzu în genunchi la picioarele episcopului, mărturisindu-şi păcatul. Iar Breb îi dărui deslegarea, punând în mirare pe toţi cei de faţă, marinari şi monahi.

— Iată jucăria voastră, a zis el.

Dacă pe hamal îl chiamă ca pe neguţătorul de la Prusa şi dacă neguţătorul Teofan locuieşte la Teopomp, atuncea pe hamal nu-1 chiamă Teofan. E adevărat?

Adevărat! încuviinţă căpitanul Dighenis.

Mai departe. Dacă hamalul locuieşte la jumătate de cale între Teopomp şi Prusa, atunci neguţătorul din acelaşi sat care câştiga de nouă ori mai mult decât el nu e Zosima: 2222 bani de aur nu se pot împărţi desăvârşit prin 9. Aşa că neguţătorul Zosima locuieşte la Prusa. Pe hamal chemându-1 ca pe neguţătorul de la Prusa, numele lui deci e Zosima. Adevărat este?

Foarte adevărat! s-a bucurat kir Dighenis.

— Acuma, omule, fii cu aceeaşi băgare de samă. Zosima fiind numele hamalului; şi călăuzul fiind altul decât Daniil; călăuzul e Teofan şi am aflat că e chior. Iar numele conducătorului de cămile rămâne Daniil.

— Pe Dumnezeul meu! nimic mai simplu! strigă căpitanul.

Îndată kir Dighenis şi marinarii s-au aşezat pe punte jos, cu picioarele încrucişate, cu beţe şi pietricele, încercând să descurce şi ei gâcitoarea loghi-cească a străinului, căci, după ce adevărul le apăruse o clipă foarte limpede, ca orice adevăr ascuns îndată se tulburase şi se pierduse ca şi cum n-ar fi fost niciodată.

— Atât e de puţină mintea muritorilor… zâmbea Kesarion către prietinul său episcopul; şi cu această minte cutează să descurce alt adevăr cu mult mai tăinuit. De aceea pentru lumea de rând Dumnezeu va rămânea închis până la istovirea veacurilor. Cu drept cuvânt lumea aceasta trebuie să creadă fără a cerceta.

Sfinţitul Platon a încuviinţat of tin d; şi enigma lui kir Dighenis a pierit ca rânduneaua care fulgerase o clipă prin lumina ochilor săi spre ostrovul înflorit de aproape.

Astfel au plutit cu tihnă şi cu inimă bună pe luciul Propontidei, având în vântrelele corăbioarei vân-tul cel mai prielnic. Când au ajuns la ţărmul Bithy-niei, căpitanul Dighenis încă îşi scărmăna barba căruntă cu mâna stângă, urmărind cu ochii încrucişaţi, în lumina care juca pe punte, ascunsa rânduială aristotelică a problemului şi împungându-1 din când în când cu degetele mânii drepte.

Părintele Platon a binecuvântat pe slujitorii de la Sakkoudion. Sfinţia sa şi cu Kesarion Breb au purces încălecaţi pe asini, iar slujitorii şi/rhonahii cei tineri pe jos. Au suit de la ţărm pTfffî umbra platanilor; şi din treaptă în treaptă au urmat poteca, pe sub dumbrăvi către munte, aşa cum o urmau şi o ciocăneau de mii de ani paşii oamenilor şi copitele animalelor. Din chiparoşi clămpăneau stârci; din crengile sfinte de acacia se înălţau vulturaşi plutind sub soare; de către văi goale le venea miros de cimbru, de către sihle muget de căprior. Ici şi colo izbucneau izvoare din stânci.

Breb descăleca şi zâmbi către slujitorul său Constantin, spunându-i câteva vorbe într-o limbă necunoscută. Amândoi priviră cerul şi pământul şi urechea,„. * „ ~ lor asculta, din

adâncuri depărtate, glasuri tainice. Convoiul era ajuns pe tanc în popas; ei veneau singuri în urmă pe sub streşina pădurii.

Astfel au străbătut opcine de munţi mici pe sub muntele cel mare Olimp şi în ziua a treia au coborât în poienile de la Sakkoudion. Era acolo o biserică împărătească, între chilii albe, într-o cetăţuie de piatră sură. Simandrele sunară ceasul rugăciunii de sară; părintele Platon îşi lepădă straiul de drurn şi porunci ucenicului său să-i aducă din chilie cami-lafca şi metăniile, intrând îndată în sfânta slujbă. Kesarion străinul pofti pe unul din fraţi să-i arate cu degetul locul unde curge izvorul cel binecuvântat al mănăstirii. Numai după acest semn se îndreptă spre el, urmat de slujitorul său uriaş, şi găsi sub stâncă ape care gâlgâiau în puhoi, ridicând bulbuci clin adâncimi.

— Constantine, zise el, stropcşte-ţi ochii cu această aghiazmă şi intră şi tu de te închină.

După ce se retrase slujitorul, ca să se ducă şi să îngenuncheze la Dumnezeul său, străinul rămase o vreme lângă izvor îăcâncl vrăji, după cât spuneau monahii cei tineri. Apoi intră şi el în sâântul lăcaş, aşezându-se în strană lângă prietinul său episcopul.

Sara, în chilie, părintele Platon, uitându-şi truda, şi-a adus iar aminte de grijile lui, întrebându-se ce rânduială va binevoi să facă Dumnezeu împărăţiei Bizanţului.

— Căci împărăţia noastră, zicea sfinţia sa, e cea mai mare şi mai lăudată dintre toate împărăţiile, însă are slăbăciuni şi păcate, ca orişicare alcătuire omenească, împăraţii şi împărătesele umblă în purpură şi aur, iar la genunchii lor îşi pleacă frunţile toţi dregătorii şi slujitorii, socotindu-se ca o pulbere nevrednică în faţa unor asemenea măriri. Şi cu toate acestea domnii din Palatul Sâânt, din tronurile lor şi de sub cununile lor de nestimate, stau subt ameninţarea strategilor din Asia şi din Tracia şi cel mai ades cad sub jocurile de săbii ale străjilor de lefegii. Aceşti străini, barbari de la miazănoapte şi miazăzi, urmează năluciri şi

patimi ale clipei; în sufletul lor nu trăieşte un Bizanţ al tuturor veacurilor, ci un Bizanţ de o zi când pot să câştige sigle şi să bea vin, după ce vor luneca prin sânge. De sute de ani stă această împărăţie ca o comoară scumpă, pe care o împresură din patru zări lotri prădalnici, împăraţi vrednici i-au bătut şi i-au spârcuit, ei se întorc iarăşi în acelaşi loc, adulmecând. Unii se supun, cerând să se oştească ei pentru împărăţie. Aşa, încet-încet au ajuns să poarte ei sabia, iar grecii se lenevesc şi dormitează pe comorile lor. Acuma duşmanul e înlăuntru, cu sabia scoasă; pare prietin şi slujitor, dar mârâie şi loveşte de câte ori îşi aduce aminte de destinul lui. Deci, o prietine, primejdia şi moartea stau în fiecare zi la masă cu împărăţia.

Prin urmare, oamenii înţelepţi, zâmbi Breb, trebuie să cugete la un împărat cu braţ tare.

Într-adevăr, se învoi părintele episcop; toate cele sfinte se aşează după cuviinţă, prea mărita Vasilisă fiind aprigă luptătoare a ortodoxiei. Dar împărăţia are şi alte rânduieli şi cea dinţai dintre acestea e rânduiala oştilor. De opt sute de ani oştenii greci ori varvari doresc să vadă ridicându-se iar un Alexandru Macedoneanul. Unui asemenea bărbat s-ar supune cu desăvârşire. Pe un asemenea ostaş îl doresc ei de câte ori se naşte un copil împărătesc.

Kesarion Breb zâmbi iar:- – >

Ai dreptate, cinstite părinte şi prietine, zise el. Constantin, feciorul lui Leu-Impărat, a fost născut de Vasilisa Irina sub semnul Săgetătorului. După cum morarul îndreaptă valurile în lăptocul morii, pentru folos obştesc, asemenea patimile împăraţilor se pot preface în putere. Aşa e firea ticălosului muritor.

O, domnule, murmură episcopul, se vede că nimic nu ţi se poate ascunde. Se află mulţi oşteni vechi care nădăjduiesc în braţul lui Constantin cel tânăr, aducându-şi aminte de vrednicia la război a lui Constantin Copronimul-Impărat. Dacă asemenea braţ ar rămânea al ortodoxiei, atunci tăria Bizanţului ar spori. Ar mai rămânea deschise şi alte răni,

dar pentru acelea s-ar găsi vraci. Ar fi întâi să se alunge de la Bizanţ demonul zavistiei, care stă la pândă cu ochii verzi ca fierea. După ce ar fi prigonit acest demon dintre dregătorii cei mari, ar veni rândul altora. Căci mai este un demon al lăcomiei de argint şi altul al nedreptăţii şi silei, şi altul al putreziciunii trupeşti. Cea mai frumoasă şi mai îmbielşugată împărăţie aceasta este, având comorile adâncului, mări line, ogoarele de holde ale Traciei şi grădinile Asiei; dar slujitorul împărătesc nu cunoaşte dreptatea, nici mila; răpeşte sărmanului puţinul său, se umileşte către cei bogaţi, ca să se îndestuleze şi el pentru nevrednicia lui; primeşte mândă de la neguţători; asupreşte pe sărman şi pe văduvă. Trebuiesc izgoniţi şi aceşti demoni.

Aşa este, încuviinţă străinul; la rugăciunile cuvioşilor monahi trebuie să se adaoge sabia şi buzduganul. Bine, sfinte părinte; de mâne mă pregătesc de cale, ca să mă duc în Paflagonia. Eu voi îndeplini ceea ce mi-ai poruncit; în ce priveşte puterile lumii şi demoni vor chibzui alţii.

A doua zi, în cel dinţai ceas al dimineţii, părintele episcop Platon avu bucuria să afle că un om stă lângă pridvorul său cu o carte, sosită pe Marea, prin neguţători, tocmai de la Amnia.

— Binecuvântat fii, omule, grăi1 el, sunt încredinţat că-mi aduci veşti bune.

Omul era bătrân, dar încă sprinten; purta nădragi largi, comanac albastru şi în mână ţinea bici1 cu şfichi de matasă.

Iţi sărut dreapta, sfinte părinte, răspunse el. Dumnezeu va binevoi ca în cartea pe care o aduc să ceteşti lucruri bune. Insă eu nu ştiu de unde-i şi de la cine e. Unul dintre stăpânii noştri a dat-o călăuzului, iar călăuzul mi-a dat-o mie s-o aduc, căci', nevastă-sa născându-i al paisprezecelea prunc, el a trebuit să se oprească în sat la dânsul, până ce facem noi calea întoarsă.

Ai spus că e de la Amnia?

Am spus, dar nu ştiu unde e acea ţară.

— E de la un prietin al meu cu numele Filaret.

— Dumnezeu să-1 fericească.

E un om milostiv, cum nu se găseşte altul în toată împărăţia. Intru cinstea lui, omule, primeşte dar un miel din turma sfintei mănăstiri şi o pânză de matasă roşie de patru coţi. Mielul să-1 ospătezi cu tovarăşul dumnitale, iar muierii1 lui, care i-a dăruit al paisprezecelea prunc, să-i dai bucata de matasă.

Domnul Dumnezeu să vă facă parte în cer la dreapta sa, sfinte părinte.

Slujitorii plecară s-aducă darurile. Bătrânul cu bici şi comanac întoarse fruntea şi văzu în pridvor,

— M. Sadoveanu, Opere, voi. 12 sub rugii de caprifoi înflorit, un bărbat străin, care nu purta vestmânt cernit.

— Conducătorule de cămile, ii zise acel om, spune lui Teofan Chiorul că pruncul său s-a născut în ceas prielnic şi norocos…

Conducătorul de cămive îl privi pe Kesarion pieziş:

Cine vei fi fiind domnia ta şi de unde mă cunoşti?

Daniile, te cunosc dintr-o corabie. Binevoieşte a mai priimi şi acest -ban de argint pentru soţul tău Teofan, ca să-i plătim ziua nelucrată. De şi are numai un ochi, vede mai bine decât mulţi alţii cărarea cea dreaptă a Iui1 Dumnezeu.

Mulţămesc pentru Teofan, cinstite domnule. Dar pe el de unde-1 cunoşti?

Tot din corabie.

Care corabie?

O, Daniile, este o corabie care se chiamă pământ şi pluteşte spre veşnicie.

Du-te, omule, cu pace, se amestecă, oarecum înfricoşat, părintele episcop. Dă fiecăruia ce este al său; altfel teme-te. Acest bărbat străin pune întâia oară piciorul în părţile noastre de lume.

Conducătorul de eămi'le se retrase. Într-un ungher al zidurilor îşi făcu cruce. Se opri o clipă ougetând dacă n-ar fi bine să se întoarne, ca să întrebe pe străin ce leac, ori ce rugăciune, ori ce scrisoare închisă în scoică trebuieşte

pentru muierea lui bătrână şi bolnavă. Nu îndrăzni, şi se duse în drumul său. Apoi totuşi se întoarse la fratele portar ca să-i povestească minunea acelei dimineţi.

«Prea iubite al meu părinte Platon, de la sfânta mănăstire Sakkoudion, cetea episcopul după ce desfăşură cartea; află că Dumnezeu e pururea milostiv cu mine şi aştept de ia sfinţia ia vestea cea bună despre care mi-ai scris. Nu ştiu de unde, mi-au sosit alţi catâri încărcaţi cu oboroaee de grâu şi eu am socotit că şi-au adus aminte de mine unii oameni buni pe care i-am miluit şi eu altădată, şi le-am înălţat în cugetul meu mulţămire şi laudă. Din acest dar al lui Dumnezeu, care îndată s-a vestit în Amnia, am dat multora care.au cerut, iar Teosva, ca o muiere ce este, m-a mustrat; pe urmă şi-a plecat fruntea cerân-du-şi iertare şi se roagă şi acuma s-o binecuvintezi, şi să-ţi aduc aminte că sufletul ei râvneşte odihna cea neofiHtă. Iar eu mă ostenesc întru înfrumuseţarea vieţii, şi am izbândit să dau ce a fost al meu şi ce a fost al soţiei mele, lepădând aici tot, pentru a avea mai mult în altă parte.»

Părintele episcop se îndulcea ca de o 'bucurie cetind asemenea vorbe şi fericea pe prietinul său de la Amnia, sfântul Filaret, că se umileşte ca Iov, izbân-dind a-şi înfrânge trupul. Căci1, arăta el lui Breb, şi-a dat şi straiul său, şi vita sa din urmă şi cel din urmă, stup de miere; şi copiii1 şi nepoţii săi se miară de dânsul închinându-i-se ca unui prea fericit. Astfel, cel mai frumos palat din Amnia, împodobit cu fi'ldeşuri, abanosuri.şi marmură, e cel mai lipsit de bielşugul pântecelui şi adăposteşte pe un sărac. Mai ales de asemenea minuni au nevoie noroadele împărăţiei, ca să-şi îmbunătăţească viaţa şi să se întoarcă spre spirit.

— Sunt bucuros, zise străinul, să cercetez pe sfintui Filaret şi pe fericita sa soţie Teosva. Să alegem împreună darurile pe care le va purta servul meu şi să nu uităm conduraşii împărăteşti a căror măsură e poruncită de canoanele Augusteonului'.

VII înainte de a ajunge la fericitul Filaret, Kesarion Breb cunoaşte şi alţi oameni vrednici din Paflagonia şi de la Amnia.

Cel căruia localnicii de la Sakkoudion şi de pe ţărmul mării, de la Panaghia pină la Teopompolis, îi atribuiau în tainä puteri împrumutate de la Demon, călătorea acum cătră Amnia în tema Paflagoniei.

Ceea ce ştiau căpitanul de corabie kir Dighenis şi conducătorul de cămile, şi muierea care născuse al paisprezecelea prunc şi toţi vecinii lor de aproape şi de departe nu era spre defăimarea străinului; căci năeăjitul pământean se simte prea ades înclinat să se întovărăşească cu Domnul Necunoscutului, ca să do-bândească bunurile lumii ori să-şi1 răpuie vrăjmaşii, socotindu-1 o dumnezeire mai îngăduitoare pe care o respinge în public, dar o ehiamă în ascuns; aşa că lauda acestui împreună-lucrător al divinităţii umbla şi şoptea în urma lui cu umbletul şi şoaptele cu-vioşilor monahi şi cinstiţilor orăşeni.

Se întrebau numai1 unii şi alţii cum 1-ar putea cunoaşte şi cum ar putea îndrăzni să încheie cu el un legământ folositor.

Părerile şi dorinţile lor se prelungeau şi rămlneau un vis, pe când1 străinul vedea alte ţărmuri şi se arăta altor oameni.

Întovărăşit de slujitorul său Constantin, umbla pe un drum prăvălatic înspre foarte depărtatele sclipiri ale Mării Pontice. Acea mare încă nedesluşită era ca un surâs neguros al iMiezului-Nopţii; drumeţii simţeau când şi când în nări adierile ei sărate.

Breb umbla călare pe un asin cuminte, împodobit cu mărgele albastre şi zurgălăi de argint; Constantin îşi avea şi el cătinii său; alţi catâri împovăraţi cu oboroace de grâu veneau după dânşii. De alt călăuz decât vederea depărtată a Pontului şi cea apropiată a Amniei n-aveau nevoie.

Făcură un răstimp popas în umbra unui1 cedru, căci soarele dimineţii începea să-şi înalţe puterea, după aceea

zurgălăii de argint şi clopotele începură a suna iar.

Trecură către o dumbravă de smochini sălbatici care ieşea dintr-o râpă, în partea dreaptă a drumului. Peste acea dumbravă, în fundul văii, dormea un iezer, oglindind sălcii răsfirate. Se auzea crocârlia, pe trepte de azur, deasupra liniştilor; >gâzele se teşeau în raiul luminii pe firele iubirii. Străinul lua cunoştinţă de toate cu ochii lui limpezi, dar obrazul lui sta nepăsător sub turbanul alb; frumuseţa înşelătoare a lumii nu era decât viaţa care cungea din veci spre veacuri nenumărate, către un scop misterios.

Doi călifari trecură în zbor de către iezer. Când ajunseră în capătul dumbrăvii, feriră într-o parte şi fâlfâiră grabnic în sus. Privighetorile din lianele încâl-cite de sub dumbravă tăcură deodată.

Breb dădu o poruncă. Slujitorul opri cei patru catâri legaţi unii de cozile altora şi descăleca. Puse şi străinul piciorul la pământ, tocmai în clipa când doi oameni, zbârliţi în sus cu părul capetelor şi în laturi cu al bărbilor, ieşeau di'n desime rânjind ameninţător şi arătând săbii cârligate. Acei vameşi negri erau deprinşi cu neguţători paşnici care, îndată ce-i zăreau, lepădau boclucurile şi părăseau animalele cu poveri1, luând-o la fugă, cu braţele înălţate, spre Amnia ori spre câmpuri. De data aceasta săbiile lor luciră zadarnic. Slujitorul veni spre ei cu mai multă repeziciune decât se aşteptau să vadă de la un om aşa de mare; repezihd baltagul, rupse din.mâna unuia fierul. Celălalt se feri în laturi; omul uriaş îl ocoli de către râpă. Cel cu sabia căzută se scociora pripit căutând un jungher în partea dindărăt a cingătorii, sub şele. Breb îi cuprinse mâna cealaltă, i'-o răsuci e-o mişcare uşoară şi-1 aduse în genunchi la picioarele lui. Lotrul se supuse, închinându-şi fruntea.

— Vină şi tu aici, porunci el celuilalt.

Hoţul celălalt se holba aprig când într-o margine când într-alta, chibzuind, încotro sa scape. Dar asupra săbioarei lui era o armă înfricoşată care-1 putea ajunge dintr-un salt. Era asupra loii1 ca un vultan al primejdiei de moarte.

Lepădând fierul şi îndârjirea, duse mâna stângă la frunte şi veni şi el să se închine, gâfâind.

Călătorul îi întrebă, privindu-i aţintit:

— Cine sunteţi voi şi ce voiţi?

— Suntem oameni sărmani, stăpâne, şi buni creştini1, se tângui cel dinţai. Ai milă de vieţile noastre.

Nu mi-aţi răspuns ce voiţi.

Nu voim nimica, prea mărite domnule. Am socotit că vin neguţători şi am ieşit ca să ne agonisim o bucăţică de pită.

Deci în Paflagonia inila se cere cu sabia?

Oamenii din zhia de azi sunt răi şi nemilostivi, măria ta. Era mai 'bine în împărăţia cea veche. Neavând icoane, creştinii îşi înălţau ochi'i mai sus, pe urmă şi-i coborau către cel sărman. Acuma fac daruri numai sfinţilor şi monahilor şi sărăcimea e în mare suferinţă.

Străinul zâmbi1; ei îndrăzniră să-şi răsucească spre el albul ochilor, prin mărăcinişul încâlcit al părului. Straiele lor sfâşiate şi înodate păstrau urme de semne împărăteşti.

— Ticăloşilor oşteni, le aruncă Breb cuvânt şi ei se înfricoşară, ticăloşilor oşteni, răsptinde-ţi-mi când aţi părăsit pe tovarăşii şi pe mai-marii voştri.

Ei tăcură, înturnându-şi frunţile spre pulbere.

Aţi fugit din hotarul Armeniei.

Aşa este, mormăită ei.

Breb se întoarse de către dânşii un pas.

— Aţi vărsat sânge?

Ei clătiră din cap cu oarecare îndoială.

Prea mărite doamne, mărturisi cel dinţai, care fusese supus de Breb, ne-am oprit ici şi colo, ca să agoniisim putină hrană şi putini bani. In unele sate am lovit ca<e de oameni chiaburi, acele case unde, cerşind ziua, am fost izgoniţi.

Mai sunt şi alţii ca voi1?

Mai sunt. în noaptea aceasta am intrat la palatul celui dinţai fruntaş din Amnia. Am cercetat şi-am dat peste odăi

goale şi sărace. Am căutat aur şi n-am găsit. Am căutat hrană şi n-am aflat. Ni s-a părut o minune.

Atunci aţi lovit casa fruntaşului între milostivi Filaret.

Într-adevăr, se pare că aşa îl chiamă.

L-aţi cercetat ziua şi v-a respins?

Nu. Avea putina azimă asupra lui şi a întins-o soţului meu. Mie:mi-a dat comanacul pe care-1 purta pe creştet, îndemnându-mă.să-1 vând; dar, când am ajuns în coltul celălalt de zid, o muiere bătrână mi 1-a cerut înapoi. Noaptea ne-am întors, să prădăm, dar n-am găsit nimic, spre ruşinea stăpânului acelui palat.

O, năcăjiţilor oameni, le zise străinul, lăsaţi acest meşteşug, tot aşa de primejdios ca şi cel al războiului; grăbiţi-vă a umbla cinstit către Bizanţ, cerşind măritei Vasili.se o milă mai mare decât toate, căci muierile şi copiii voştri se află ostatici în închisoare la Noumera.

— Aşa este, domnule, s-a auzit aceasta şi în Armenia; de aceea am fugit noi, 'de aceea s-au risipit şi alţii. Ne temem însă că, unde spui domnia ta, nu vom găsi milă, şi săbiile noastre va trebui să le ascuţim pentru o răscumpărare. Îndură-te şi ne sloboade, căci greşala aceasta nu o vom mai face, te vom cunoaşte ca pe unul ce eşti stăpân al duhurilor şi al tainelor şi te vom ocoli. Ai milă şi ne îngăduie să aj'ungem către copiii noştri şi către muierile noastre, care putrezesc în închisori. Domniei tale care cunoşti toate mai putem îndrăzni a-ţi cere să ne spui dacă vom mai găsi cu suflet pe cei iubiţi ai noştri şi dacă e adevărat ce se spune, că se va ridica asupra lumii un vasilevs adevărat.

Străinul înţelegea însă mai bine care-i răspunsul cel mai grabnic pe care-1 aşteaptă ei. Ridicând braţul, le îngădui să se ducă. Într-o clipă, amândoi se mistuiră în desimea dumbrăvii, arătând unul o talpă ruptă a încălţării, altul un ochi fioros.

Privighetoarea începu să bată iar între liane, în-tr-un snop de raze se opri neclintită o şopârlă cu ochişori de rubine.

— Să mergem, Constantine, îndemnă stăpânul. Să nu-ţi pară rău că le-am dat drumul. La Amnia avem să găsim un tâlhar mai mare decât aceştia.

Catârii sunară iar din clopote; Breb şi slujitorul încălecară. După ce suiră din vâlcea, văzură o aşezare mare, cu clădiri de piatră cenuşie şi acoperişuri de ardezie. Frunzişuri prăfuite de măslini se înălţau deasupra împrejmuirilor de zid.

Coborâră într-acolo şi, la margine, aâlară o ospătă-rie c-o streşină încununată de viţă. In fund, erau chilii umbroase. Lingă privazul de piatră înfloritâ cu ciubuce al intrării, era alcătuită vatra, dintr-o cupă de marmură: erau resturi de palate ori temple de altădată. In preajma unei gratii unde era clădit jarul, se învârtea domol, aşezată în picioare, ţigla cu friptura de berbece. Ospătarul, cu sorţ alb, o priveghea de alături ş-o îmbunătăţea necontenit c-o pleaftură de seu. Mirodenia acestei bunătăţi se împrăştia în toată împrejurimea şi întâmpină şi pe străinul care sosea, fără a-1 face să-şi grăbească asinul.

Ferindu-şi îndărăt pântecele într-o închinăciune, stă-pânul ospătăriei şi al fripturii ieşi întru întâmpinare, cu obrazul încununat de abur. Zâmbi,şi se ploconi a doua oară, după aceea apucă asinul de căpăstrul înflorit. Animalul îşi sună zurgălăii, împotrivindu-se şi eli-berându-se.

Slujitorul descăleca repede şi feri catârii împovăraţi într-o parte, Ja umbră. Veni la stăpânul său să primească asinul.

Pace ţie, kirie Agatocle, vorbi străinul după ce coborî din şa, înaintând spre ospătar.

Mă închin măriei tale, stăpâne, şi-ţi mulţămesc, răspunse kirie Agatocle. Iată, abia acuim înţeleg, cu mare plăcere, că domnia ta ai mai fost prin aceste părţi, de vreme ce-mi cunoşti aşezarea; dar mă ruşinez căci n-aş mai putea rosti cinstitul domniei tale nume.

N-am mai fost niciodată în Amnia, zâmbi străinul, dar te cunosc.

Kirie Agatocle tăcu, nedumerit, însă plin de respect, observând lanţugul d'e aur, cingătoarea şi straiul.

Niciodată? îşi înălţă el sprâncenele. Poate e o gluma.

Într-aceasta viaţă, niciodată.

Într-alta, stăpâne, poate aveam eu altă îndeletnicire. De unde ai putut afla că la mine se găseşte cea mai bună friptură de berbece din ţinutul Paflagoniei?

Am aflat, prietine, de la acest seu bine mirositor. Cred că şi-n altă viaţă te-ai îndeletnicit cu cărnurile. Le pândeai poate în preajma acelor mari măcelari care sunt leii – şi erai un şacal gras.

Stăpânul meu binevoieşte să glumească se veseli ospătarul. As voi să-i cunosc numele, ca să-1 însemn pe o piatră albă.

Ba, ca să tai friptură, nu-i nevoie de numele meu. Trage cuţitul -de la brâu şi alege bucata cea mai rumănă, pentru acest slujitor. Şi-a rânduit catârii şi asinii în grajd, a descărcat poverile, s-a spălat la cişmea şi acuma vine să-i dai dreptul său. Hrăneşte-1 bine şi mult. Să nu uiţi nici de mine: să-mi cauţi un ou ş-o ulcică de lapte şi să bagi de samă să nu fie pita de alaltăieri. Dar mai ales, pe când noi ne îndestulăm, argatul tău să nu uite de animalele cu care am venit; şi mai ales să aibă grijă de asinul care m-a purtat pe mine. Altfel începe să ţipe şi poate spăria tot satul. Cred că nu se află pe lume glas mai cumplit decât al lui Santabarenos.

Aşa îl chiamă? se interesă ospătarul.

Da; şi să ştii că de multe ori e mai înţelept decât un om.

— Asta nu mă miră, răspunse kirie Agatocle, um-ilându-se şi înăbuşindu-se totuşi de mare uimire.

După ce îndestulă pe Constantin slujitorul şi aduse şi în faţa stăpânului cele cerute şi i le rândui pe masa de lemn de chiparos, la umbra boitei de vită, kirie Agatocle rămase tot în preajmă, observând. Dintr-o chilie din fund se arătau din când în când şi capete de femei. Strecurau priviri, îşi ascuţeau urechile.

Stăpânul meu doreşte poate un ulcioraş de vin dulce? se ploconi cu glas moale şi unsuros kirie Agatocle.

Îţi voi cere, kirie Agatocle, să-mi dai ceva mai bun, zâmbi oaspetele. Apa se găseşte şi în vinul dumnitale, dar eu O1 poftesc curată. Nu te arăta mâhnit şi nu-ţi smulge barba, căci superi pe Dumnezeu. Află că^mi mai trebuie ceva. îmi mai trebuie să-mi spui vorbe adevărate despre oamenii1 de aici.

Negreşit, stăpâne, îţi voi spune, căci eu sunt pus acolea şi pentru asta. Dar ce vorbe aş putea să spun unui bărbat nobil care trece prin satul nostru, despre oamenii neînsemnaţi care vieţuiesc aici? Trăim aici, stăpâne, o viaţă umilită, pecând, fără îndoială, domnia ta vii de la Bizanţ. Aicea nu vieţuiesc decât păstori şi plugari sărmani. Toţi se închină la icoane şi le cinstesc, po'trivit cu poruncile cele nouă împărăteşti. Dar poate domnia ta vrei să cunoşti dacă se află în acest ţinut şi d'intre aceia care nu zugrăvesc şi nu cioplesc pe Dumnezeu?

Oaspetele asculta nepăsător şi neclintit.

— Vor fi fiind şi de aceştia, urmă ospătarul cu o privire piezişă, dar acuma a venit rândul călugărilor să se înalţe asupra lor cu mare prigoană. In care parte-i adevărul aş vrea să cunosc şi eu, care mă socotesc cel mai neştiutor dintre supuşii împărăteşti.

Străinul urma să-şi ţie închisă părerea lui.

— Prietine Agatocle, zise el, adevărat să fie că, în afară de domnia ta, nu se găseşte nici un om cu faimă în aceste locuri?

l MDupă întrebare, stăpâne, bănuiesc că poverile catârilor domniei tale merg la bărbatul nostru cel sfânt cu numele Filaret, care locuieşte în partea cealaltă a satului. Au mai venit pentru el în două rânduri asemenea daruri. Anul trecut mai ales a vrut Dumnezeu să fie lipsă în ţinut, şi toţi ai lui s-au mângâiat.

Nu te înşeli, prietine; darul meu este pentru prea cinstitul Filaret.

Se vor bucura deci toţi ai lui, însă nu pentru multă vreme. Mâni dimineaţă îi vor sta în preajmă cerşetorii ca muştele. In celălalt rând i s-a adus un prea frumos grâu roş de Tracia.

L-ai cunoscut.bine, kirie Agatocle. Griul are putere de schimb, şi mulţi dintre cei miluiţi de cuviosul Filaret au făcut popas aiciv la ospătăria dumnitale. Nu-i aşa?

Nu mă împotrivesc, zâmbi ospătarul; aşa este.

Data trecută, deasemenl, poverile au fost aduse de nişte slujitori mănăstireşti, care slujitori s-au oprit şi ei aici, plăcându-le vinul cel dulce.

Kirie Agatocle nu răspunse la asta. Găsi de cuviinţă să-şi aducă aminte cu plăcere de cele mai pline de har fapte ale cuviosului amnian.

— In privinţa râvnei întru milostenie a domnului nostru Filaret, zicea el, s-a dus faima până în ţinuturile învecinate şi nu m-aş mira să fi ajuns zvon la scaunul împărăţiei. De patruzeci de ani vieţuieşte cuviosul Filaret în acest ţinut şi, când şi-a început viaţa cu soţia sa, era cel mai lăudat om pentru bogăţia pe care o avea, moştenită de la părinţii săi şi primită zestre de la părinţii doamnei sale. Palatul stă şi acum, lingă grădini care unele au rămas paragină, iar altele nu mai sân-t ale sale. In acel palat umblau forfota robii. Mesele erau îmbiel'Ş'Ugate şi cercetate de oaspeţi. Cai frumoşi stăteau în grajduri; turme de vite păşteau în imaşuri. Toţi anini end i se bucurau atunci de fala unui asemenea boier. Pe urmă au început să se bucure de altceva. Căci coborând în el de la Dumnezeu o înţelegere şi o bucurie sfântă, domnul nostru Filaret şi-a închinat milosteniei viaţa. Râvnind să-şi adune comoară în cer, a dispreţuit bunurile de aici, dându-le sărmanilor lumii. Nimene nu s-a întors nemiluit d© la pragul lui. S-au înmulţit săracii, năzuind ca ostile spre Amnia, dar el i-a biruit pe toţi, dându-le tot ce avea. Astfel, în -puţini ani, a ajuns într-o stare plăcută sufletului, văzând cu mulţăimire că nu mai are în jurul său decât prea puţin. Mai are un ogor

pe care-1 lucrează fiii săi şi-1 ţin pentru hrana lor cea de toate zilele; mai avea o vacă, un cal s-un rob; se veseleşte când mai poate da totuşi ceva de la sine şi se mâhneşte văzând că cerşetorii lumii nu s-au împuţinat.

Străinul asculta în tăcere. Ospătarul urma să laude cu viclenie pe concetăţeanul său.

— Un om din Terapont, vorbi el iar, dorind să se împărtăşească din milostenie şi har, şi-a luat toiagul fi a venit la poarta domnului Filaret. Neştiind că toate erau istovite acolo, s-a închinat, rugându-se să fie şi el dăruit cu o junică, să prindă sămânţă de vite bune şi să aibă noroc la ele. Dar bătrânul nu mai avea decât vaca cu viţel. A deslegat vaca şi i-a dăruit-o, binecuvântând şi urându-i spor. Pe când omul din Terapont se ducea pe poartă, vesel de câştigul lui, a ieşit din ghinekeu doamna Teosva, soţia lui kirie Filaret, şi, băgând de samă lipsa şi auzind viţelul cheimându-şi din staul maica, a înălţat braţele cu supărare şi î îndrăznit a mustra pe domnul său că a lăsat pe copiii cei mici ai casei fără lapte. Asta era hrana lor. Şi a lăsat şi viţelul fără mamă, ca să tânjească şi să piară. Ghiamă îndărăt pe acel om! a cerut ea. Iar kirie Filaret a chemat pe omul din Terapont, arătându-i că rău s-a făcut despărţindu-se viţelul de maica sa, şi i-a dăruit şi viţelul, bineouvântându-i din nou turmele ce avea să dobândească din sămlnţa acelui dar.

— Asta e o faptă mai mare decât îşi pot închipui oamenii de rând, zise Breb.

Ospătarul îndrăzni să râdă.

— lartă-mă, stăpâne, dacă-ţi voi spune că asemenea dar a mai făcut şi-n multe alte nenumărate rânduri. Imaş'urile nu mai sunt ale lui şi stau pline de sămânţă darurilor. Şi-n acest sat şi-n alte sate mugesc vacile cu viţei şi vin sară la staule ou ugerele pline; dar nimeni nu se găseşte să întoarcă dăruitorului o junică ori să-i închine un pahar de lapte.

— Asta e în rânduiala lucrurilor, kirie Agatocle.

Atunci Domnul Dumnezeu vrea să-1 încerce ca pe Iov; însă în jurul.său stau nevinovaţii. Are copii şi copile ale copiilor săi care ar putea intra în horile de îngeri. Li s-ar fi cuvenit să cunoască bielşugul de altădată; iată că şi izvorul laptelui lor s-a mutat la Terapont.

Uiţi, kirie Agatocle, că le-a sosit grâu roş de Traci a.

Nu uit. Se vor îndestula cu el cerşetorii din Amnia.

Negreşit. Prin ei îţi vei primi şi domnia ta partea, negândindu-te nici o clipă să întorci un bob către izvorul darurilor. Mai uiţi că asupra prea bunilor şi asupra răilor, stă totuşi Cel care cântăreşte dreptăţile. Simbria stă în fapta noastră, ca pulberea rodului în floare.

— Cred şi mărturisesc.asta, se grăbi să încredinţeze ospătarul, păstrând pentru sine un zâmbet subţire.

Constantin slujitorul.se apropia. Ospătarul îi făcu loc şi întinse urechea, ca să asculte. Slujitorul întreba şi cerea o lămurire într-o limbă necunoscută.

Prietine Agatocle, zise străinul, te rog să te înfăţişezi spre a primi dreptul dumnitale, pentru îndestularea oamenilor şi a dobitoacelor. Porunceşte argatului de la grajd să-mi scoată asinul. Fost-au toate bine rânduite acolo? S-a dat orz îndestulător?

Ou prisosinţă, stăpâne.

Asinul Santabarenos venea repegior pocănind din copite, sunându-şi zurgălăii, călăuzit de argat. Când ajunse în soare, în preajma boitei de viţă, dintrodată se smunci îndărăt, înălţă botul şi-şi sughiţă răcnetul înfricoşat.

— Ce este, Santabarenos? întrebă oaspetele. Asinul căscă iar botul, apoi rămase fremătând în sine, până ce stăpânul său îl bătu pe gât, plecându-şi urechea ca să asculte ce se şoptea în el.

Agatocle, vorbi străinul înturnându-se către ospătar, neguţătoria noastră nu-i dreaptă; aflu de la asinul meu că nu i s-au dat decât două măsuri de orz şi eu am plătit pentru trei.

Kirie Eleison! se înfricoşa ospătarul pocnindu-şi palmele una de alta. E cu putinţă asta? Sunt dobitoace care grăiesc?

Santabarenos rânji spre el. Slujitorul de la grajd se întoarse şi-şi făcu cruce. Fără să mai aştepte poruncă, se duse să caute a treia măsură de grăunţe.

VIII.

Aid Kesarion Breb află bucuriile cuviosului Filaret şi ale doamnei Teosva, precum şi o bucurie a sa proprie.

Călăuziţi de Constantin, catârii intrară cu bună rânduială în curtea cuviosului Filaret, în partea cealaltă a satului.

Copiii care se jucau în soarele după-aimiezii dădură strigăt de bucurie, unii alergând în odăi ca să deie veste, alţii înconjurând samarele.

Clădirea cea mare de piatră sta cu obloanele închise la faţă, însă în chiliile dindărăt şi în casele mai mici dm preajmă se simţea mişcare aprigă.

După graba cu care se perindau capete ascunzân-du-se îndată, după poruncile aruncate copiilor ca să fugă de la vedere spre a nu fi ruşinaţi stăpânii de zdrenţele lor, după rufele puţine şi cârpite aninate pe frânghioare, între pomi, după gunoiul ogrăzii, după paragina grădinii, se putea cunoaşte uşor că aici fusese altădată, poate, bielşug, dar acum nu mai era.

Într-o margine de grădină, unde crescuseră câteva flori rare, se desfătau legume bine ţinute şi bine plivite. Acesta mai cu samă era semnul sărăciei în ceea ce fusese odată palat.

O roabă bătrână care scurma cu degetele şi cu să-păliga la rădăcina prajilor îşi înălţă în soarele pieziş obrazul negru şi asudat, îşi puse mâna ou degete cârligate la ochi ca să vadă mai bine, apoi întinse braţul binecuvântând catârii. Povara lor era însuşi Dumnezeu.

— Omule, strigă ea, vin îndată să-ţi ajut ca să descarci.

Slujitorul o privi cu nepăsare.;

Din urma catârilor îşi făcu loc un copilandru, desculţ şi cu capul gol, al lui kirie Agatocle, trimes anume sol, ca să

vestească sosirea străinului.

Intrând în una din căsuţe numai cu jumătate de trup, spuse ce avea de spus şi se retrase vesel şi zbâr-lit, scoţând o limbă lungă către alţi copii care se iţeau prin alte uşi, dar nu mai puteau să izbucnească afară, căci erau stăpâniţi de porunci dinlăuntru.

Cu paşi imărunţi, acoperindu-şi o clipă obrazul de către soare, o femeie tânără făcu un salt până la casa cea mare.

— Bunicule, strigă ea, îţi vine oaspete de la Bizanţ.

Când străinul descăleca de pe Santabarenos, obloanele din faţă ale casei celei mari erau date într-o parte. Uşile erau deschise, îmbrăcat în strai cuviincios lung, ţinând în mâna dreaptă toiag, stăpânul locului ieşi întru întâmpinare, între stâlpii de marmură.

Era un bătrân cu înfăţişare cuviincioasă, cu barbă altă şi fruntea naltă. Avea ochi negri, vii şi veseli. Zise, înălţând mâna stingă:

Binecuvântat fie Domnul Dumnezeu care aduce cinstit oaspete casei mele!

Binecuvântat ifie Dumnezeu în veac, răspunse Breb, înehinându-se.

Se apropie încă doi paşi şi se opri.

— Prea cinstite şi cuvioase domnule Filaret, zise el, am adus cu mine acest dar, care pentru domnia ta nu poate avea decât puţin preţ. Ca să-1 fac primit, mă grăbesc să adaog că-1 însoţesc de o bucurie adevărată, adică de o epistolă de la un prietin vechi al domniei tale.

Bătrânul înălţă o clipă fruntea spre cer, ştiind unde trebuie să-şi îndrepte cea dinţai mulţămire. Apoi coborî către oaspetele său.

Aş putea să aflu, domnule, cu o clipă mai curând numele acestui prietin?

Fără îndoială. Aduc carte de la prea cuviosul şi prea sfinţitul episcop Platon.

O aşteptam, zise bătrânul. Vestea domniei tale îmi umple sufletul de dulceaţă. Te rog pofteşte subt acoperământul

meu, ca să te odihneşti de cale. De numele domniei tale n-am nevoie. Dumnezeu voieşte să se rostească el singur. Eşti un binefăcător.

Află că sunt un străin, domnule, şi mă chiamă Kesarion.

Eşti fratele meu, şi te rog să primeşti ca să te îmbrăţişez.

Cuprinzându-şi oaspetele pe după umăr, bătrânul îl călăuzi înlăuntru. Breb văzu încăperi din care lipseau covoarele de preţ şi mătăsurile, ne mai având altă podoabă decât curăţenia şi cuviinţa. La răsărit erau icoane; străinul le salută; apoi trase din sân cartea de la Sakkoudion şi o înfăţişă.

Bătrânul Filaret o desfăcu şi o ceti, depărtând-o de ochi.

— Pe urmă am s-o apropii de inima mea… zâmbi el către oaspete.

Rămase cufundat în cetire. Într-un scurt răstimp, îşi întoarse ochii spre străin, ca să-1 vadă şi să-1 înţeleagă imai bine, potrivit cu vorbele care erau scrise acolo despre el. «Supune-te acestui înţelept egiptean», scria părintele Platon. Bătrânul întoarse iar o privire nedumerită. Egiptenii n-au ochii verzi şi pielea albă. Sunt mai întunecoşi decât oamenii din Paflagonia şi Bithynia.

Străinul surise.

— Prea cinstite domnule, zise el, de neamul meu sunt din ţara care se chiamă Dacia.

Deci nu eşti egiptean.

La Egipet m-am născut a doua oară. Bătrânul Filaret înclină fruntea. Nu se mira de acest răspuns, înţelegând că e vorba de o naştere cu spiritul, – vedea însă că a primit, fără să întrebe, răspuns nedumeririi sale. «E un bărbat care ceteşte cu uşurinţă inimile şi gândurile», urma cartea.

Bătrânul oftă cu mulţămire şi se aşează alături de oaspetele său.

— Casa mea ţi-i deschisă, domnule, zise el cu bunătate; masa mea ţi-i întinsă…

La acest din urmă cuvânt se ruşina; fruntea i se înroşi; ştia că din chilia de alături soţia sa Teosva ascultă. Se întreba

deci, cu inima deodată strânsă, dacă acea masă altădată aşa de îmbielşugată se poate întinde acum cu o cină orişicât de săracă. Auzul subţire al lui Breb deosebi în apropiere suspine înăbuşite.

— Prea cinstite kirie Filaret, zise el, să lăsăm deocamdată grijile trupului. Sunt doritor mai mult de o altă hrană şi de o altă odihnă: cu acestea se veseleşte sufletul. Şi poftesc să cunosc şi pe tovarăşa vieţii domniei tale, pe doamna Teosva. Şi dacă veţi binevoi amândoi să-mi îngăduiţi, doresc a cunoaşte şi pe copiii cu care aţi fost dăruiţi de Dumnezeu, şi pe pruncii şi pe pruncele copiilor dumneavoastră.

Bătrânul zâmbi cu bunătate, se ridică de la locul său şi deschise o uşă scundă în laturea odăii.

— Prea iubita mea Teosva, vorbi el, oaspetele nostru vrea să te cunoască. Ne-a adus carte de la prea sfinţitul Platon.

Bătrâna, naltă, dreaptă şi frumoasă, cu sprâncenele încă negre, intră aplecându-se spre musafir. Avea haină mohorâtă şi broboadă care-i ţinea strâns părul alb.

«De când au ieşit credinţi nouă în lume, cugeta Breb, au îimbătrânit zeiţele.»

Doamna Teosva avea un port şi-un umblet care uşor îl puteau face să înţeleagă că, în acel ostrov al vieţilor năcăjite, va putea găsi ce căuta. Mâna doamnei Teosva era mică. Bănui acelaşi lucru despre picior. Se simţi mişcat ca de amintirea unei primăveri strălucite.

Ea îl cerceta cu luare-aminte, fără să pară. Faţa ei severă zâmbi străinului, ceea ce miră pe cuviosul Filaret.

Domnul şi soţul imeu nu ştie ce ni s-a întâmplat, grăi ea. Intrând în chilia de alături, am descoperit că ne lipseşte cel din urmă covor, pe care aş fi dorit să-1 pun sub tălpile oaspetelui nostru, îmi închipui că ni 1-au răpit furii care ne-au călcat astă-noapte.

Sunt prea ruşinat, se veseli bătrânul, că n-au găsit măcar atât. Au trebuit să se retra-gă cu mânile goale.

— Atunci ni 1-a furat altcineva?

Nu 1-a furat nimeni, doamnă.

Înţeleg, murmură stăpâna casei.

Doamna mea, te rog să nu te superi, o mângâie. cu bunătate bătrânul. Iată, ceteşte cartea prietinului nostru episcopul şi bucură-te de binecuv întărea lui. Asta preţuieşte mai mult. Covorul era vechi şi desti-; nul lui a fost să acopere o suferinţă.

Sunt prea bucuroasă de cartea prea sfinţitului Platon, răspunse Teosva, după ce cercetă în tăcere epistola, dar aş fi dorit să găsesc la locul său şi covorul pe care 1-am ţesut cu mânile mele. Să nu te superi dacă îndrăznesc a face judecător pe acest bărbat străin. Mă îndeamnă la asta şi cartea prea sfinţitului. Covorul era un dar pe care-1 făcusem nepoatei noastre Măria, pentru ziua când s-ar fi închinat mirelui său.

A trecut pe la poarta noastră un cerşetor viclean, care te pândea să fii singur, şi a strigat să-i dai ceva, pentru numele lui Dumnezeu…

Aşa este, mărturisi cu plăcere bătrânul.

Tot astfel, acum o săptămână, te-ai dezbrăcat şi ai aruncat altuia, pe fereastră, haina. Poate era tot acela, îşi agoniseşte marfă, ca să deschidă o prăvălie. Ai dat vaca; ai dat calul. Acuma te bucuri că ai să poţi împărţi grâul pe care 1-am primit în dar.

Mă bucur într-adevăr, Teosva. Ca să nu te supăr iarăşi, vom împărţi cu dreptate. Veţi lua ceilalţi partea voastră; iar eu cu partea mea voi face ce mă îndeamnă Dumnezeul meu. Cei mulţi, săraci şi proşti, Teosva, sunt sarea pământului; pe aceştia îi asupresc puterile, lumii; mările, munţii şi râurile nu le-ar putea da cit li se cuvine. Numai astfel noi, cei născuţi întru bogăţie, ne vom putea câştiga loc îmbielşugat întru fericirea de apoi.

După cuim vezi, doamnă, zâmbi străinul, kirie Filare! e un -neguţător mai iscusit decât alţii…

Femeia oftă.

— Prietine, răspunse cu blândeţă stăpânul casei, să cerem de la Dumnezeu, pentru ifiinţa noastră ticăloasă, mai multă

dragoste decât minte.

Astfel, suspină Teosva, copiii copiilor noştri au rămas lipsiţi de pânea cea de toate zilele.

O, Teosva, zise bătrânul ridicându-se şi punându-i pe umăr mâna dreaiptă, bucură-te că Dumnezeu ni i-a dat. Tot el va avea. grijă de dânşii.

Doamna Teosva îşi plecă fruntea cu umilinţă; el îşi puse buzele uscate pe mâhnirea ei; apoi se întoarse cu zâmbetu-i de bunătate spre oaspete.

Pe fereastră intra lumina asfinţitului. Santabarenos îşi suna zurgălăii de argint; catârii îşi scuturau clopotele; Constantin îi ducea la adăpost, întovărăşit de un alai de copii însfârşit eliberaţi din strânsoarea odăilor.

Î-n uliţă se adunaseră femei şi bărbaţi din sat privind cu luare-aminte, apoi întorcându-şi nasurile unii către alţii şi vorbind în şopot. Printre ei tşi făcu loc un bătrânel mărunt, cu toiag încrustat, pe care-1 punea delicat înaintea lui de câte ori sălta cu trufie, îndâr-jindu-şi gâtul şi umflându-şi pieptul. Era omul stăpî-nirii, prea cinstitul logofăt de la Amnia, vestit prin micimea trupului şi în acelaşi timp prin măreţia înfăţişării. Din calea lui amnienii se feriră; el crescu din treaptă în treaptă, ca să se ducă să ceară îndreptările ţ i peceţile străinului. Oamenii îl aşteptară pe kirie Critolaos, până ce-1 văzură arătându-se iar cu aceeaşi imândrie.

— E un bărbat prea-învăţat, dădu el lămurire despre străin; are pergament de la împărăţie…

Auzind acestea, cei de faţă se uimiră şi se bucurară. Bărbaţii, făcând sobor şi plecându-şi bărbile asupra lui kirie Critolaos, găsiră de cuviinţă să ia o hotărâre plină de cuminţenie, după care se despărţiră, împăr-ţindu-se pe la locuinţile lor, unii cu grabă, alţii cu întârziere bine cumpănită. Ca urmare a acelui sfat al bărbaţilor, unele muieri se strecurară prin portiţa de dindos a casei lui kirie Filaret, purtând coşuri acoperite şi cerând în taină?ă vadă numaidecât pe doamna Teosva.

Cuviosul Filaret nu avu nici cea imai mică mirare şi nu-şi puse în sine nici o întrebare când se aşează în faţa oaspetelui său la masă şi văzu o cină aşa de îmbielşugată. Străinul înţelegea că bătrânul comunică astfel în toate zilele cu Dumnezeu, bucurându-se de toate ca florile, ca păserile şi ca toate gângăniile pă-mântului, care cunosc pe Dumnezeu mai de aproape şi mai adânc decât noi.

Gustând din darul A-toate-ţiitorului, prea cinstitul bătrân spunea cuvinte pline de dulceaţă, aducându-şi deodată aminte de binecredincioşii săi părinţi cu numele de Gheorghie şi Ana care dormeau somnul drepţilor în pământul Galatiei. Cu bucurie îşi aduse aminte iar ce le va spune când îi va veni ceasul întâlnirii cu dânşii. Toate averile pe care ei i le-au lăsat a izbândit să le împrăştie la timp. Căci deoarece intrăm goi în lume, tot asemenea trebuie să ieşim. Cu nimic altceva nu trebuie să se îndeletnicească omul în această viaţă decât cu milostenia. Precum a dat domnia sa, aşa porunceşte copiilor săi şi nepoţilor săi, să dea în toată ziua şi în tot ceasul.

— După ce vor aduna pentru ei, vor putea da şi altora, se învoi doamna Teosva, zâmbind.

El o binecuvântă cu zâmbetul, obişnuit cu vechile ei încăpăţânări, însă neostenit în slujba dumnezeiască pe care şi-o alesese.

Mai târziu, după cuvios şi blând sfat, doamna casei călăuzi pe străin până în chilia unde îi făcuse aşternut şi-i aduse candelă aprinsă. Stătu dreaptă şi tristă lângă stâlpul uşii şi-şi îngădui a ruga pe prea iubitul oaspete să-i dea ştiri despre Maica Domnului de la sfânta mănăstire Sakkoudion. Aştepta de mulţi ani de la Prea Curata un sprijin în această năcăjită şi întristată viaţă. A fost rugat de multe ori pe prea sfinţitul Platon s-o pomenească în rugăciunile lui. Nădăjduieşte că Prea Sfânta n-o va uita.

— Orişice jertfă îşi are răsplata, îi răspunse cu glas de prietinie străinul.

Poate ai vorbit, cinstite domnule, despre asta, cu firea sfinţitul Platon?

Am vorbit, doamnă.

Şi -prea sfinţitul Platon a pus la picioarele Panaghiei ruga mea?

Doamnă, vorbi Breb, înţelepciunea cea care stă deasupra vieţii şi a morţii a scris de mult hotărârile ei.

— O, prea iubite al nostru oaspete, cum pot cunoaşte aceste hotărâri? unde sunt scrise? când se vor plini? Căci iată, zilele vieţii noastre curg către sfâr-şit. N-am avut altă 'bucurie decât iubirea pentru soţul meu şi pentru copiii mei. Iar în această iubire,.am găsit multă suferinţă.

— Hotărârile au fost scrise de mult, zise iar străinul, ridicându-se de la locul său. Veni domol spre bătrâna şi ea nu se înfricoşa de apropierea lui.

Kesarion înălţă braţul drept şi, cu palma, îi atinse fruntea. Într-o clipire ca şi într-o oglindă, bătrâna îşi văzu frumuseţa strălucită a tinereţii, când sta sub cer şi în veşnicie ca o zeiţă.

Întorcând ochii cu un oftat, se văzu pe sine însăşi aevea: o copilă de şaisprezece ani sta în cadrul uşii, zâmbind. Zâmbea propriei sale fiinţi, mai mult decât bătrânei Teosva.

Către străin clipi cu sfială, înclinându-şi o clipă fruntea lucie. Avea păr negru şi greu, ochii mari, adumbriţi de gene lungi. Rotunzimea obrazului era delicată şi a şoldului plină.

«O! vedenie a frumuseţii eterne», suspină Kesarion în adâncul fiinţii sale.

Întinse Lar braţul, arătând doamnei Teosva pe nepoata sa.

Cine e această copilă, doamna mea?

E Măria, copila fiicei mele văduve Ipatia.

Binevoieşte, doamnă, a o ruga să încerce acest condur.

Kesarion trase dintre lucrurile lui, aşezate în scoarţă de inorog la căpătâiul patului, o încălţare mica,de piele roşie, pe faţa căreia ena cusut cu fir de argint un stârc alb luându-şi zborul şi învăluindu-şi moţul.

Bătrâna făcu un pas şi întinse mâna.

Nu găsi nici o privire, nici un cuvânt de mustrare pentru îndrăzneala nepoatei sale de a părăsi ghine-keu! şi a veni să-şi arate năsuşorul curios către străin. Deosebea în vorbele lui o strună de aur, pe care numai ea o auzea sunând. Deci hotărârile Prea Curatei se să-vârşesc.

«începe să se întâmple ceva», şopti ea în sine, iară cuvânt, primind pe palma întinsă condurul.

Era uşor şi mic. Numai piciorul ei de altădată ar fi putut intra în el, II dădu copilei. Aceasta îşi lepădă papucul de piele groasă şi-şi vârî în condur picioruşul, mişcându-şi degetele, care păreau a.avea o bucurie a lor proprie. Privind stârcul când dintr-o parte, când din alta, copila zâmbea. îşi ridică privirile, aţintindu-le asupra străinului şi-şi păstră zâmbetul până ce înfloriră şi ochii aceia îngheţaţi de care se sfiise în prima clipă.

«Viclenia unei copile e de multe ori mai primejdioasă şi mai înveninată decât a unei curtezane», cugeta egipteanul; şi inima lui de pulbere îl umili, primind lovitura unei clipe, singură în veşnicie şi nemuritoare.

— Copilă, grăi el cu blândeţă, păstrează acest condur, până vei primi părechea lui.

IX.

Aici lucrurile se petrec ca în vremea cea de demult a basmelor mamei.

' A ajuns până la barbarii de dincolo de muntele Em şi până la noroadele de la Carpaţi vestea-poveste că împărăţia caută soţie pentru feciorul Vasilisei Irina, care va ajunge curând să fie el singur vasilevs.

La stinile lor din munţi, ori la staulele din bălţi, ori la popasurile de la marginea holdelor, la focurile de sară, oameni cu plete zbârlite, mirosind a duhori şi pulbere, grăiau de comorile fără de număr şi de palatele încântate care stau intre mări.

Acolo-i raiul lumii şi buricul pământului, acolo sunt livezi cu mere de aur şi cântă paserea măiastră la ferestre împodobite cu mărgăritare.

Boieri îmbrăcaţi cu blăni scumpe, cu căciuli de breb în cap şi ciubote roşii în picioare, umblă din cetate în cetate, întrebând dacă nu s-a pomenit şi nu s-a auzit de cea mai frumoasă fecioară, despre care au prorocit vracii, s-au visat schivnicii cum că ar fi sortită să ajungă a fi doamna lumii.

Cine nu poate răspunde primeşte un ban de aramă; cine răspunde primeşte un galbăn ş-un strai de ma-tasă.

Astfel alaiul creste umblând şi căutând, până ce se va afla; acea colibă sărmană unde stau de vorbă trei surori cosânzene.

De ce trebuia să se găsească împărătiţa într-o colibă, nimenea n-ar fi putut spune.

Măcar atâta mângâiere se cuvenea să aibă noroadele în râvna şi-n visurile lor. Căci de veacuri se sileau să coboare din negură cătră lumină, să rupă farmecelesă dărâme idolii, să spintece haznalele şi să deschidă comorile. Necontenit bătuţi de ostile Bizanţului, îşi oblojeau rănile şi-şi sporeau îndârjirea. Astfel unii dădeau târcoale hotarului, admirând şi te-mându-se. Iar alţii visau în sălaşurile lor, amăgin-du-se cu poveşti până ce va veni vremea să se rupă înaintea lor zidurile îndoite de la Constantin-Irnpă-rat şi de la Atila şi să li se deschidă Poarta de Aur.

Ca să se îndeplinească hotărârea măritei Vasilise, umblaseră în împărăţie, în acel an fericit, mulţi dregători, căutând şi alegând fecioare frumoase, care ar fi fost vrednice să intre în Palatul Sfânt.

Ca întotdeauna, poveştile noroadelor trebuiau să rămâie povesti. Prea cinstiţii patriei nu nimeriseră şi nu poposiseră decât la curţi bogate, înălţimea trupului, numărul anilor şi condurul se potriviseră numai unor fecioare crescute întru îndestulare, ai căror părinţi îşi scriau pe catastifuri lungi bogăţiile.

Deci când s-a zvonit că s-ar fi aflând între cele alese şi o copilă care nu venea dintru îmbielşugare şi fericire, noroadele s-au bucurat binecuvântând, căci minunea aducea un nou spor nădejdilor şi basmului.

Dintre cele găsite, nu se putea alege decât una ca să fie împărăteasa lui Constantin-Impărat.

Se bucurau douăzeci de fiinţi tinere, visând cununa şi purpura, dar aveau să se întristeze nouăsprezece. Căzute din înălţime, n-ar mai fi fost vrednice decât de moarte, şi de monahie.

Era uşor de înţeles că sorţii cei mai mulţi nu sunt pentru izbândă, însă ele nu voiau să cunoască decât globul fermecat în care-şi vedeau imaginea în purpură.

Când Stavrikie, mare logofăt şi mare postelnic al împărăţiei, porunci adunarea lor la palatul Hieria, pe ţărmul asiatic al Bosforului, şi când alaiurile prinseră a intra pe porţi, viitoarele împărătesc se uitară cu mirare şi dispreţ unele la altele.

Măria de la Amnia venea în tovărăşia bătrânei Teosva. Se afla pe cale, în urma lor, şi cuviosul bă-trân Filaret cu toţi ai casei.

Prea sfinţitul Platon părăsise pe zece zile adunarea episcopească de la cetatea Nikeea şi se ostenise către sărbătoarea nunţii împărăteşti. Deci doamna Teosva opri pe copilă înaintea lui, între columnele de marmură, şi i-o împinse către barba albă, rugân-du-1 s-o binecuvinteze. Doamna Teosva se închină cu bucurie şi către străinul egiptean, care se afla şi el de faţă, iar copila veni grabnic spre dânsul înclinân-du-şi şi spre el fruntea. Kesarion n-o atinse. Ea îşi ridică ochii şi-i zâmbi cu sfială.

Domnule, mă mai cunoşti? întrebă ea. Cred că nu te-am mâhnit cu nimic.

Fii liniştită şi frumoasă, îi zise egipteanul. Mini ţi se alege destinul.

Mi se cuvine mie să nădăjduiesc asemenea mărire? suspină ea, cu privirile deodată mâhnite. Spune-mi dacă trebuie să mă bucur, de şi sufletul meu simte altceva decât bucurie.

Breb nu-i răspunse. Ea se apropie mai mult de dânsul.

— O, prietine, îndrăzni ea din nou, de ce nu-mi răspunzi?

Kesarion o privi lung ca şi cum o vedea întâia oară, ori avea ştiinţă că n-are s-o mai poată privi decât puţină vreme.

— împărăţia şi tihna stau în hotare deosebite, şopti eî.

Ca aceste vorbe întristate să n-o lovească, străinul le însoţi de zâmbet. Deci Măria se bucură, uitându-le numaidecât.

Părintele Platon o binecuvântă iar, dându-i sfat să n-arate în jurul ei trufie; iar bătrâna Teosva, învă-luindu-i iarăşi cu borangic obrazul, o luă cu sine către chiliile care le erau rânduite.

Împărăţia notarise acestei tinereţi care sosea din pământurile Asiei şi Europei o primire cu mare falâ. Trupe de sholari şi candidaţi păzeau zidurile şi porţile. Hadâmbi slujeau la odăi. Trei cuvioşi părinţi arhimandriţi ceteau în paraclis. Către asfinţitul zilei, In pridvorul cel mare începu a cânta o muzică de strune şi flaute. Atuncea, înainte de sfânta rugă de sară şi de culcare, copilele se văzură întâia oară la un loc, singure, în sala oaspeţilor, între mozaicuri cu steme împărăteşti. Erau toate frumoase, cu pieliţa albă şi ochii negri, unei'.e prea îndrăzneţe şi cu limba ascuţită. Măria de la Amnia urma porunca bunicii sale şi sfatul prea sfinţitului Platon, stând în locul său cu multă cuviinţă şi mai ales cu sfială. De şi era o copilă neştiutoare şi abia acum începea a cunoaşte lumea, ca un fluture în cel dinţai zbor de primăvară, în ochii ei erau gânduri şi vedenii care nu se potriveau cu mişcarea agitată din juru-i.

Văzându-se împresurată şi privită cu curiozitate, cân-tărită şi măsurată, se ridică din scaun şi-şi cercetă şi ea la rândul ei soaţele. Erau îmbrăcate în strălucite straie şi toate purtau, ca dânsa, conduri purpurii înfloriţi cu argint în chip de stârc.

O, prietinele mele fecioare, le zise ea cu bunătate, îndrăznesc a vă ruga să mă ascultaţi, căci as dori să facem un legământ.

Ce este? care legământ? întrebară unele din copi'.e. Vorbeşte.

Prietinele mele, urmă a vorbi Măria. Eu am făcut o socoteală că, din douăzeci de fecioare câte suntem aici, nouăsprezece vor trebui să se întoarcă îndărăt la casele părinţilor lor, căci împăratul creştin nu se călăuzeşte după rânduiala paginilor ismailiteni şi nu va face ca Harun califuil de la Bagdad. N-ar fi rău deci să ne legăm între noi ca aceea care va fi aleasă pentru purpură, după hotărârea lui Dumnezeu şi a neprihănitei lui mame, să nu uite pe soaţele sale. Să-şi aducă aminte de ele şi să le ajute, ca să le fie mâhnirea mai uşoară. Unele care sunt sărace ar putea fi dăruite cu zestre; altele, care poftesc, ar putea să găsească soţ între dregătorii de la curte.

Cine eşti tu, care cutezi a vorbi astfel? a întrebat una dintre copile, păşind înainte şi privind din înălţime către amniană.

— Sunt o fecioară ca şi domnia ta, adusă aici după hotărârea împărăţiei, răspunse Măria.

— Cea care ştie că nu va fi aleasă, şi cearcă să-şi alcătuiască totuşi un folos, se cuvine să tacă, urmă fecioara care o înfrunta. Tu care vii dintr-un sat şi ai crescut între săraci şi mişei, află că aicea se află fete de patriei. Ca unele care trăiesc mai aproape de împărat şi cunosc rânduielile curţii, numai dintre ele se cuvine să fie aleasă o mireasă de vasii'evs. Eu mărturisesc acestor soaţe ale mele că n-am nevoie de ocrotirea nimănui. Ştiu că, fiind fiica Iui Ghenmtie Strategul, având şi frumuseţă lăudată şi înţelepciune cunoscută, nu se poate să fiu dată la o parte. Deci fiind eu aleasă, fecioarele sărace de la Amnia pot să-şi lase la poarta palatului Hieria nădejdea de zestre.

Măria îşi simţi ochii plini de (lacrimi de umilinţă. Aceste vorbe aspre ale copilei lui Gherontie Strategul trebuiau însă rostite, ca să se plinească rânduielile de mai nainte scrise, iar poveştile noroadelor din împărăţie şi de dincolo de hotare să aibă în ele floarea misterioasă pe care |!e-o pune Dumnezeu semn.

Aprozii strigară şi bătură cu toiegele în mozaicul de lâa picioarele lor, iar hadâmbii intrară cu săbiile la umăr, aşezându-se de1 o parte şi de alta a uşii.

Stavrikie intră în straiul lui greu de ibrocart aţin-tindu-şi nasul ascuţit şi privirile agere înspre acea tinereţa femeiască. Toate fetele rămaseră înlemnite la locurile lor, zâmbind dintrodată fericirii înşelătoare. Acea fericire era în toiagul lui Stavrikie pe care şi-1 suna rar pe mozaic, în inelul cu piatră mare de olmaz în care scânteia tremurat soarele, în ochiul lui care se aspri deodată, preţeluind o marfă greu de preţuit. In jurul şi-n dosul lui veneau patriei şi episcopi. Ri-dicându-şi genele umede, Măria cunoscu dintrodată pe prietinul ei egipteanul şi tresări înălţându-se din locul său. Atunci Stavrikie, şi boierii, şi episcopii se opriră, văzând asupra ei strălucirea dumnezeiască a asfinţitului.

Marele postelnic se întoarse către prea sfinţitul Platon, plecându-se spre el până ce nasurile li se atinseră, şi-i ceru în şoaptă un răspuns.

— Aşa este, răspunse încet episcopul. Am stat sub stâlpii palatului, înaintea amiezii, când intrau oaspeţii, şi am aşteptat s-o văd trecând. îndată am cunoscut-o.

Stavrikie /păşi către fecioară. Se opri la trei paşi înaintea ei, privind-o cu luare-aminte. Egipteanul trecu înainte şi Măria întinse spre braţul lui mâna, căutând un sprijin. Astfel Kesarion o aduse la marele! slujitor împărătesc şi ea îşi înclină fruntea, simţindu-se prea ruşinată de atâţia ochi care o aţinteau.

E nepoata bătrânului Filaret Stavrikie, întorcându-şi nasul spre Sakkoudion.

E fiica unei copile văduve a acelui cuvios bărbat din Amrâia, răspunse părintele Platon.

Fiţi binecuvântate în acest palat împărătesc, prea frumoaselor primăveri, îşi ridică glasul marele dregător, inturnându-se către celelalte copile care aşteptau în jur. Ele se bucurară, închinându-se; apoi se îmbulziră ca să-şi arate

fiecare mândria celei mai mari frumuseţi din câte s-au văzut. Căci fiecare era cea mai frumoasă dintre toate. Stavrikie le cerceta pe rând c-un ochi Tece, ca pe o marfă de preţ. Le spunea vorbe potrivite, îndrăzni să le rostească şi stihuri. Ele se veseleau făcându-şi loc spre el, aşa încât nepoata lui Filaret rămase cea din urmă şi mai nebăgată în samă, lângă prietinul ei străin.

— După ce şi-a alege împăratul mireasă, poate ne întoarcem la Amnia, îi zise ea fără supărare. Nu ştiu dacă ai să mai vii vreodată la noi, căci n-are să mai fie de purtat prin lume conduri împărăteşti. Bunica are să fie mâhnită ca şi mai nainte. Dar bunicul are să mă mângâie pe frunte (şi n-are să fie supărat. Părintele Platon spunea însă că poate totuşi vom rămî-nea la Bizanţ subt ocrotirea şi mila prea măritei Va-silise Irina.

— Bătrânul vine în urmă cu toată casa de la Amnia, îi zise Kesarion.

Ea se înfricoşa.

Deci vom rămânea aici?

Aceasta e voia Maicei Domnului de la Sakkoudion, zâimbi Breb.

Stavrikie se întorcea, căutând-o cu ochii. Bătu de trei ori cu toiagul în mozaic, oprindu-se lângă dânsa.

O, fecioară, zise dregătorul împărătesc, te rog spune-ne ce doreşti tânărului nostru împărat?

Îi doresc o inimă dreaptă şi plină de milă, domnule.

Şi ce doreşti de la el?

Doresc o pungă cu bănuţi de argint pentru bunicul meu, ca să aibă cu ce mângâia pe sărmani.

Stavrikie râse cu voie-bună şi făcu asupra ei semnul sfintei cruci.

Astfel a voit Dumnezeu, prin unele semne pe care le arată şi pe care unii dintre iniţiaţi le cunosc, ca, a doua zi dimineaţă, La sfatul împărătesc, să fie aleasă pentru Constantin-Vasilevs soaţă nepoata cuviosului bătrân de la Amnia.

Bărcile împărăteşti, aşternute cu covoare şi pur-puri, aduseră de la Hieria la Augusieon pe fecioare. Intrând în grădinile cele mai dinlăuntru, trecuseră una câte una, între hadâmbi şi între muţi, pe sub platani şi chiparoşi, suind trepte într-un cerdac încununat de flori. Acolo, la fereastra deschisă, după o perdea de apă oare curgea de sus, împărăteasa cu feciorul ei stăteau privind, judecind trupurile, obra-zurile şi umbletul. Cu adâncă închinăciune, Stavrikie atrase luarea-aminte slăvitei Vasilise că se apropie aceea al cărei chip 1-a vădit Maica Domnului în visul prea sfinţitului Platon. Era prin urmare un dar al cerului. Era o armonie mlădioasă. Era un cântee al mersului. Erau ochi plini de adâncimea plăcerilor. Constantin cunoscu şi el că aceasta trebuie să fie aleasa şi o dori numaidedt, ca pe o jucărie.

Doamna, maica sa, îl privi pieziş un răstimp şi i-o dărui, dând poruncile.

Când se vesti în grădini, de la Halkis la Dafne şi ia Augusteon, despre hotărârea desăvârşită a Impără-

— M. Sadoveanu, Opere, voi. 12 ţiei, sosiră străjeri cu arme aurite şi dregători, împre-surând pe mireasă. Doi trâmbiţaşi sunară din trâmbiţi şi patru crainici îi strigară numele către cele patru vânturi. Nepoata bătrânului Filaret şi a doamnei Teosva îşi simţi întâi inima numai cât o semincioară de neghiniţă; dar îndată grăuntele se făcu soare al bucuriei, când ochii ei igăsiră fruntea coborâtă şi grumazul zguduit de suspine a fiicei lui Gherontie Strategul. Apropiindu-se de ea, o mângâie pe tknplă şi se rugă să «fie iertată:

— Te rog să mă ierţi că voi fi împărătească.

C-un zâm-bet frumos şi viclean, trecu între slujitorii eunuci, spre încăperile ghinekeului.

Când se închiseră după ele uşile înflorite cu fildeş şi argint, despărţindu-le de lumea lor, bătrâna doamnă Teosva şi copila intrară în chilii.bogate anume pregătite. In ganguri stăteau străjerii hadâmbi, cu săbiile, întorcând priviri

holbate. Icoanele se uitau blând de, după candele. Mozaicurile înfăţişau vulturi şi păuni neclintiţi. Pe ferestrele.deschise se vedeau sclipind ape adinei, dincolo de rânclurile de chiparoşi înalţi. Din pridvorul unde îndrăzniră să iasă, deasupra grădinilor, nu mai vedeau nimic din frământarea care le însoţise două ceasuri mai nainte. Fantome ale singurătăţii se înşirau sub bolţi de umbră, până la zidurile zimţuite, unde stăteau străjile cu zale şi arme. Păunii cei vii, suiţi pe trepte de piatră, în unghiurile grădinilor, păreau şi ei păzitori ai tăcerii de sară. De la o vreme, urechea lor se deprinse şi cu susurul moale al tufişurilor înflorite şi al apelor care curgeau în havuzuri. Li se părea că liniştea curge şi din stele. Părea că timpul stă. Pipăindu-şi pe părete umbra, Măria se întoarse către chilia ei, unde văzu clepsidra însemncî totuşi orele. Acolo deci era sââasui pământean al fericiţilor între oameni, aleşi ai lui Dumnezeu.

Bunică, întrebă copila, unde se află ai noştri?

Aici suntem singure.

Bătrânul trebuie să ii ajuns la porţile Cetăţii, răspunse doamna Teosva, şi aşteaptă să i se deie drumul. Cu dânsul sunt toţi ai casei, treizeci de suflete. Slujitorii împărăteşti îi cercetează şi-i întreabă, până ce vine unul mai mare decât toţi, care ştie; se închină bătrânului şi-1 pofteşte cu cinste. Atuncea toţi se veselesc că au intrat la scaunul împărăţiei. După ce ajung la gazdă, stau de vorbă până târziu, aştep-tându-ne. Abia mâni dimineaţă au să afle vestea cea rnare.

— Poate are să ii se deie voie să vie la noi să ne vadă.

— Nu ştiu, draga bunicăi. Tu acuma eşti logodnica împăratului.

Copila îşi plecă tâmpla pe umărul doamnei Teosva. Părea fericită şi totuşi era înfricoşată.

La al treilea ceas al nopţii trecură străji pe sub coloanele de jos. Către miezul nopţii păunii din apropiere ţipară deodată cu spaimă. Măria ridică fruntea din aşternutul ei şi văzu pe bătrână, la icoane, în-chinându-se şi bătând

metanii. Deodată îi apăru pe fereastră marea, nălucind sub fulger *şi căzând In prăpastia nopţii. Păru a trece o înfiorare prin grădini, ca şi cum fantomele împărăteşti ale acelor palate, kezarii -fără limbi, ori fără capete, ori schilavi de picioare şi mâni, ori cei răsuciţi -de venin, se întur-nau la locul deliciilor desfrâului şi sudorilor morţii. Doamna Teosva veni la patul fetei; îi pipăi fruntea Şi o găsi fierbinte; făcu asupra ei semnul sfânt. Apoi se îndreptă din nou către prea curata Maică a Domfiului, cerşind ocrotire. Căci istorisirile despre aceste palate ale încântării, unde i-i hotărât şi Măriei să se aşeze, sunt întocmai ca liniştile sfinte, ori ca săriturile de leopard ale furtunii.

— Facă-se voia ta… oftă ea, închinând Fecioarei tot sufletul său.

X.

Mărirea şi tihna stau în hotare deosebite.

Din voinţa prea înţeleptei Despine, două fapte bune s-au îngemănat în acea vreme în împărăţie. Noroadele au dat răcnet de slavă şi au zvonit din toate clopotele bisericilor şi mănăstirilor de la o margine la alta a provinciilor care se supuneau Bizanţului.

Fiind lămurită la cetatea Nikeea hotărârea cea dreaptă a ortodoxiei, după multe şi lurtgi zile de sfaturi înţelepte, prea sfinţii episcopi s-au sculat şi au venit să-şi ţie cel din urmă sobor la scaunul împărătesc, poftind şi pe iubitoarea de Hristos Vasilisă, slavă a purpurei şi bucurie a luminii, să fie de faţă. Deci pogorând din trierele împărăteşti la -ţărmul limanului care se chiamă Cornul de Aur, au fost primiţi de dregătorii cei mari, închinându-se unii altora. Străjile şi-au fulgerat armele şi s-au înşirat pe cale, iar muţii, cuprinzând de subsuori pe sfinţii părinţi, i-au purtat până la paturile umblătoare. Alaiul.a venit la Magnaura Vlaherneior şi sfinţiile lor au suit unul câte unul, cu aceeaşi rânduială, între slujitori, treptele de marmură. Iar după ce s-au aşezat în jâlţuri, s-au ridicat sprijinindu-se în toiege cu stânga şi mân-gâindu-şi bărbile cu dreapta, căci venea să steie în”

tronul ei împărăteasa lumii Irina, luptătoarea pentru icoane. S-au aşezat iar. Au sfinţit apă şapte preoţi tineri, au cântat şi au cădelniţat miresme diaconii. După aceea s-au sculat unii după alţii 'bătrânii, uniî lăudând împărăţia nouă, alţii blăstămând pe ticălosul Arie.

După cum se dovedea uşor, fără putinţă de răstălmăcire, Arie este numele din veac al Demonului. Altădată a avut toate numele idolilor. I s-a mai spus Astarot şi Belzebut. I se va mai rosti numele în alte optsprezece chipuri. Insă în acesl veac numele său a 'fost Arie. Bătut a fost peste fălci şi cufundat la locul unde trebuia să steie. De se va mai ridica din întunericul său, se vor mai găsi alţi împăraţi să-1 dărâme. Acuma se cuvine laudă dreptăţii biruitoare, care stă în faţa lumii în tronul Bizanţului. Să se plece neamurile binecuvântând-o. Sa se plece în faţa măriei sale toată pulberea – de la dregător până la rob.

Psalţii au înălţat axioane de laudă. Slujitorii de la altar au stropit aghiazimă asupra adunării, ca să curate sala. Căci numai rostindu-se numele ereticului, se pângărea aerul. Iar episcopul-episcopilor, sfântul patriarh Tarasie, sculându-se, a dat cetire canoanelor, mulţămind Domnului Dumnezeu că a fost ajutată adunarea arhierească să aşeze stâlpi credinţii în vecii vecilor.

A rostit apoi dulce şi meşteşugit euvânt părintele episcop Platon, cerând puterilor linişte, după furtună.

— Prea mărită Doamnă, a zis sfinţia sa, între altele. In curând se isprăveşte cursul acestui an şi vremea arată iarăşi zodia Cumpenei. Deci aşezându-se în lume dreptăţile şi pământul dându-şi roadă şi înţelepţii hotărârile, să lăsăm trecutului răutăţile, dorind pe viitor pace între noi, ca să poată sta iarăşi tare împărăţia la marginea lumii varvarilor.

IOT fiului, cerşind ocrotire. Căci istorisirile despre aceste palate ale încântării, unde i-i hotărât şi Măriei să se aşeze, sunt întocmai ca liniştiâe sfinte, ori ca săriturile de leopard ale furtunii.

— Facă-se voia ta… oftă ea, închinând Fecioarei tot sufletul său.

X.

Mărirea şi tihna stau în hotare deosebite.

Din voinţa prea înţelepte! Despine, două fapte bune s-au îngemănat în acea vreme în împărăţie. Noroadele au dat răcnet de slavă şi au zvonit din toate clopotele bisericilor şi mănăstirilor de la o margine la alta a provinciilor care se supuneau Bizanţului.

Fiind lămurită la cetatea Nikeea hotărârea cea dreaptă a ortodoxiei, după multe şi lungi zile de sfaturi înţelepte, prea sfinţii episcopi s-au sculat şi au venit să-şi ţie cel din urmă sobor la scaunul împărătesc, poftind şi pe iubitoarea de Hristos Vasilisă, slavă a purpurei şi bucurie a luminii, să fie de faţă. Deci pogorând din trierele împărăteşti la ţărmul limanului care se chiamă Cornul de Aur, au fost primiţi de dregătorii cei mari, închinându-se unii altora. Străjile şi-au fulgerat armele şi s-au înşirat pe cale, iar muţii, cuprinzând de subsuori pe sfinţii părinţi, i-au purtat până la paturile umblătoare. Alaiul.a venit la Magnaura Vlahernelor şi sfinţiile lor au suit unul câte unul, cu aceeaşi rânduială, între slujitori, treptele de marmură. Iar după ce s-au aşezat în jâlţuri, s-au ridicat sprijinindu-se în toiege cu stânga şi mân-gâindu-şi bărbile cu dreapta, căci venea să steie în tronul ei împărăteasa lumii Irina, luptătoarea pentru icoane. S-au aşezat iar. Au sfinţit apă şapte preoţi tineri, au cântat şi au cădelniţat miresme diaconii. După aceea s-au sculat unii după alţii bătrânii, unii lăudând împărăţia nouă, alţii blăstămând pe ticălosul Arie.

După cum se dovedea uşor, fără putinţă de răstălmăcire, Arie este numele din veac al Demonului. Altădată a avut toate numele idolilor. I s-a mai spus Astarot şi Belzebut. I se va mai rosti numele în alte optsprezece chipuri, însă în acest veac numele său a -fost Arie. Bătut a fost peste fălci şi cufundat la locul unde trebuia să steie. De se va mai ridica din întunericul său, se vor mai găsi alţi împăraţi să-1

dărâme. Acuma se cuvine laudă dreptăţii biruitoare, care stă în faţa lumii în tronul Bizanţului. Să se plece neamurile binecuvântând-o. Să se plece în faţa măriei sale toată pulberea – de la dregător până la rob.

Psalţii au înălţat axioane de laudă. Slujitorii de la altar au stropit aghiazmă asupra adunării, ca să curate sala. Căci numai rostindu-se numele ereticului, se pângărea aerul. Iar episcopul-episcopilor, sfântul patriarh Tarasie, sculându-se, a dat cetire canoanelor, mulţămind Domnului Dumnezeu că a fost ajutată adunarea arhierească să aşeze stâlpi credinţii în vecii vecilor.

A rostit apoi dulce şi meşteşugit euvânt părintele episcop Platon, cerând puterilor linişte, după furtună.

— Prea mărită Doamnă, a zis sfinţia sa, între altele. In curând se isprăveşte cursul acestui an şi vremea arată iarăşi zodia Cumpenei. Deci aşezându-se în lume dreptăţile şi pământul dându-şi roadă şi înţelepţii hotărârile, să lăsăm trecutului răutăţile, dorind pe viitor pace între noi, ca să ipoată sta iarăşi tare împărăţia la marginea lumii varvarilor.

IOT

— O, prea sfinţilor părinţi, a grăit apoi înţeleptul Stavrikie, bucuraţi-vă că aţi săvârşit bună faptă înaintea lui Dumnezeu. Aţi 'dat tărie nov.ă acestei împărăţii, căci rânduială şi tărie înseamnă tot una. Cea dinţai rânduială se cuvine să fie a credinţii. După rânduială spiritului, trebuie să numărăm rânduială lumii. Dumnezeu a voit să fie împăraţi; dregătorii să împlinească; noroadele să asculte. Oşteanul să nu-şi uite jurământul; robul să nu se schimbe din starea lui. Căci fără înţelepciunea celor mari, fără tăria oştenilor şi fără munca robilor nu se poate statornici nici o împărăţie.

Împărăteasa a încuviinţat cu fruntea asemenea vorbe; cerceii şi pietrele cununei s-au clătit sclipind ca nişte ochi ai tainelor pământului. Robii s-au simţit mai puţin împovăraţi de starea lor. Străinul egiptean, aşezat între privitori, a zâmbit, încredinţat şi el ca în toate timpurile, până la

istovirea veacurilor, cu vorbe şi forme nouă, stăpânirile se vor aşeza totdeauna în asemenea chip.

Ar fi vrut să cetească mai bine între vorbele cuviosului părinte Platon, ca să înţeleagă dacă nu cumva mai degrabă se apropie ceea ce sfinţia sa cerea să se îndepărteze. Căci după septemvrie, luna Cumpenei, urmează octomvrie, luna Scorpiei. Iar după Scorpie, urmează Săgetătorul. Deci vor mai trece ori două zodii ori doi ani, şi sămânţa nestatorniciei, care stă în lucruri, va rodi. Iată, de la această cuvioasă adunare lipseşte Constantin Isatirianul cel tânăr; însă Alexie Moseles, prietinul lui tainic, e de faţă. Când, după cuvântul marelui postelnic şi logofăt Stavrikie, Alexie priveşte în juru-i, îşi întorc ochii spre el şi alţi polemarhi cu arme şi zale care sunt de faţă. Când slăvită împărătească se ridică de pe tronul ei, ca să încheie sfânta adunare de la Magnaura, Alexie îşi caută cale, ca să se strecoare mai repede, să se ducă într-un loc unde e aşteptat.

A doua faptă bună care a bucurat pe toţi romeii, vestindu-se până în tărâmurile cele de dinafară, a fost nunta lui Constantin cel tânăr cu prea frumoasa Măria de la Amnia. Asemenea sărbătoare era socotită între cele mai slăvite la palatul Augusteon. Deci, în duminica sorocită, s-au adunat toţi dregătorii, patricii şi polemarhii cu soţiile lor în sala cea mare triclinion şi străjile stăteau pe ganguri, în rânduri lungi. Muţii şi hadâmbii şi-au arătat chipurile de spaimă şi straiele lor de. mătăsuri şi fir; aprozii au strigat; trâmbiţile au dat veste mulţimii de afară; Vasilisa şi feciorul său au venit să se aşeze pe tronurile lor de aur, la zidul din fund al sălii, sub stemele Bizanţului. Toţi cei de faţă s-au închinat, plecând frunţile şi atingând lespezile de jos cu mâna.

În ifaţa lor muţii şi hadâmbii au adus îndată pe mireasă acoperită cu hobot. O urrnau fecioare şi doamne de patriei, purtând în cap comanace nalte şi camilafce de borangic care se desfăşurau până la cozile rochiilor. Călăuzind pe mireasă până la treptele tronului, au oprit-o acolo, împărăteasa a coborât, a primit din mâna slujitorilor

hlamida şi i-a pus-o pe umeri, prinzând-o în fibule. Cu aceeaşi rânduială i-a aşezat beteala. Apoi, ridicând de pe perina de purpură cununa cu cercei de pietre rare, a încununat-o.

— Fii vrednică de acest sfânt odor, a zis Vasilisa.

N-a îmbrăţişat-o. N-a spus alte vorbe. In tăcere, toţi curtenii care erau de faţă s-au plecat. S-a alcătuit alaiul către paraclis.

Doamna mireasă a ieşit călăuzită de slujitori în cerdacul de deasupra curţii şi grădinilor, ca s-o vadă oştimea şi poporul. Când s-a iscat tumult la vederea ei, cu ţipete de bucurie şi cântări de strune, ea a salutat după rânduiala protocolului, ţinând în mâni cele două făclii de ceară, aşa cum făcuse şi Vasilisa Irina în timpul ei, şi alte împărătesc în alte timpuri. Intor-cându-se cu paşi măsuraţi, a venit în paraclis unde i s-au închinat pe rând patricii şi dregătorii şi toate cucoanele cele mari cu comanac şi văl. Pe toţi îi călăuzeau către ea muţii, purtându-i de subsuori. Apoi părintele patriarh Tarasie, şi părintele episcop Platon, şi părintele episcop Anastasie şi alţi şase episcop! au săvârşit sfânta slujbă pentru taina nunţii. Prin hobo-tul ei, mireasa îşi vedea tulbure mirele. Era nalt şi frumos, îmbrăcat în strai strălucit, împurpurat şi încununat, dar încă nu-i cunoştea sunetul glasului. O privea cu străşnicie. Ii strânsese prea tare mâna, când îşi schimbaseră inelele. Intre acele marmuri lucii, între acele aururi reci, se simţea străină şi depărtată de sine însăşi, ca o jertfă din vechi şi întristate poveşti. Nu-şi putea închipui nici o clipă că din acel învăliş de balaur fantastic ar putea să iasă în patul nupţial un tânăr cu glas blând şi cu ochi.de dragoste. Ochii de blândeţă erau într-un colţ al paraclisului: acolo erau surorile ei, şi maica ei Ipatia şi bunica ei doamna Teosva, şi bătrânul părinte Filaret. Iar glasul cel pătrunzător tăcea. Era în străinul pe care-1 văzuse întâi la Amnia şi care o privea de departe dintre oameni mulţi, zâmbindu-i cu prietinie.

Astfel s-a dus zvon despre frumuseţa şi blândeţă Măriei de la Amnia, în toată Cetatea şi după aceea din sat în sat şi din ţinut în ţinut. Iar cuviosul Filaret, cu toţi ai lui, a fost aşezat de către dregători în case împărăteşti, nu departe de apeducul lui Valentie, şi stăpânirea i-a rânduit robi pentru slujbă, şi tain, şi anumită sumă de bani din vistierie în fiecare săptă-mână.

Kesarion Breb cercetase câteva zile pe cuviosul Platon în chilia de la sfântul Pantelimon; apoi episcopul ise dusese pentru treburi grabnice la Sakkou-dion, lăsând răspuns că nu va întârzia prea multă vreme. Străinul rămăsese la casa egiptenilor, urmân-du-şi petrecerea la Bizanţ. Umbla în locurile acelea fericite şi încântate, cercetân-d statuile, palatele şi sfintele biserici, cetind pe ele slovele trecătoare şi mai ales se bucura de dulceaţa luminii care punea pe ape şi în grădini semnele cele fără de moarte. Florile cădelniţau pretutindeni miresme. Era în acea cetate, doamnă a lumii, o desmierdare aşa de moale a climei, încât oamenii erau deprinşi a călca în picioare şi a spurca darul clipei. In uliţi lăturalnice fumegau leşuri şi gunoaie; sub şandramale se coceau leprele; slujitorii marelui papias minau cu boldurile suliţilor oameni sărmani spre închisori; cuvioşi monahi umblau ca să descopere iritici şi binevoiau a-i bate cu toiegele în cap, rostogolindu-i în pulbere la marginea medeanurilor, pentru credinţa cea adevărată şi în numele lui Isus, Domnul milei; convoiuri de pricinaşi cu aceleaşi straie negre, făcând acelaşi semn al crucii, se grămădeau la poarta Patriarhiei, bătând groaznic război pentru vadul credincioşilor ori pentru vorbe. Mărirele lumii treceau cu fală; oştenii cu semeţie; la liman veneau corăbiile Asiei şi insulelor; dinspre Tracia, pe porţile cetăţii, intrau şiragurile de cară cu grâu; hamalii purtau poveri din care n-aveau a se împărtăşi cei flămânzi şi lipsiţi; fructele şi cărnurile se purtau pe spinările catârilor către palate iar răspântiile uliţilor şi pridvoarele bisericilor erau înţesate de mişei şi

calici, care întindeau palma cântând cu jale şi cerşind milă în această viaţă.

Dinaintea unui asemenea cerşetor măreţ, care-şi sticlea chelia în soare, se opri întru una din zile Kesa-rion, descălecând de pe Santabarenos. Era în preajma sfintei mănăstiri a Octogonului, între palate, unde umblau robi îmbrăcaţi în mătăsuri. Cerşetorul, cărunt şi nalt, îşi chema dreptul său făgăduind celor care voiau să-1 asculte un loc întru fericirea fără sâârsit a celeilalte vieţi. Avea o traistă aninată de gât, în care îşi agonisea pomenile pentru hrană. In taşca de la şoldul drept mâna lui strecura cu repeziciune bănuţii. Era orb.

După ce Breb stătu câteva clipe în faţa lui, cerşetorul deschise pleoapele.

Pace ţie, îi zise străinul.

Pace în toate veacurile şi laudă Domnului nostru Isus Hristos, răspunse cerşetorul.

Breb îi lepădă în palmă un bănuţ de argint. Omul bătu metanie, cunoscu darul şi-1 sărută, dându-i drumul în taşca de la şold. Apoi, făcând semnul sfânt, binecuvântă pe stăpânul care-1 miluia.

Precât înţeleg, zise străinul, ţi-ai ales un loc potrivit, în preajma mai-marilor lumii.

O, stăpâne, zise orbul privindu-1 cu luarearninte; Dumnezeu face bună rânduială. Aceşti patriei care au câştigat măririle vieţii şi locuiesc în asemenea palate sunt cu mult mai orbi decât mine. Suferinţa unui sărman n-o pot vedea; trec cu fală şi nu-mi leapădă nimic. Robii şi slujitorii lor mai curând îmi dau platã. Deasemenea mă vede un străin de soi ca domnia ta.

Totuşi bag de samă că nu-ţi schimbi locul. Te-am văzut lingă Octogon şi săptămâna trecută.

— Dumnezeu îngrijeşte de stârvul meu şi aici, răspunse cu umilinţă cerşetorul. Mă bucur şi aici de daruri, iar mai ales mă bucur spunând în fiecare zi acestor falnici ai lumii că în viaţa cealaltă, când voi sta întru slava împărăţiei veşnice cu

Domnul nostru îsus, voi râde de ei şi-i voi lăsa în mlaştină. Au să strige cătră mine: Nu ne lăsa, Pamfilie. Şi eu voi clăti din cap, căci nu mi-au dat plată în această viaţă.

Ai dreptate, zâmbi Kesarion. Binevoieşte a mai primi un bănuţ. Roagă-te pentru mine şi fii orb pentru alţii.

Ce trebuie să văd pentru măria ta, stăpâne? şopti cu agerime cerşetorul, privind în juru-i.

Trebuie să vezi, de pildă, cine stă în casa aceasta mare, din laturea sfintei mănăstiri.

Cunosc asta, stăpâne. Aici locuieşte, nu de multă vreme, polemarhul Alexie.

Prea bine. Iată un bănuţ de aur pentru răspunsul tău.

Mulţămesc, stăpâne, şi Dumnezeu să-ţi deie şi al doilea gând bun. Acest polemarh se bucură de înaltă prietinie. Şi acea înaltă prietinie vine de multe ori aici, în taină.

Omule, întrerupse Kesarion, trebuie să avem îngăduinţă pentru petrecerile tinereţii.

Fără îndoială, domnule; tinereţa e făcută pentru desfătare, şi eu sunt foarte îngăduitor pentru asta, aducându-mi aminte de vremea mea. Într-adevăr, se petrece aici cu ospeţe şi femei; dar cine are urechi şi ochi poate auzi şi vedea şi altele.

Nu-mi închipui ce-ar putea să vadă şi să audă.

— Ştiu eu? De auzit, eu nu aud, căci sunt afară; de văzut nu pot vedea, căci sunt orb. Văd şi aud alţii care voroesc. îţi îace trebuinţă şi domniei tale să ştii?

Ce trebuinţă aş avea eu, prietine? Nu sunt mare postelnic, nici dregător cât de mic.

Înţeleg, domnule, eşti un bărbat de neam mare care ai plăcere să stai de vorbă cu cerşetorii. Oricât de închise ar fi gurile lor, domnia ta ai cheia care deschide lăcăţile. Porunceşte, şi robul domniei tale va vorbi.

Ce-ai putea să-mi spui? zimbi Kesarion; că poate, la unele adunări, au sosit trimişi tainici din Armenia şi din Tracia?

Orbul se miră.

N-au sosit. Sunt aşteptaţi.

Santabarenos, şopti străinul, întorcându-se la asinul său, află că domnia sa marele logofăt şi postelnic Stavrikie cunoaşte cum să-şi ia măsurile. Ochii orbilor şi urechile surzilor văd şi aud pentru el.

Prin slujitori de la casa egiptenilor, Breb cunoştea şi alte locuri unde se adunau prietinii lui Alexie Mo-seles. Cunoştea şi numele unora dintre curtezanele pe care le aduceau la petrecerile lor aceşti prietini.

— O, înţelepte Santabarenos, urmă el, atâta vreme cât aceste adunări se fac cu muieri şi vin, n-ai nici o (pricină să zbieri. Dar iată se aşteaptă vest} de la Agatocle şi de la Lahonodracon şi curând cerul împărăţiei va să se tulbure.

Asinul îşi scutura zurgălăii, stârnind cu copitele pulberea uliţii. Părea vesel şi se bucura de lumină. Umbla pe calea de sus, având în dreapta uliţi înguste şi trepte care coborau la limanul Hrisokeras. Din aceste uliţi şi trepte, îi veneau întru întâmpinare copii gălăgioşi, desculţi şi cu capetele goale, care începeau a-1 cunoaşte, îşi scutura spre ei capul, grăbind paşii.

Ei îi făceau alai. Străinul privea cu plăcere pe aceşti pui de om, lăsa să cadă un bănuţ, plătindu-şi astfel vama către breaslă, şi trecea mai departe, găsind în unele colţuri de piaţă cârduri de raţe şi de gâşte, ori miei şi mânzi care umblau slobozi. In partea aceasta a cetăţii erau clădiri sărace pe locuri de dărâmături şi pojaruri Pe urmă începeau iarăşi grădini îngrijite şi se zăreau departe, în unghiul zidului celui mare, Vlahernele. Iar deasupra acestor palate nouă ale împărăţiei zburau stârci şi pajuri, care veneau de dincolo de Bosfor, din Calkedonia, căutând în grădinile de-aici cuibar pentru a>l doilea rând de pui.

Casele unde se aşezase cuviosul Filaret de la Am-nia erau dincolo de apeduc. De sus, subt aurul zilelor, priveliştile aveau acelaşi farmec: hrubele sărăcimii şi palatele domniilor erau una; iar zvonurile se îmblân-zeau de depărtare şi ajungeau într-acel ostrov de linişte ca şi cum ar fi picurat din cer. Bătrânul afla însfârşit mai multă tihnă,

căci copiii şi nepoţii, cu bucuriile şi năcazurile lor, se împuţinau din juru-i. După porunca slăvitei împărătese, Ccnstantikie, marc patriciu, luase de soţie pe Ivantia, soră a Măriei. Pe Miranteia, cealaltă soră, o ceruse şi o luase cu sine Arguses, guvernator peste Longobardia. Pe loan, fiul bătrânului, împărăţia îl îmbrăcase îndată cu strai scump şi-i dăduse semne de spătar al curţii. Alţi copii şi copile trecuseră subt ocrotirea cea binecuvântată a împărăţiei, - găsindu-şi ori soţ, ori slujbă. Aşa sunt rânduielile, că cel ce ajunge sub mila cea mare îşi sporeşte cinstea şi bielşugul şi, pe lângă ceea ce are, necontenit i se va mai.da. Nu-i mai puţin adevărat că, dacă mila se împuţinează, toate cad în risipă; dar bătrânul nu putea decât zâmbi la această prostie, căci, unde hotărăşte Dumnezeu, judecata înţelepţilor stă mai prejos decât a lui Santabarenos.

Bătrânul se bucură auzind pasul şi glasul asinului. Coborând cele trei trepte ale pridvorului, veni surî-zând întru în tâm pin area oaspetelui său. II pofti să se suie la adăpost de arşiţa zilei.

— Am simţit, în dimineaţa aceasta, zise el, că Dumnezeu se va milostivi asupra mea. Pot deci să-i rnulţămesc pentru binefacerea pe care mi-o trimete.

— Am fost chemat, zise Breb închinându-se către cuviosul Filaret.

— Fără înddială. Glasul Celui prea puternic intră fără sunet în inimile noastre.

Străinul tăcu, observând în umbra pridvorului, sus, pe doamna Teosva. Sta dreaptă în straiul ei cernit şi privea cu ochi plini de întristare pe cel care sosea, aşteptându-1. Deci chemarea care căzuse la casa egiptenilor nu era de la bătrân.

Fruntea lui Breb se înoură. Chemarea nu era nici de la bătrână. Durerea era în altă parte şi se răsîrân-gea numai în acei ochi obosiţi, care se luminaseră în această viaţă de prea puţine bucurii. Bătrână se retrase în chiliile dinlăuntru. Kesarion intră în pridvor, se aşează pe divan,

alături de bătrân, ascultându-i cu răbdare vorbele şi aşteptând clipa când inima avea să-i fie împunsă de o veste rea.

Zăduful zilei creştea, către al optulea ceas. Stârcii şi pajurile care veneau de către ţărmul Calkedoniei dădeau ocol, în zbor, grădinii, deasupra coloanelor negre şi neclintite ale chiparoşilor. Pajurile sloboziră de două ori strigăte din înălţime. De către miazănoapte, începeau a se mişca nouri. Copitele asinului băturâ, pe pardoseala de piatră a ogrăzii. Breb văzu pe Santabarenos fugind de roiul de muşte şi căutând adăpost subt un tufiş de iasomie. De-acolo îşi întinse botul către miazănoapte, rânjind şi smârcâind. Frunzele grădinii începeau să se înâioare.

Prea cinstite prie.tine, întrebă străinul, spune-mi, te rog, dacă aceste păseri se învârt de multe zile asupra sălaşului domniei tale?

Care păseri? se întoarse cu mirare bătrânul Filaret. Într-adevăr, le văd şi eu, dar pentru întâia oară.

Ieri nu le-ai băgat în samă?

Nu; nici n-aveam când; rn-au cercetat alţi oaspeţi trimeşi de Dumnezeu. Erau aici mulţi săraci din Hevdomon.

Ieri, acele păseri nu se vedeau, se amestecă doamna Teosva, revenită în prag din umbra chiliei.

Bătrânul întoarse numai o clipă ochii spre ea, ne-desfăcându-se din preocupările lui cu totul deosebite.

— Deci, zise Breb mai mult către sine, însă astfel încât să-1 audă şi doamna Teosva; deci, subt arborii şi sub cuiburile de pe ţărmul de dincolo, au sosit oameni neliniştiţi.

Atunci, pe cât înţeleg de la copila noastră, se amestecă iar bătrâna, trebuie să fie oşteni de credinţă ai lui Alexie Moseles.

Pace ţie, muiere, vorbi nemulţămit bătrânul; du-te de-ţi caută ingliţa şi-mi împleteşte comanacul, îmi trebuie.

Cerşetorii domniei tale pot să mai aştepte, zâmbi cu blândeţă doamna Teosva.

O, femeie, se întoarse către ea cuviosul. Dacă sărmanii lumii aşteaptă aici o clipă, cei îmbuibaţi vor aştepta în cealaltă lume un veac. Ce este, prietine? se întoarse el către oaspete. Care-ţi este dorinţa?

Kirie Filaret, răspunse Breb trecând spre treptele pridvorului; îngăduie-mi să dau slujitorilor domniei tale o poruncă. Să deschidă lui Santabarenos grajdul, căci îşi părăseşte umbrarul.

Domnule, se tângui doamna Teosva, asinul va trebui să-şi caute adăpost singur, ceea ce văd că face, ca un animal înţelept ce este; căci slujitorii şi robii noştri se îndeletnicesc mai mult cu somn şi cu mâncare. Stăpâni, aici, sunt mai degrabă ei.

Pace ţie, muiere, porunci a doua oară, mai cu tărie, cuviosul, într-adevăr asinul şi-a găsit singur adăpost. Asta mă bucură. Aş vrea numai să ştiu de ce se îngrijeşte oaspetele nostru. Asemenea de ce se veseleşte, în adăpostul său, Santabarenos.

Kirie Filaret, lămuri străinul. Soseşte din miezul-nopţii furtună.

Bătrânul privi în juru-i cu mirare. Soarele umplea încă cetatea de lumină orbitoare. Cerul de deasupra era limpede. Kirie Filaret îşi clăti fruntea, dorind înseninare văzduhului şi o după-amiază prielnică mişeilor care întind mâna la uşile bisericilor şi la răs-pântiile uliţilor. Dar în grădina sa, chiar atunci, se vestea un sol sosit din văgăunile munţilor Traciei. Vânt subţire înfiora frunzele pomilor. Deasupra plaiurilor de unde venea acest alergător tânăr, balauri suflau în sus neguri zdrenţuite. Cerul se îmbrobodea cu grăbire într-acolo. Adierea dintru început se tupilă sub crengi şi un vârtej bătu scurt dintr-o aripă zvârlind în pridvor clomburi de smochin şi migdal. Bătrânul le privi nedumerit, atingându-le cu vârful papucului; îşi scoase în lumină fruntea naltă dorind totuşi de la Domnul Dumnezeu lini'şte pentru ocrotiţii săi; dar când se-ntoarse către Breb, lumina soarelui se stinse.

Supunându-se puterii1 Celui rnai presus de noi, kirie Filaret îşi plecă fruntea, lăsând să treacă şi această încercare. O clipă zâmbi chiar către asin, care dăduse două răcnete de spaimă, ca să scoale din somn slujitorii.

— Trebuiesc închise ferestrele şi uşile! strigă doamna Teosva către roabele dinlăuntru. Puneţi căzile pentru apă la dolii.

Cerul începu să huruie. Ploaia se auzea sunând în depărtare. O sabie de fulger sclipi deasupra cetăţii, cu trăsnet. Apa nourilor se prăvăli ca o cascadă de sub 'bătălia de tunete. Monahul care se oprise la poartă, privind holbat, intră în fugă în ogradă apă-rându-şi de vântoasă când comanacul, când giubeaua zimţuită la poale cu ranţuri de glod. Kirie Filaret se închină spre el, făcâodu-i semne grăbite cu braţele şi poftindu-1 în pridvor lingă sine.

— Doamne Dumnezeule! pufnea cuviosul călugăr, scuturându-şi de apă straiul şi barba. Isuse Hristoase! milostiveşte-te de noi păcătoşii. Nu da potop asupra noastră. Nu ne bate cu grindină. Ocroteşte grădinile şi ţarinile. Maică prea curată, roagă-te şi tu pentru noi.

Închinându-se cu grabă, monahul întorcea în jurul său ochi ageri, pe care părea că-i cufundă şi-i scoate la iveală din barba-i tuâoasă. Se încovoie aiânc din şele către stăpânul casei. Bătrânul n-avea nevoie să-1 întrebe de unde-i şi cine-i. Łra un oaspete trimes de Dumnezeu. Era cel mai binevenit.

— Mulţămesc că primiţi şi miluiţi pe un sărman cu numele Ghervasie, urmă cu umilinţă monahul. Slujba mea de fiecare ceas e rugăciunea. Oamenii lucrează, ori călătoresc pentru negoţ, ori bat război; iar slujba monahilor este să se roage pentru toţi. Aşa că am să mă rog pentru această casă, şi pentru acest loc, şi pentru stăpmii ei, şi pentru oaspeţii ei, ca să fie apăraţi de fulger, şi de potop, şi de furtună. Doamne Dumnezeule, milostiveşte-te către noi păcătoşii. Facem cruce şi ne închinăm ţie. Slăvim sfintele icoane şi te lăudăm. Cunoaştem puterea ta, Doamne. De ce ne dai

cumpăna asta? De ce ne înfricoşezi cu vârtejurile şi cu trăsnetele? Ştim că eşti sus şi eşti tare; nu risipi zidirea ta, căci suntem slabi şi păcătoşi şi ne temem.

Cu toate invocările suspinate, vârtejurile sporeau bubuind.

— De ce-ţi masori, Doamne, puterile cu noi? relua iarăşi, cu mare înfrângere, călugărul, făcând necontenit semnul crucii asupra obrazului său bărbos şi asupra rantiei pătate de mâncări şi undelemnuri.

Deodată Breb începu a-1 privi cu luare-aminte.

Cuviosul Filaret, pătruns şi el de glasul cel înfricoşat al puterii de sus, sta neclintit smerindu-se în tăcere. Doamna Teosva se retrăsese într-a doua chilie şi aprinsese la sfintele icoane o făclie sfinţită. Se ruga şi ea încet, murmurând. Când intră străinul, se întoarse către el, cu ochii înfricoşaţi pe care Kesarion îi băgase de samă în clipa sosirii lui.

Ce se întâmplă, doamnă? întrebă el c-un glas stăpânit şi c-o linişte înşelătoare.

O, prietine al nostru, suspină bătrâna, îndreptând spre el palmele împreunate; din dimineaţa aceasta port în mine un venin care-mi scurtează puţinele zile rămase.

Ai văzut, doamnă, pe vasilisa cea tânără?

Da.

Ţi-a vorbit despre soţul său?

Mi-a vorbit. A plâns şi m-a îmbrăţişat şi s-a tânguit iarăşi. Căci mi-a mai vorbit şi altă dată.

i 14

Ţi-a spus că o părăseşte şi-şi petrece nopfifa în afară de Augusteon, în taină? ':

Nu.:

Că o asupreşte, cerându-i ceea ce 1-au învăţat hetairele cetăţii?

O, nu. domnule. N-a îndrăznit să-mi spuie asta; însă am văzut-o înfricoşată. Această biată copilă a noastră a avut, din noaptea întâia când am intrat în sălaşul împărătesc, o vestire curn că e o jertfă. Deci se supune puterii care orânduieşte toate aici jos, şi se umileşte cum ne umilim noi

acum sub furtună; zâmbeşte lumii, însă, când îşi poate pleca fruntea la pieptul meu, plânge.

Ţi-a mărturisit, cumva, că soţul său o cercetează în zori-de-ziuă ameţit de vin?

Bătrâna îşi plecă ochii cerniţi:

Asta mi-a spus.'.

Vorbeşte poate în sornn?

Da.

Astfel a aflat că i-ar fi sosit osteni pe celalalt ţărm al Bosforului?

— Da, domnule. De unde ştii?

Mi-au spus păserile cerului; de aceea fug stârcii d'in grădinile de dincolo de Bosfor.

Sărmana de mine! abia acum tălmăcesc vorbele domniei tale. Au sosit oşteni în Calkedonia.

Şi cu aceşti osteni, îşi urmă Kesarion întrebările, ar fi voind Constantin să lovească şi să apuce zidurile Augusteonului?

Într-adevăr, s-ar părea că asta se pregăteşte, de şi vorbele soţului ei sunt încurcate. Ca o copilă neştiutoare, fiica noastră se teme de tulburări şi de vărsări de sânge. Cu toate acestea, spaima ei cea adevărată îmi pare să fie alta şi nu mi-o mărturiseşte. Astfel, sunt şi eu înveninată şi rnă rog domniei tale să ne dai un sfat.

Breb rămase tăcut, pe când bătrâna se întorcea către făclia aprinsă şi către sfintele icoane.

Cadrul uşii se întunecă.

Domnule şi stăpâne, şopti călugărul, apărut deodată şi privind piezişş din prag. Îndură-te spre mine, Sunt cel mai sărac şi mai ticălos dintre monahi. Dimineaţa şi sară, şi la miezul nopţii mă rog pentru această lume trecătoare, cerşind de la Domnul Dumnezeu izbăvire. Mai ales mă rog pentru împăratul nostru cel tânăr, ca să aibă pumn tare şi să bată preste fălci pe vrăjmaşii lui; dar candelei mele îi trebuie undelemn, şi trupului meu hrană.

Prea cuvioase, răspunse străinul, kirie Filaret ţi-a dat tot ce avea asupra lui.

Mi-a dat prea puţin, căci păcătoşii cerşetori 1-au istovit înaintea mea, iubite frate.

Cu toate acestea, prea cuvioase, ştii că trăiesc la casa egiptenilor şi nu-ţi sunt frate.

La casa egiptenilor?

Da. Te miră aşa de mult? Ne-am văzut şi acolo mi se pare.

— Nu mă mir, stăpâne. Mi-e uşor să dovedesc că proclet şi treclet e numai cel care a stricat legea, căzând în rătăcirea lui Arie. Mai curând socotesc frate al meu pe un închinător al lui Mahomet decât pe un iconoclast.

— Ştiu, ştiu, zise cu linişte egipteanul, venind către călugăr. Plata întreagă a cuvioşiei tale fiin'd în altă lume, eşti nevoit să cauţi aici arvună, însă ai putea să te îndrepţi către unul care are în stăpânirea lui comorile acestei vieţi. Pe cei care sunt ochii şi urechile lui, prea înţeleptul mare postelnic Stavrikie ştie cum să-i îndestuleze.

Cuviosul Ghervasie se holbă, retrăgându-se un pas.

— Nu te mira, cuvioase frate, nici nu te înfricoşa, nici nu te apăra. M-am deprins a ceti îndeletnicirile oamenilor pe obrazurile lor. Iţi voi dărui ceea ce ceri, cum am dăruit-şi altora. Poftim, şi să ştii că nu-mi rămâi dator cu nimic pe lumea cealaltă.

Mă supun plin de umilinţă la picioarele măriei tale, mărturisi călugărul, şi mulţămesc pentru banul de aur, dar mă jur pe toţi sfinţii, şi pe toţi mucenicii, şi pe sufletele părinţilor mei care au trecut către veşnicele lăcaşuri, că sunt cel mai plin de osârdie slujitor al lui Constantin-împărat.

Ştiu, prea cuvioase Ghervasie. Iţi doresc să stai cit mai aproape în umbra acestui tânăr stâlp, Constantin fiul lui Leu-Impărat, şi să te bucuri de mila lui.

Cum? Măria ta nit-i eşti prietin? Atuncea nu-i s; 111 nici eu.

Ba da, ba da, cuvioase Ghervasie, îi sunt prietin, dar între slăbăciunea mea şi între puterea lui s-a 'deschis o apă neagră. Eu stau de partea asta şi el stă de partea cealaltă. Nu ne vom putea aduna până la sfârşitul timpurilor.

Sfinte Dumnezeule, ce vorbe aud urechile mele! se tângui călugărul.

Vorbe bune, pentru urechile care încă n-au auzit… suspină Kesarion.

Soarele luci şi vârtejul se alinase, însă numai în afara străinului. Lăsând să cadă banul în ghiara cuviosului, Breb ieşi să se închine către stăpânul casei. După aceea îşi căută asinul, ca să se întoarcă spre mijlocul cetăţii, unde stau palatele cele nouă şi unde marii dregători încep a se deştepta din hodina după-amiezii şi bat în palme, chemând robii, cu apă rece şi dulceţuri.

XI.

Sub strălucirea purpurei bizantine se vădesc lucruri nu tocmai bine mirositoare.

La amiază, când foiesc şi se ţes uliţile, deci când cel singuratic cu sufletul se poate socoti ca într-un desert al mulţimii, Breb trecu 'd'in Arghiropatria la Sfântul Pantelimon. şi găsi acolo pe prea sfinţitul Platon, abia sosit de la Sakkoudion. Cum se văzură amândoi prietinii singuri în umbra chiliei, se îmbrăţişară. Bătrânul cuprinse mâna lui Kesarion şi-i ceru să vorbească, arătându-se îngrijorat de veştile care umblă pe toate ţărmurile.

Înţeleg, zâmbi Breb, fiecare din aceste veşti de la Palatul Sfânt e ca un vânt al răutăţii, care umblă sunând şi pustiind.

Într-adevăr, se sili şi episcopul să zâmbească, un asemenea vânt a ajuns şi în liniştea noastră de la Sakkoudion, Ce se petrece aici?

Părinte, zise Kesarion înegurându-şi privirea; când pluteam amândoi pe Propontida în corăbioara căpitanului Dighenis şi domnia ta îmi vorbeai cu mâhnire 'despre aceste grajduri împuţite de la Bizanţ, în care ar trebui să se arate din nou puterea lui Hercules, eu eram departe de a

cunoaşte adevărul. De-atunci a trecut vreme; cerul primeşte miresmele florilor, căci numai ele, aici, sunt nevinovate; iar pământul soarbe mlaştina oamenilor. In această mlaştină calc eu necontenit. Ar îi fost mai bine să nu rni se poruncească asemenea osândă.

Sfinţitul episcop se înfricoşa de glasul lui său. ' '

Ai fost trimes aici? se miră el.

Am fost trimes de dorrinul meu.

Bătrânul rămase tăcut, crescându-şi ochii de ibis şi neînţelegând.

O, părinte şi prietine, reLuă străinul, cunoşti rânduiala acelei vieţi de care şi domnia ta te-ai apropiat cândva. Pe tot ceea ce au pus în mine învăţătorii mei de la Egipet stă capac de plumb, încuiat cu cele douăsprezece lăcăţi ale tăcerii; însă îmi este îngăduit să mărturisesc că domnul meu, care m-a călăuzit întâi întru credinţă şi care se află păzitor al legii în Dacia, mi-a poruncit să cunosc scaunul împărăţiei celei mari din lume. A ajuns veste până la dânsul că împăraţii de la Bizanţ slujesc o rânduială nouă a lui Dumnezeu şi vrea să cunoască adevărul prin mine.

Ar putea să tăgăduiască cineva lumina soarelui? se întoarse părintele Platon către oaspetele său.

Nu. Tot ceea ce place lui Dumnezeu e bun. Tot ceea ce e credinţă e sfânt. Mă închin luminei care e în fratele meu, părintele episcop Platon, căci e lumina ce va călăuzi în toate timpurile pe cei care cred. Insă domnul meu doreşte să cunoască dacă aceşti rnari împăraţi au scornit cumva alte meşteşuguri exterioare ca să puie o mai bună cumpănă vieţii sărmanului muritor, alinând neliniştile popoarelor.

Această rânduială e găsită.

Înţeleg; cei aleşi o cunosc mai de mult. Se află la Sakkoudion. E închisă şi între alte ziduri. Deci spiritul se izolează în ostroavele lui. Dar carnea se desfătează în putreziciunile ei 'de totdeauna. Fratele prigoneşte pe frate în numele lui Dumnezeu, însă în interesul patimilor lui. Cei mari se închină soarelui dreptăţii, blăstămând dumnezeirea

cu faptele fiecărui ceas al vieţii lor. Cel sărac n-are decât mingâierea lacrimilor; dregătorul îi răpeşte toate bunurile acestei vieţi. Când pleacă dregătorul, se năpustesc asupra lui alţi corbi ai lumii. Episcopul cuprinse mâna lui Breb.

Poate mă înşel, prietine? Amărăciunea domniei tale vine din altă parte. Lumea a fost totdeauna aşa, supusă ispitelor şi răutăţii. De aceea spiritul îşi caută ostroavele. Într-adevăr, această trecătoare viaţă e plină de dureri şi de mâhnire. Bătrânului domniei tale nu-i vei spune nimic nou. Lămureşte-mi mie ce s-a întâmplat prietinilor noştri.

Prietinii noştri, părinte, trăiesc ca şi la Arnnia. Bătrâna Teosva are obicei să suspine din când în când'.

Bătrânul Platon păstră o clipă tăcere.

As dori să cunosc ceva despre copila noastră.

Copila, părinte, seamănă prietinei noastre doamna Teosva.

Soţul său o cercetează în toate zilele? E blând cu dânsa?

O, prietine, răspunse Kesarion, ar trebui să chemăm aici martori din băile publice şi din lupanare, ca să ne spuie unde îşi petrece feciorul lui Leu-Impărat nopţile. Ziua doarme, iar bucătarii palatului îi pregătesc, pentru ceasul când se deşteaptă, mâncări îmbielşugate, ca să-şi întărească puterile. Are prietini prea credincioşi, strategi de oşti, care ar fi putut să-1 înveţe meşteşugul arm'elor. L-au învăţat altceva. Dau poftelor lui copii şi copile din Asia, pe care le amestecă cu fructele şi vinurile.

Înfăţişarea de ibis vechi a episcopului se alungi şi păli ca subt o umbră.

Dai sufletului meu o veste de moarte… murmură el. De unde cunoşti toate acestea?

O, domnule, mai bine nu le-aş ii cunoscut. După cum mi-a fost porunca, am cercetat rând pe rând toate locurile cetăţii, de la palat până la colibe. La acestea din urmă numai, am cunoscut lacrimile iară nici un amestec de răutate. Căci acolo unde s-au adunat bunurile şi puterea, stau stăpâni demonii lăcomiei, ai zavistiei, ai minciunii. Acolo oamenii se pleacă legii împăratului şi legii lui

Dumnezeu, – însă cu viclenie, alcătuindu-şi dobândă numai pentru poite şi patimi. Vorbele dulci şi zâmbetele au în ele otravă. Pe meşteşugari şi pe plugari îi istoveşte camătă; pe robi harapnicul; pe neguţători vistieria şi rnita. Flămânzii şi calicii împărăţiei s-au adunat aici, cerşind pe toate căile cetăţii, răcnind la hipodrom, pândind noaptea palatele, aşteptând căderea domnilor. Palatul autocratorului e sub sabia străjerilor; aceştia stau la pândă, râvnind comorile. M-am îndreptat spre cuvioşii monahi din siintele mănăstiri, nădăjduind să găsesc la ei altă lege. Am cunoscut şi într-înşii cerşetorii vieţii şi zarafii rugăciunilor. Arn socotit pe cei buni, ostenindu-rriă a-i cerceta şi la răsărit şi la asfinţit. De la unu – numărul lor nu 1-am mai putut creşte. Acel unu se află în faţa mea. Mă închin lui şi-1 rog să urmeze a aduce sufletului meu mângâiere.

O, prietine, suspină cu lacrimi părintele Platon, mărturiseşte ce s-a întâmplat în timpul lipsei mele.

Părinte, urmă Kesarion cu aceeaşi însufleţire, nu mult după ce ai plecat la Sakkoudion, am prins a cunoaşte aeve ceea ce domnia ta m-ai făcut numai să bănuiesc. Unii din egiptenii mei mi-au adus ştiri. Unii cerşetori şi unii călugări au început a sta de pândă în preajma mea. Cum eu vedeam 'd'in când în când şi ca din întâmplare pe Alexie polemarhul, am înţeles cine are nevoie să cunoască ce fac eu. N-au trecut decât puţine zile până ce am aflat şi singur, şi prin doamna Teosva, că acel odor de preţ pe care 1-ai închinat domnia ta Bizanţului a căzut lângă un leş putred. Atunci te-am chemat către mine întru toată curăţia spiritului, alcătuind cu domnia ta în taină şi durere sfatul cel mai bun. M-am ridicat şi m-am dus până la palatul m'arelui postelnic, bătând în uşa lui. As putea spune, domnule şi prietine, că acest mare dregător al împărăţiei s-ar cuveni să fie numărat al doilea între oamenii cei rari; însă e un eunuc şi are pe obraz pecetea vulpei. E credincios împărătesei, urăşte deşertăciunile lumii şi se umileşfe desăvârşit puterii celei dintru necunoscut. M-a ascultat întâi

iară să mă creadă şi bănuindu-mă; până ce a înţeles că sunt un discipol al rânduielii. Închinându-şi fruntea rni-a răspuns: Acum curiost că domnia ta nu poţi deschide gura decât pentru adevăr.

Aşa este, i-am răspuns; alţii o deschid pentru tnâncare, ori pentru blastăm. Află, o prea puternice Stavrikie, că am văzut pajuri şi stârci zburând din dumbrăvile de dincolo, căutându-şi aici cuib, pentru al doilea rând de pui. Oameni străini veniţi de departe s-au adăpostit dincolo. După ce s-au îndestulat cu mâncări şi s-au îmbătat, au săgetat cuiburile vechi ale acelor păseri. Dintre acei străini au sosit cu grabă şi în ascuns unii la locuinţa lui Alexie polemarhul. Deci aurul de la Elefterion a trecut către acei oameni şi se întoarce împotriva Vasilisei.

Stavrikie a întrebat rânjind:

— Asemenea oaspeţi nu vor fi fost trimeşi de la Sakkoudion?

— Află, prea puternice dregător, i-am răspuns, de ce prea sfinţitul părinte Platon îşi trage dreapta sa de 'deasupra celor mari şi mici pe care-i binecuvânta până acum. Părintele episcop Platon a dăruit Bizanţului un juvaer al curăţiei, prin insuflarea unui duh sfânt. A socotit să-1 încredinţeze dragostei, bărbăţiei şi dreptăţii. Insă 1-a cules, prea puternice, o ghiară necurată. Deci părintele Platon nu poate decât să se întoarcă de către această ghiară, blăstărnând nelegiuirea feciorului împărătesc, care pângăreşte pe însuşi Dumnezeu.

Astfel i-am spus toate câte am, aflat, avându-te, părinte, sfătuitor în sufletul meu. Răspunde-mi, te rog, dacă ai fost sau nu călăuzitorul meu.

Te-am văzut în vis şi m-ai chemat, răspunse înfricoşat părintele Platon. Deci eram cu domnia ta. îmi întorc faţa mea şi braţul de către pângăritor.

Astfel, părinte al meu şi prietine, aflând Stavrikie toate acestea, s-a bucurat pentru slujba domniei sale. Dar el nu

trebuia să se bucure, ci să se întristeze. Mi-a spus: Ridică-te şi vino cu mine la palatul Augusteon.

Trimeţând pe aprozii săi, a vestit pe Vasilisă că vine să i se închine şi să-i aducă veşti. Am intrat cu el la împărătească, în chilia ei cea mai dinlăuntru, unde nu străbate nimeni altul decât Stavrikie.

Am stat în faţa măririi sale şi ne-am închinat.

— Ce este? a întrebat Vasilisă.

Stavrikie i-a povestit cu vorbe puţine şi repezi tot ce s-a întâmplat. împărăteasa îşi ridica din când în când spre mine ochii cu mare agerime. Eu stăteam neclintit şi tăceam.

Când a mântuit marele postelnic, ea s-a întors asupra mea, clipind, cu nelinişte.

Eşti, precât înţeleg, un taumaturg.

Prea mărită Doamnă, am răspuns, sunt slujitorul lui Dumnezeu.

Poţi cunoaşte tainele oamenilor şi dezvălui viitorul?

— Am' învăţat, Doamnă, a ceti semnele pe care le-a pus Dumnezeu în lucruri şi în oameni.

Ea s-a oprit. Am înţeles ce doreşte. Arn scos din sin cele douăzeci şi două de foi de fildeş pe care sunt zugrăvite hieroglifele şi imaginile vieţii. Am rugat-o să le atingă, juruind' celei dinţai suferinţi pe care va aâla-o mângâiere.

— Aşa să fie, mi-a răspuns.

A atins foile. 1-a tremurat mina. şi s-a făcut palidă. In această puternică împărătească stă la pândă frica.

Am desfăcut trei foi şi le-arn întins pe măsuţă. I-am zis:

— Slăvită Doamnă, iată, a apărut răspuns celui dinţai gând al măriei tale. Biserica dărâmată, precum măria ta vezi, stă la mijloc. De o parte se arată pustnicul, cu candela, cercetând în întuneric. Iar de cealaltă parte împăratul, adică puterea, care a găsit calea cea dreaptă. Deci, Doamnă, apărând înfăţişările divinităţii, ai făcut bine.

Vasilisa a oftai, cu ochii plini de lacrimi şi s-a” închinat către icoane.

Deci Dumnezeu a binecuvântat lupta mea.

Aşa arată aceste semne, slăvită Doamnă. Iată, se desfac subt ochii măriei tale alte trei foi. Te îndemn a cunoaşte în cea dinţai pe un drumeţ orb, care-şi pipăie calea cu toiagul; poartă în spate povară, straiul i-i rupt; o dihanie îl urmăreşte şi-i muşcă picioarele. Acesta, Doamnă, e neluminatul; e orb şi nu-şi cunoaşte calea, o pipăie cu toiagul la întâmplare; îşi poartă în spate povara propriului său trup; viţiul îl muşcă şi-1 hărţuieşte. Se îndreaptă către tablele care poartă număr 13 şi 15. Doamnă, destinul celui la care cugeţi cu mâhnire şi durere e scris aici şi nu-1 poate schimba nimeni decât Dumnezeu.

Semnul lui 13 arată moartea? s-a înfricoşat Vasilisa. Ş-al lui 15, pe Demon?

Moartea nu-i decât un popas, slăvită Doamnă, i-am răspuns. Ceea ce pare un sâârşit nu-i decât alt început. Deci îiuî împărătesc urmează legea lutului; lumina cea deapururi n-o poate bănui; va pipăi până la sfârşitul timpului său.

Mărita Despină s-a întors către icoane, închinân-du-se iar.

— Mulţărnesc, Dumnezeule, a murmurat ea umilită, că mi-ai dat şi această suferinţă.

S-a îndreptat spre Stavrikie.

Ce-avem de făcut?

Lumină a lumii! a răspuns dregătorul cuprinzându-şi inima cu amândouă palmele. Din cite ne arată acest înţelept egiptean, leii s-au strâns şi mugesc în preajma Bizanţului. Ne trebuiesc câţiva vânători repezi, pe care nădăjduiesc să-i aduc la porunca înălţimii tale. Alexie Moseles trebuie îndată lovit, prins şi trecut dincolo de Marea. Dacă dumnezeiasca înţelepciune a stăpânei mele doreşte să-i luăm viaţa, i se va lua viaţa.

Inima mea îmi porunceşte blândeţă, a suspinat împărăteasa. E destul numai să fie în puterea noastră.

Am înţeles, prea bună stăpână. Asemenea vorbe îmi umplu sufletul de dulceaţă. Doresc să ştiu ce crede Despină despre împărătescul ei fiu.

Întristată inima de mamă! a oftat Vasilisa. Porunceşte numaidecât să vie în faţa noastră, în triclinion. Să s-adune patricii şi dregătorii. Fiind copilul nostru, îl vom mustra şi vom rândui să fie dezbrăcat şi bătut cu vergi. Arn să rog ca tot în acel ceas părinţii din sfintele mănăstiri ale scaunului împărăţiei să facă soboruri şi să înalţe rugăciuni, cerând' îndreptare pentru dfnsul de la Isus şi de la fericita lui Maică. Astfel să se facă. Şi să dai acestui egiptean ce doreşte.

Prea înălţată Doamnă, am1 răspuns, nu doresc nimic.

Se poate asta? Nici haină? nici hrană? Avem obicei să dăruim bine pe monahii noştri.

M-arn închinat ş-arn tăcut, fără să răspund.

Acest străin e prietinul meu, a zâmbit cu ascuţime Stavrikie.

Totuşi îi sunt datoare ou ceva.

Mie nu, Doamnă. Eşti datoare să răspunzi făgăduielii pe care ai dat-o, mângâind cea dinţai suferinţă ce ţi se va înfăţişa.

Aşa este. Iţi rmilţărnesc că-mi ad'uci aminte. Mă voi gândi la asta.

Doamnă, arn adaos eu, suferinţa s-a înfăţişat, iar măria ta n-ai cunoscut-o. Fiul lui Leu-Itnpărat n-a Jignit şi n-a rănit numai pe maica lui. Are o soţie; are un dar de la Dumnezeu… Pentru acea fiinţă curată, fiul lui Leu-împărat e un venin putred.

Împărăteasa şi-a plecat fruntea. Stavrikie m-a luat cu sine.

Breb tăcu un răstimp ca să lase pe bătrânul său prietin să cugete. In umbra chiliei, întristarea de pe obrazul cuviosului Platon era din când în când fulgerată de ochii pe care-i întorcea spre străin, ca şi cum ar fi vrut să rupă de la dânsul răspunsuri pentru neliniştile lui lăuntrice.

Deci vestea care a căzut în pustia noastră de la Sakkoudion era adevărată?

Era adevărată, încuviinţă Kesarion. Chiar atunci Constantin, fiind încă în somnul după-amiezii, a fost apucat

de slujitori şi adus în triclinion, înaintea împărătesei. Faţă de el, Despina a arătat o mânie înfricoşată; faţă de sfintele icoane, către care se umilea, a vărsat lacrimi; şi, judecându-1 pentru cea mai ticăloasă uneltire din cite puteau îi, i-a cerut să-şi numească tovarăşii cu care s-a înţeles să lovească pe maica sa şi să surpe împărăţia. Prietinul meu, prea sfinţitul părinte Platon, zâmbi Breb, nu putea fi pomenit, căci e un bătrân înţelept care nu intră în arena fiarelor. Constantin şi-a plecat fruntea, privind cu mânie pe sub sprâncene; a înghiţit numele soţilor săi odată cu balele-i amare, încleştându-şi fălcile. La porunca Vasilisei, gâzii 1-au apucat, i-au desfăcut straiul, 1-au întins pe un cubicul; unii s-au încordat asupra lui, ţinând'U-1, şi alţii 1-au bătut cu vergi, îndată după aceasta a fost adus în genunchi şi împărăteasa 1-a îmbrăţişat lăcrămând. înţeleptul Stavrikie a început a-şi frământa mânile, tânguindu-se şi rugându-se către stăpâna lui să cruţe pe un porfiroghenit. Mai bine este să lovească pe un viclean ca Alexie, care pârăşte p& Domnul său ca să-şi aducă lui singur folos. Într-adevăr, venind dregători numiţi şi căzând la tronul împărătesei, au arătat că acel polemarh a trecut Bosforul către ostile din Armenia şi mulţămeşte în genunchi strălucitei Vasili.se pentru mila ei. Auzind aceste vorbe, Constantin s-a răsucit asupra sa însuşi, gemând şi măcinând în măsele numele soţului său de petreceri. Adevărat era că oamenii lui Stavrikie împresurând în corabia împărătească pe Alexie, 1-au tingirii pentru pâra pe care a făcut-o asupra sa Constantin. Când ej a sărit ca o fiară, urlând împotriva unui asemenea stăpân fără credinţă, acoliţii marelui postelnic 1-au încredinţat îndată de bunăvoinţa lui Stavrikie. Chiar slăvită Vasilisă îl preţuieşte pentru vitejiile lui şi va putea fi înduplecată; numai să se lepede el de ce e rău şi să se plece, cu jurământ, la milostivii ei genunchi. Astfel, după ce s-a plecat şi a jurat, s-a întors la corabie şi slujitorii -de-acolo i-au întins masă. Trecând şi acest ceas de spaimă şi văzând că nici în bucate, nici în cupă nu i s-a pus otravă, a

primit darurile care i se aduseseră şi s-a dus către Armenia. Dar în jurul lui urmează a sta ochi care-1 prive-ghează. Iar la taberile armeniace ajung înaintea lui oameni destoinici care arată ostaşilor cfe-acolo în ce chip Alexie Moseles a răsplătit încrederea Domnului său Constantin. Deasemenea, j în dumbrăvile de pe ţărrriul Calkedoniei, robi împărăteşti au descărcat vase de vin şi au jertfit oi grase. După ce ostaşii poposiţi acolo s-au ameţit cu toţii, ridicând pocaluri unii în sănătatea Vasilisei, alţii pentru mărirea lui Constantin, s-a aflat nu se ştie de unde că unii din sutaşii şi căpitanii de-acolo ar fi vândut pe Constantin-Impărat, iar alţii ar îi vândut pe Alexie. Alţii s-au suit pe mese şi au strigat că feciorul Isaurianului i-a a'd'us aici, ca să-i piardă. S-au mai aflat unii care au strigat că Alexie i-a vândut pe ei lui Stavrikie postelnicul, pentru aur. Astfel că repezindu-se cu groaznice răcnete unii asupra altora, s-au tăiat cu săbiile şi s-au împuns cu suliţile; au lunecat s-au căzut în sânge, căutându-se cu gurile şi muşcându-se.

Bătrânul de la Sakkoudion urma să asculte, cu nasu-i întristat aplecat spre genunchi, pe când Breb îi arăta şi alte alcătuiri înţelepte ale dregătorului împărătesc. '

Marele P ap i as are sub nuna lui străjerii cetăţii care se văd şi iscoadele care nu se văd, şi cerşetorii orbi care au ochi, şi surzii.care aud, şi muierile care se află pretutindeni unde sunt adunări de oameni beţi, şi călugării care umblă necontenit în preajma hipodromului şi în bazaruri, îndată ce-şi adună veştile se înfăţişează în ceasul întâi al dimineţii la stăpânul lor Stavrikie şi-i arată toate. Intre străjile Palatului Sfânt se află deasemenea oameni care privesc şi ascultă cu multă luare-aminte: şi aceştia au ceasul lor când îşi leapădă ştirile. Tot aşa în încăperile dinlăuntru păreţii au urechi şi ochi.

Chiar în noaptea întâia după întâmplare, Constantin, bolnav de scârbă şi mânie, se zvârcolea în patul lui, ne mai găsind astâmpăr. Soţia lui a zgâriat la uşă, cerând cu sfială intrare, ca să-i ţie tovărăşie şi să-1 mângâie.

El i-a strigat, muşcându-şi pumnul şi repezindu-1 apoi către ea:

— Ce cauţi aici, muiere? Vrei să-mi pândeşti somnul, ca să afli vorbele pe care le bolborosesc? Blăstărnată suferinţă a vieţii mele! Limba care vorbeşte când nu trebuie se cuvine să fie muşcată.

Şi-a muşcat limba, scoţând între buze clăbuci de sânge.

— Domnul meu, i-a zis cu întristare Măria, venind la culcuşul lui în genunchi; o soţie nu poate pârî, nici osândi pe stăpânul ei, care i-a fost dat de Dumnezeu. Dacă Domnul meu s-ar fi înduplecat să-şi aibă somnul numai lângă mine, nimeni n-ar îi aflat niciodată vorbele rostite. Ar îi rămas înmormântate în durerea mea.

— M. Sgdoveanu, Opere, voi. 12 îl 29

Cutezi a-mi face mustrări şi tu? Uiţi că ieri erai o fată sărmană într-un sat din Pafâagonia?

Iubitul meu soţ, nu pot uita asta. Nu sălăşluiesc aici din voinţa şi râvna mea, ci printr-o hotărâre mai presus de noi. Primeşte fiinţa mea ca pe o jertfă şi nu mă respinge. Ai pus fiinţa ta în sinul meu, deci nu mă mai poţi lepăda.

El a râs cu amărăciune, zvârcolindu-se în culcuşul lui şi întorcând asupra ei priviri de duşmănie.

Vreau să fiu lăsat singur, a răcnit; nu-mi trebuie în această clipă nimic, îmi trebuie numai să-mi zgârii tâmpla şi să răcnesc cu învierşunare, căci am fost izdrobit şi umilit de cei care mi-au răpit dreptul meu. Legea împărăţiei îmi hotărăşte mie acest scaun; eu sunt stăpânul acestor palate, al Cetăţii şi al popoarelor. M-au prădat eunucul şi muierea care mi se mărturiseşte drept mamă. Dar nu voi muri înainte de a-mi lua dreptul! şi de a-i lovi la rândul meu.

Stăpâne, îl mângâia soţia, aceste vorbe din trezie sunt tot aşa de primejdioase ca şi cele din somn.

Amândoi au tăcut şi au ascultat prin ziduri paşii care se furişau în gang şi-n tainiţi.

A doua zi Constantin s-a înfăţişat cu umilinţă la împărăteasa mama sa, înohinându-se până la pământ şi

sărutându-i mâna. S-a rugat să fie iertat. S-a lepădat de toţi sfătuitorii vicleni, cerând să fie pedepsiţi. Mai ales lui Alexie i se cuvine întâi şi întâi pedeapsă. In faţa dregătorilor, cunoaşte în maica sa braţul lui Dumnezeu. A fost vinovat; i s-a cuvenit osândă. Nu se va afla din acel ceas în împărăţie alt fiu mai supus mamei lui.

Împărăteasa îşi îmbrăţişa feciorul, iar Stavrikie stătea în colţul lui privind zidurile şi zâm'bind stemelor Bizanţului. Căci hadâmbii săi de la Palatul Dafne trecuseră pe la el. Hadâmbii îi şoptiseră, muţii îi arătaseră cu semne repezi, chelălăind din cioturile lor de limbă, toate câte făcuse şi vorbise Constantin în vremea nopţii.

Deci lângă fiul lui Leu-Impărat, îşi făcea socoteală marele postelnic, se află o putere a Lui Dumnezeu, o soţie curată, b'ună sfătuitoare şi nevicleană. Asta am dorit noi cu toţii, cât am nădăjduit de la el supunere şi blândeţă. Dacă însă în fiinţa lui.se zvârcolesc diavolii şi trebuie să ne temem ide el în fiecare ceas, atuncea slăvită împărătească trebuie să mângâie aşa fel pe copila de la Amnia, încât s-o desfacă de dânsul. Trebuie învăţată viclenii nevinovate, ea să fie în partida noastră. Astfel îl putem stăpâni cât se mişcă la soare şi cât stă în culcuşul muierii.

Toate acestea le-am înţeles de la Stavrikie, sfârşi egipteanul. Căci puterea, mi-a mărturisit el, trebuie să se dovedească blând sau cu străşnicie, după împrejurări.

O, prietine, se tângui prea sfinţitul Platon, de câte ori am venit în acest Bizanţ, m-am străduit să aduc dreptatea inimii anele; însă, precât văd, locul meu a fost totdeauna în altă parte. Mai bine aş fi rămas în nefiinţă; ori mai bine as fi murit înainte de a afla toate acestea. Acuma sufletul meu stă ca într-un viespar al demonilor. Ar trebui să mă înfăţişez slăvitei Vasilise, care doreşte să mă vadă; îţi mărturisesc că mai curând m-aş întoarce la Sakkoudion.

Trebuie să vezi întâi pe prietinii noştri de la Amnia, zise Breb c-un glas aproape şoptit.

Acel glas era însă aşa de pătrunzător, încât bătrî-nul tresări.

— Aşa este, încuviinţă el. Trebuie să văd pe cuviosul Filaret şi pe doamna Teosva.

— Trebuie să vezi pe doanlfia feosva, vorbi iar K^-sarion, dar mai ales trebuie să vezi pe altcineva. Este un suflet care ne-a fost încredinţat de Dumnezeu. Nu ne este îngăduit să-1 părăsim.

XII., Steaua amurgului.

În casa din preaijma apeducului lui Valentie, părintele Platon şi Breb găsiră pe amnieni întruniţi în sfat. Toţi câţi erau miluiţi de împărăţie şi se bucurau de bielşug, unii în dregătorii, alţii întru odihnă, feciori şi fiice, se adunaseră în

jurul bătrânilor, la umbra pridvorului. Părintele Platon socoti că s-au adunat ca;să se întristeze de veştile aflate; dar Kesarion ştia că veştile cele tainice nu le-a putut afla nimeni; iar întâmplarea cu vergile, care zburase, în clipă, în cele mai depărtate cuprinsuri, era foinecuvântată de cuvioşii monahi în toate bisericile şi mănăstirile, împărăteasa şi-a certat fiul! E faptă sfântă; tot aşa ar putea face Fecioara prea curată cu fiul ei prea iubit, dacă stăpînirea lor n-ar fi dincolo de stele. Constantin a înge-nunchiat la maica sa, eerându-şi iertare. Prilej de mare bucurie deci este. Dacă.n-ar fi întristarea, n-ar fi bucuria. Tot astfel păcătoşii pot fi 'bucurie pentru Dumnezeu, întrueât se pocăiesc. Orice păcat, fiind prilej de înfrânare şi umilinţă, poate fi şi bun. In acest chip binecredincioşii părinţi călugări bucurau lumea pentru fapta Vasilisei. Se 'bucurau deci întrucâtva şi amnienii. Numai doamna Teosva avea ochii ei de întristare.

Prea sfinţitul şi Breb descălecară lăsând asinii în sama lui Constantin. Cuviosul Filaret fe ieşi întru în-132 tâmpinare cu vorbe plăcute. Toţi cei de fată se închinară. Părintele Platan trecu la Mtrână. Ea se umili sărutându-i mâna dreaptă.

Pace vouă! zise cuviosul, binecuvântândti-î pe toţi.

Mărire lui Dumnezeu în veac, răspunse bătrânul Filaret. Te poftesc, prea sfinte părinte, să binevoieşti a te aşeza în acest scaun. Poftesc şi pe celălalt prietin al nostru să ne facă plăcerea de a sta. Aflaţi, domnilor, că astăzi se hotărăşte aici o mare bucurie pentru sufletul meu.

Breb privi în juru-i, şi-i văzu pe toţi zâmbind cu plăcere, loan, spătarul împărătesc, stătea la mijloc având în mână izvod scris.

Prea cinstiţilor, grăi el închinându-se către oaspeţi, întrebaţi, vă rog, şi domniile voastre pe părintele nostru Filaret de ce nu voieşte să poarte straiul roş şi brâul ide aur cu care s-a milostivit a-1 dărui slăvită Despină, ca pe un patriciu adevărat ce este şi rudă cu împărăţia? Când sunt

adunări la curte, domnia sa trebuie să se ducă în asemenea strai cuviincios.

Aflaţi, copii şi copile, răspunse zâmbind -bătrânul, că eu sunt tot cel de la Amnia. Sufletul meu întru nimic, nu s-a schimbat; iar acestui trup nu-i trebuie altă haină, căci în curând' se va duce acolo unde deşertăciunile trebuiesc lepădate.

Totuşi, părinte al meu, cât stăm în viaţa aceasta cată să ne supunem rânduielilor ei.

Fii liniştit; rânduielile trebuie să fie pe dinlăuntru.

Lăsaţi pe părintele vostru să poruncească, zise doamna Teosva cu mâhnirea ei obişnuită. Cei care-1 iubesc îl pot primi şi-n acest strai. Săvârşiţi ce v-a cerut.

Spătarul loan se duse la doamna Teosva, care-1 sărută pe frunte, -binecuvântându-1. Inturnându-se, ceti însemnările de pe izvod.

Sfatul acelei zile era ca să se socotească toată averea casei. Darurile din odăi, tainurile din jitniţi, pungile de bani de aur, toate trebuiau vădite, ca să se iacă împărţeala hotărâtă de bătrân. De mufte zile cuviosul Filaret dorea fierbinte să! intre în stăpânirea părţii lui, ca s-o poată preface în bani mărunţi, iar iacei bani mărunţi să-i împartă sărmanilor, aşa cum îi fusese obiceiul în toată viaţa. O vreme suferise că nu mai poate da, ne mai având nimic; dar acum putea iarăşi să se scalde în bucuria lui. Spătarul, deci, socotind împărţeala şi lămurind fiecăruia dreptul lui, se plecă spre părintele său, arătând că-i poate pune la picioare şaizeci şi patru de lire de aur.

Bătrânul ohemă în juru-i toate odraslele, ca şi cum ar fi vrut să le ia subt ocrotirea subsuorilor Iul.

— Iată, le zâmbi el, îmi voi puteJa croi straiul dregă-toriei mele celei adevărate. Imtr-o zi va fi aici sărbătoare şi voi pofti la masă mare, în casa mea, pe împăraţii pământ'u'lui.

Tinerii se bucurau, privindu-se unii pe alţii: feciorii şi bărbaţii cu oarecare mândrie, ca unii ce-şi începuseră slujba în preajma tronului şi ţineau şi ei în mână şi în

straiele lor ceva din puterea lumii, iar femeile şi fecioarele numai cu trufia unei slăvite frumuseţi, ştiind că, de şi n-au dregătorii, tot despre dânsele se vorbeşte mai mult în Bizanţ. Unele aveau sprâncene îmbinate şi ochi mari, ca bunica bătrânului Filaret, minune vestită între frumuseţile de la Tevriz; iar altele aveau năsuşoare ascuţite şi drepte ca divinităţile eline. Toate aveau genele sporite cu antimoni!u, şi buzele rumenite, şi purtau pe ele ţesăturile cele mal scumpe, aşa cum nici nu visaseră în viaţa lor sărmană de la Amnia. Dar cuibul lor de tihnă de la ţărmul Pontului era de mult uitat. Bătrântll păru a le vqdea dintrodată, mai ales pei ele, şi se miră de aşa strălucire.

Cum îndrăzniţi Voi a purta asemenea poveri? le mustră el. Şi de ce socotiţi a spori irumuseţa lăsată de Dumnezeu?

Bunicule, răspunse nasul cel mai ascuţit care era al Antuzei, una din fiicele Ipatiei; lumea în care trăim acum nu ne îngăduie să facem altfel. Sora noastră e împărătească şi nu putem s-o umilim' purtând straie de cerşetoare.

În altă lume însă veţi intra despuiate şi veţi cerşi, suspină cuviosul bătrân.

Acei ochi de olmazuri negre sticliră cu viclenie unii spre alţii, înţelegându-se asupra ţinui adevăr,atuturor timpurilor, că moartea e întrucâtva o poveste şi tinereţa nu poate ii decât nemuritoare. Cerceii se agitară, brăţările sunară; râsete dulci sărutară mina bunicului. Bătrânul binecuvântă frumuseţa lui Dumnezeu care se vădea în copiii lui.

— Nu înţeleg de ce rămâne întristată doamna mea Teosva, vorbi el apoi venind către prea sfinţitul Platon şi către bătrână. Şi de ce stă singur, adâncit astfel în sine, prietinul nostrul Kesarion. Astăzi e amintirea unei zile bune.

Bătrână Teosva îşi înclină fruntea către umărul soţului său, cum îi era obiceiul, suspinând.

— Într-adevăr, răspunse Breb, doamna Teosva îşi aduce aminte. Astăzi se împlinesc doi ani de când Dumnezeu a binevoit să mă călăuzească în casa domniei voastre de la Amnia.

Aşa este, încuviinţă bătrânul. Deci rog pe doarnlia mea să aducă prietinilor noştri o gustare.bună şi mied, ca să ne veselim.

Se întâmplă că astăzi ajunez, răspunse străinul. Până ce va ieşi luceafărul de sară, nu pun în gură nici pâne, nici apă.

Atunci va binevoi să-mi ţie tovărăşie prea sfinţitul Platon, Părintele episcop se grăbeşte, răspunse bătrâna, căci suntem chemaţi la Dafne de copila noastră.

S-a întârnplat ceva?

— Trebuie să se îi întârnplat; însă de la Dumnezeu nu nădăjduiesc decât bine.

— Atunci rămân singur, zâmbi bătrânul, căci văd că se grăbeşte să plece şi această tinereţă. Deci voi chema aici pe servul meu Galist şi-1 voi pune să-mi coase cele trei pungi de piele, întru totul asemănătoare. In una am de gând să pun galbini, în alta argint şi-n a treia bani de aramă. Când vine un sărac să cerşească, servul meu amestecă pungile şi mi le întinde. Dumnezeu deci hotărăşte dacă în palma sărmanului său trebuie să pun o siglă, ori un ban de argint, ori un -bănuţ de aramă. Vâr mâna la întâmplare şi-i 'd'au simbria.

Doamna Teosva îşi pusese vălul. Episcopul binecu-vântă pridvorul gol. Cuviosul Filaret se închină către prietinii săi şi rămase singur cu gândurile lui plăcuta şi cu Calist.

Robii aduseră patul umblător cu perdele de purpură, pentru doamna Teosva. Constantin înfăţişă asinii.

— Santabarenos, zise Breb, prietinii mei se duc la palatul împărătesc. Constantin credinciosul nostru îi întovărăşeşte până la Poarta Fericirii. Tu fii vrednic şi mă scoate în afară de porţile cetăţii.

Credeam ca ne întovărăşeşti o parte din drurtl, se întoarse spre el părintele episcop. Doamna Teosva are o nelinişte. Ar dori să aibă şi sfatul domniei tale.

Cei răniţi au nevoie de vorbe bllnde, răspunse încet străinul. Duceţi-vă cu pace. Eu vreau să fiii singur. Când se va arăta la asfinţit luceafărul de sară, aduceţi-i doamnei

Inlpărătese Măria aminte de mine, căci eu atunci voi sta subt el, la ţărmul mării, dincolo de ziduri.

Despărţindu-se de prietinii săi, egipteanul a îndemnat cu vorbe pe Santabarenos la deal, apoi 1-a îndrumat către Poarta Adrianopolului. Când a ajuns la ziduri, soarele dădea în asfinţit şi clopotele Bizanţului sunau pentru rugăciunile de sară. Căpitenia porţii a cunoscut în. palma călătorului pergamentul cu sigiliu împărătesc şi s-a ferit, deschizând calea. Străjerii de la meterezurile porţii 1-au văzut ieşind în câmpie. îndată ce a dat în drumul care întovărăşeşte canalul, a cotit în stingă printre îânaţuri înflorite şi pilcuri de smochini sălbatici. Astfel a umblat călare singur către Şapte Turnuri, apoi către Marea, care sclipea în lumina amurgului. S-a oprit la ţărm, în; fâsâitul de ma-tasă al undelor. A descălecat; a lăsat pe Santabarenos singur să pască cimbrişor, şi el s-a suit pe o lespede, înturnând'u-se cu faţa spre răsărit şi spre unghiul depărtat al palatelor împărăţiei. Atunci se aprinse deasupră-i, în cerul asfinţitului, luceafărul. Străinul, privi cu luare-aminte propria-i umbră, care se alegea pe valurile alinate, alungindu-se către Daâne.

Acolo, părintele episcop Platon şi doamna Teosva găsiseră pe împărătiţă singură. Slujitorii hadâmbi aduseseră cu grăbire, în foişorul ei încununat de viţă sălbatică şi capraâoi, paturi moi împodobite cu purpură.

Muţii purtaseră pe oaspeţi acolo sprijinindu-i de subsuori. Se închinaseră şi îngenunchiaseră când apăruse S'tăpâna lor. Aduseseră, pe tipsii de aur, şerbeturi de trandafir. Însfârşit, păruseră că se retrag, lăsând singure cele trei slăvite obrazuri; însă în acele, palate tăcute nimene niciodată nu era singur. Dacă urechi nu puteau auzi şoaptele, atunci cel puţin ochi trebuiau să cerceteze din ascunzişuri.

Bunică, zise împărătiţa Măria, îmbrăţişând a doua oară pe bătrână; te-am aşteptat şi ieri. Ai făcut bine că ai venit

măcar astăzi. Sunt bucuroasă deasemeni că nu m-a uitat prea sfinţitul nostru părinte Platon.

Draga mea copilă, răspunse bătrână, nu te-a uitat nimeni. Astăzi s-au adunat toţi ai noştri. Erau veseli. Fetele erau mai frumoase decât totdeauna.

Şi-au adus aminte de mine?

Negreşit.

Prea înălţată Doamnă, vorbi părintele Platon, fii încredinţată că nu te uită nimeni. De altminteri aici nu e un loc pe care lumea să-1 înlăture de la vederea sa. Toate neamurile cugetă la el, se închină către el şi-1 socot fericit. Lumea uită ades că tot ce-i pământesc şi omenesc se ofileşte.

Prea sfinţite părinte, suspină tânăra împărătească, toate cele pământeşti şi omeneşti ar trebui să aibă o înflorire.

Bătrână îşi ridică mina la frunte şi-şi acoperi ochii. Părintele Platon rămase o clipă fără răspuns, privind acea înfăţişare sfântă şi delicată împodobită cu aururi şi mărgăritare. Trandafirii de la Amnia păliseră; obrajii tinerei împărătesc purtau sulimanul meşteşugit al servelor. Ochii erau sporiţi; genele grele. Sub toate

1Ş8 aceste meşteşugiri sufletul ei totuşi nu se putea tupila îndeajuns.

Sfinţite părinte, şopti ea cu glas tremurat, răspunde-mi te rog, dacă nu săvârşesc un păcat, având păreri de rău pentru copilăria şi neştiinţa mea de la Amnia.

Ai fost adusă aici, înălţată Doamnă, din porunca sfintei Fecioare.

Ca să îndeplinesc o pedeapsă?

Fără îndoială, nu. Ai fost aleasă pentru bucuria măriei tale şi a omenirii.

Am mărturisit maicei mele care se află aici de ce bucurii am avut parte. Soţul meu m-a cercetat şi m-a iubit puţină vreme, atât cât nici n-am avut timp a-1 cunoaşte. Apoi s-au întâmplat lucruri pentru care trebuie să rămân mută. Sclavele mele râd şi-m'i arată că m-ar învăţa bucuroase

practicele lor: îmi aduc pe tabla, însă, o broască râioasă vie, pe care eu n-o pot înghiţi. Când soţul meu împăratul a avut suferinţa pe care sfinţia ta o cunoşti, am încercat să mă apropii de el cu sufletul, dar m-a lovit cu piciorul. N-aş fi vrut să mărturisesc nici iasta, dar binefăcătorului meu nu-i pot tăinui nimic. Poţi oare, părinte episcop, să întrebi pe prea curata Fecioară când voi cunoaşte marginea suâerinţii mele? Ce trebuie să fac?

Mărită Doamnă, trebuie să te supui soţului care ţi-a fost dat.

Tot astfel mi-a poruncit şi împărăteasa stăpâna noastră, imângâindu-mă şi îmbrăţişându-mă. Deci mă supun. Dar nu pot să înlătur tablaua de care am vorbit. Când vine asupra mea balaurul, mă simt pângă* rita până în fundul fiinţii.

— Crezi că împăratul nu te mai iubeşte?

De asta sunt încredinţată.?;1':'r”~' 'v „ ' „'„ „'.

Deci aceasta ţi-i mâhnirea?

— Mărturisesc cu ruşine, părinte, că nu.

Bă'trâna doamnă Teosva se întoarse înspre trandafiri, ca să-şi poată strânge lacrimile în colţul vălului. Episcopul era înfricoşat de necunoscuturile vieţii. Bănuia, din ceea ce-i spusese Breb şi din puţinul pe care-1 afla acum, că se află în faţa unor taine, a căror desle-gare nu-i poate veni decât după rugăciuni lungi în ve-deniile-i sfinte.

— Deci iii liniştită, mărită Doamnă, zise el, căci mă întorc la Sakkoudion, ca să aâlu bun sfat şi deslegare de la o putere care stă deasupra împărăţiilor lumii.

Tânăra împărătească oftă, înerezându-se în prea curata Fecioară, ocrotitoarea inimilor. După ce vibrară clopotele de la Sfânta Sofia şi de la alte lăcaşuri sfinte, amurgul veni asupra grădinilor într-o tăcere pe care n-o tulbura nimic; numai picurul havuzurilor.abia se auzea, ca în vis. Fumul înserării se cernu uşor din cerul violet.

— Prietinul nostru egipteanul, şopti Episcopul, ne-a rugat să-1 aducem aminte măriei tale.

Bătrâna Teosva adaose:

— Astăzi, tind se arată steaua amurgului, se împlinesc doi ani tocmai de când te-a văzut la. Amnia.

Tânăra împărătească tresări şi închise ochii. Apoi deschizându-i nu mai văzu pe cei de lingă ea. Se întoarse către asfinţit rămânând neclintită. Acolo scân-teia luceafărul. O umbră se desprinsese de la un ţărm singuratic şi venea pe luciul Propontidei către dânsa. Era o părere. Era o pătrunzătoare şi dulce otravă a întregii ei iiinţi.

Soarta celor art ai lumii-e-ufia, cu sbarta mişeilor^*1? i. >

Zidurile întreite care împresurau lăcaşurile împărăţiei, şi cele trei palate din grădinile încântate, şi porţile de fier sub turnuri erau apărate de osteni străini, după o rânduială a autocratorilor -de demult. Aceste tovărăşii ale slujitorilor înarmaţi aveau odăile lor în preajmă, şi tainurile, şi simbriile, fiind cu grijă şi priveghere asupra lor dregătorii cei mai de credinţă ai stăpânului. Viaţa domnului lumii era subt armele lor; plimbările în cetate, petrecerea în hipodrom se îndeplineau sub fulgerele de aur ale acestei oştimi fără pereche în lume; ieşirile împăratului la război se făceau cu alaiul lor înfricoşat, de care se cutremurau seminţiile varvarilor.

În domnia Isaurienilor, cei mai de credinţă şi mai ocrotiţi străjeri stăteau varangii. Erau bărbaţi blonzi, cu ochii albaştri, veniţi din ţinuturile îngheţate de la miezul nopţii. Largi în spete, nalţi şi încruntaţi, îşi îndeplineau în tăcere şi cu o rânduială neînduplecată slujba. Coifurile lor conice cu bold în vârî şi armurile aurite treceau de la părinţi la feciori, nefiind îngăduit să li se strice măsura. Bărbatul care nu putea să umple zalele şi coiful, anume croite pe calupul dinţai, nu era vrednic să fie străjer al împăratului lumii. Deasemeni nu era îngăduit varangului să aibă piele întunecată. Muierile lor trebuiau să se străduiască a naşte prunci bălani cu ochii limpezi.

Dar Bizanţul era o prăpastie a desfătărilor, în care se amestecau neamurile, topindu-se. Deci, din vreme în vreme, când armurile erau ameninţate de văduvie, unul din

căpitani se suia într-o corabie împărătească şi călătorea către columnele lui Iraclie3 ieşind în oceanul cel mare, apoi cotea pe lângă ţărmul Galiei şi intra în mările cele care stau mai mult sub negură.

Acolo la Dania şi la Scandinavia solul împărăţiei găsea trupurile de care avea nevoie. Intre războinicii închinători încă lui Odin, se aflau destui care visau raiul de la miazăzi al împărăţiei greceşti. Aici viaţa era îmbielşugata, ferice şi uşoară. Puteau afla vin dulce şi muieri cu ochi negri. Era aur mult, pe care robii îl vânturau cu lopeţile în haznale. Deci căpitanul ii măsura în înălţime şi-i lua cu el. Cât pluteau pe apă îi învăţa să iacă cruce şi să rostească numele lui Isus şi aclamaţiile consacrate. Ii deprindea cum trebuie să steie măreţi şi straşnici în armele lor; să tacă şi să asculte de căpitanii cei bătrjâni; să cunoască pe marele Vasilevs după steme şi straie. Ii jurau cu crunt blă-stăm să fie mai întâi şi mai întâi credincioşi tagmei lor şi să nu se mire când, sub semnele împărăteşti, se arată un obraz nou; căci la Bizanţ este năravul schimbării liinţilor, dar împăratul rămâne. Cum a căzut unul, se suie în loc altul, luând de jos hlamida şi punând-o pe umerii săi, căutând în sângele vărsat cununa şi punând-o pe fruntea sa. Un varang trebuie să i se plece, până ce Dumnezeu va rândui altul în loc. Foarte de samă lucru este să se ştie asta; căci astfel adevăraţii stăpâni de la Palatul Sfânt sunt străjerii varangi.

Căpitanul cel cărunt care-şi înălţa fierul cu mâner în chip de cruce, când se arăta întru strălucirea ei Va-silisa Irina, avea nume Arnulf. Iar un nepot al lui da frate, cu numele Carol, era căpitanul al doilea. Deci aceste două bărbi, singurele îngăduite între obrazurile rase ale mercenarilor, una înspicată alb şi alta roşcată, au început a se aduna de la o vreme pentru nişte sfaturi de care niciodată n-a putut avea ştiinţă prea înţeleptul Stavrikie. Căci sfaturile varangilor sunt toate şi totdeauna la fel. De obicei tac şi se uită unul la altul; apoi sorb vin din cupe în înghiţituri lungi;

după aceea iar tac şi se uită unul la altul. Când amurgeşte, unul spune o vorbă; iar celălalt îi răspunde cu altă vorbă după cântarea a doua a cucoşilor. Intre două vorbe ale varangilor, se pot certa şapte părechi de muieri de la Bizanţ şi pot rosti blăsteme asupra Demonilor, unul după altul, cu mare repeziciune de limbă, doisprezece cuvioşi monahi. Pe lingă asta, nici un romeu, niciodată, n-a putut pricepe una din aceste vorbe. Şi nici sclav străin nu s-a aflat să le înţeleagă. Chiar dacă s-ar îi ostenit să le priceapă cineva, era greu să-şi vâre fruntea în această tăcere a doi varangi care beau vin, căci putea să se prăvălească îndărăt lovit de moarte de un pumn mai greu decât un buzdugan.

De unde şi de ce s-a iscat sfatul acestor uriaşi care păzeau cu soţii din tagma lor tezaurul lumii, marele postelnic nu putea şti decât la trecerea din această lume minciunoasă. Sfântul Petrea, care stă la poarta raiului, avea să-1 ciocănească cu cheia în frunte, şop-tindu-i cu blândeţă că este îngăduit şi altor neamuri să întrebuinţeze din când în când ceea ce la bizantini e obicei de fiecare clipă.

— Viclenia la varangi nu s-a cunoscut niciodată, trebuia să mărturisească înţeleptul eunuc, aducându-şi aminte de vorbele pe care avea obicei să şi le spuie necontenit.

Căci şi Arnulf şi Carol erau ostenii pe care el îi îndestula mai cu prisosinţă. Nu cu vorbe, ci cu lucruri bune şi cu bani scumpi. Deasemeni şi mărita împărătească ştia să preţuiască o slujbă ca a lor. Marele Papias Azi Calirnnos avea de la strălucirea sa poruncă tainică să nu aile niciodată care străjer uriaş a intrat într-o boltă cu băuturi, plătind vinul cu lovituri de sabie. Candidaţii, pe care-i avea sub mâna sa la paza Cetăţii, nu trebuiau să se amestece niciodată acolo unde varangii, frunte lângă frunte, ca nişte zimbri, dădeau lovituri şi spârcuiau pe romei, pentru muieri din uliţile cu iânare roşii. Ca şi alţi împăraţi, slăvită Vasilisă Irina era îngăduitoare pentru ceasurile de destrăbălare ale străjerilor ei. Căci o săptămână stăteau într-o strânsoare înfricoşată, neadormiţi la datoria lor, încremeniţi ca

zidurile, mişcându-se ca nişte alcătuiri meşteşugite, hrănindu-se c-un pumn de linte şi c-o picătură de apă. După ce intrau alţii la rând, cei ieşiţi aveau împărătească slobozenie.

Din cele câteva duzini de vorbe, rostite din când în când în cursul unui an, Arnulî bătrânul şi nepotul său Carol ajunseseră să scoată la lumină o înţelegere care multă vreme stătuse nelămurită în fiinţa lor. Pentru această treabă le venise în taină şi o ascuţime din afară, de la strategul cel vestit al Isaurienilor, viteazul Lahonodracon.

De la moartea lui Leu-Impărat, acest mare oştean umbla rătăcind către hotarele Traciei, cerşind sălaş la voievozii barbari. Cuvioşii monahi nu-1 uitau, blă-stămându-1 în toate zilele ca pe un Antihrist. Vasilisă notarise pentru el oprelişte şi prigoană, aşteptând ca sfintele icoane să lepede asupra ereticului o boală, ori o moarte năprasnică.

Vorbele îngreţoşate mergeau astfel către miazănoapte, iar din surgunul său bătrânul Lahonodracon trimetea din vreme în vreme limbi agere către oştenii vechi, cu care bătuse războaiele împărăţiei în vremea stăpânilor {saurieni. Acele limbi străbătuseră în ostroavele slobode ale oştimii, unde oamenii lui Papias Calimnos n-au ce căuta, şi ceruseră pe căpitanii va-rangilor la un sfat de taină.

Astfel cei doi oameni bălani şi bărboşi pricepuseră limpede lucrul pe care-1 aveau tulbure în fiinţa lor, anume că, după străluciţi împăraţi cu barbă, stau la împărăţie, poruncind ostaşilor, două fiinţi cu obrazu-rile spâne. Fiind ei deci slujitorii puterii şi ai împărăţiei, nu puteau să nu-şi aducă aminte că legea neamului lor de la miazănoapte era războiul, şi semnul ei sabia, pe care o poartă un bărbat cu înfricoşată înfăţişare, cu sprâncenele şi barba învăluite de viscol.

De abia acum băgau ei de samă de ce sunt mâhniţi şi le lipseşte ceva.

De un timp în împărăţie nu mai lucrează fierul, ci vorbele meşteşugite şi şiretlicurile; nu mai stau în cinstea cea mai

de sus oştenii, ci călugării şi eunucii. Iată acel vestit Lahonodracon strategul, care a împins îndărăt în pustia lor pe ismailiteni, care s-a întors apoi către avari, şi către bulgari, şi către sciţi amestecându-i cu pulberile, care a cunoscut triumfurile în hipodrom, zace acuma sărac şi sub blastăm la marginea împărăţiei. De-acolo din durerea lui, chiamă credinţa vechilor oşteni către împăraţii morţi şi cere să fie suit pe tronul de la Augusteon moştenitorul lor legiuit.

În ajun de sărbătoare a sfintei Adormiri a Maicei Domnului, anul 790, fiind de slujbă cei doi căpitani, a sosit la poarta împărăţiei un alergător grăbit. Aducea veste scrisă din Armenia. Era un călăreţ libian, trimes împărătesc. Pornise cu trei zile în urmă lepădând caii din poştă în poştă şi încălecând alţii, trecuse Bosforul şi Cornul de Aur în luntre, suise în fugă colina sfântă către palat şi acuma cerea intrare,

— Slujba măritei Vasilise! Slujba prea puternicului domn Stavrikie!

Căpitanul Carol făcu semn străjerilor să ridice securile. Rdbii deschiseră portiţa cea mică.

E într-adevăr o veste aşa de grabnică? întrebă varangul. Va trebui să aştepţi, împărăteasa e la slujba cea m'are de sară, în Sfânta Sofia, cu toţi dregătorii, patricii şi episcopii. O parte din oamenii noştri stau în jurul sfântului lăcaş.

Atunci trebuie să mă duc acolo. Dă-mi un oştean să-mi deschidă cale.

Nu se cuvine. Slăvită Vasilisă e în casa lui Dumnezeu.

Trebuie să dau totuşi scrisoarea şi vestea într-o clipă. S-au răzvrătit ostile din Armenia; au trimes vestitori şi-n alte teme ale împărăţiei, la oşti. Vorbesc în numele Iui Mihail Lahonodracon şi a lui Alexie Moseles, ceri n d să vie la împărăţie singur stăpân Constantin fiul lui Leu-Impărat. Să se ducă de la Augusteon mamă-sa, Doamna Irina, cu eunucul ei. Astfel strigă, sculându-se toţi de pretutindeni. Am călărit zi şi noapte fără oprire, dar răscoalele sosesc şi

ele în urma mea. Dacă am întinde urechea, le-am auzi pe celalalt ţărm al Bosforului.

Căpitanul Carol întinse urechea. Nu auzea nimic, începu să râdă, ceea ce era un lucru prea rar.

Ce facem, căpitane?

— Mergi cu mine.

Insă trebuie să mă duc unde îmi este poruncit. Varangul nu răspunse. Privi de sus, din barbă şi din sprâncene, făptura sprintenă a libianului. II împinse cu pieptul înaintea sa, lovindu-1 cu platoşa. II duse astfel sub zidul dinlăuntru, la odăile de comandă.

Acolo, în chilia lui, între arme şi trofeele războaielor vechi, găsiră pe bătrânul Arnulf.

Nu te clinti de aici, porunci el libianului. Aşează-te jos. Dă cartea pe care o aduci.

Trebuie s-o dau în mâna prea puternicului Stavrikie.

Fă cum îţi spun. Nu ai îngăduinţă să vorbeşti. Altfel te lovesc.

Omul se supuse. Apoi se aşeză pe covorul de jos. cu picioarele încrucişate subt el.

Bătrânul Arnuli îl privi cu mirare. Totdeauna, de când era, îşi punea întrebarea, la care nu putea răspunde, de ce se aşează astfel la pănnânt acei oameni din acele părţi de lume.

Cu puţine vorbe, măcinate în măsele într-o limbă cu totul necunoscută, varangul cel tânăr dădu lămuriri. Rupând peceţile, puse scrisoarea subt ochii căpitanului Arnulf.

— Bine, încuviinţă acesta, treci şi dă tuturor oamenilor noştri porunci.

Ar fi putut să se mire şi de faptul hotărât de Dum nezeu că alergătorul libian se oprise în faţa căpitanului Carol la un ceas anumit; şi de întâmplarea că tocmaiei se găseau de strajă, când cădea asemenea veste. Insă un varang, când are intrată ca un cui o hotărâre în tidva lui, nu trebuie să se mai mire de nimic; trebuie numai să îndeplinească ce are de îndeplinit.

În mai puţin de jumătate de ceas, străjile de la porţi, de la ziduri şi dinlăuntru erau întreite. Cei care se aflau în sălaşurile lor dinafară pătrunseră înlăun-tru, luându-şi armele. Un alt sutaş, cu oameni noi, se înfăţişă la Sâânta Sofia, tocmai în clipa când, sub policandeion, diaconul înălţa braţul drept împodobii cu orar aurit, cântând acele cuvinte dulci:

— Şi încă ne rugă-m… pentru prea mărita şi prea luminata Doamna noastră împărăteasa Irina…

În pronaos se iscă tumult. Marele postelnic întoarse într-acolo o privire aprigă. Slujitorii de rând şi oamenii prosti se îmbulzeau spre ieşire.

Ridică fruntea greu încununată scântein)du-şi pietrele scumpe şi Vasilisa, trezindu-se -din rugăciune şi din înfrângerea trupului. Urechea ei ageră dintrodată deosebi afară strigăte de osteni: acele strigăte învolburate şi ciocănite cu care-i deprinseseră isaurieniî. Stavrikie se clătină în strană, se făcu mic căutând ocrotire subt aripa stăpânei lui. Varangii băteau cu mânerele suliţilor în lespezile pronaosului, rostind numele împăratului Constantin. Slujba sfântă stătu deodată.

— Ce este? întrebă poruncitor Vasilisa, întorcând o căutătură aspră.

— Toată suflarea să vie să se închine împăratului! Acest răspuns îl detuna un străjer, ridicând asupra altarului sabia. Era un muget de bour. Patricii şi dregătorii îşi supuseră grumazurile, neînţelegând încă bine ce se întâmplă. Când răcnetul izbucni a doua oară, îl întovărăşiră sunete de arme. Vasilisa Irina se lăsă purtată de subsuori de către femeile sale. Cu fruntea plecată trecu printre scuturi, urmată de curteni. Deodată se făcu tăcere. Afară era noapte caldă de august, cu cerul spuzit de stele. Apele Propontidei, în larg, aveau licăriri line, care brăzdau întunericul. Dincolo, pe ţărmul asiatic, ardeau focuri înalte şi drepte. Răzvrătiţii aprinseseră chiparoşi, dându-şi astfel şi ei semnele.

— Maică prea curată! suspină împărăteasa, îmi dau sufletul şi fiinţa în mânile tale.

Se mişcau facle pe zidurile palatului sfânt şi străjerii strigau numele lui Constantin.

Arnulf bătrânul se înfăţişase la Dafne, înlăturând cu latul săbiei pe eunuci. Deodată se deschiseră toate uşile, robii se năpustiră în genunchi şi, în paraclisul închisorii sale, Constantin îşi lipi fruntea de pardoseala de marmură, socotind că vine asupră-i altă mânie şi pedeapsă. Dar căpitanul, pătrunzând până la el, i se închină:

— Intru mulţi ani cu slavă, împărate al nostru Constantin!

Tânărul Vasilevs rlnji, arătându-şi colţii şi necre-zând nimic. Apoi, auzind şi strigătele de afară, se ridică, înălţând spre Dumnezeu 'braţele. Monahul care cetea lângă el în faţa iconostasului, după rânduiala poruncită, îi căzu la picioare, bătând metanie şi atin-gându-i cu fruntea genunchii.

— Să se aducă aicea semnele împărăţiei! porunci căpitanul varang.

Constantin îşi încruntă cu semeţie obrazul către slujitorii care se îmbulzeau în preajmă:

— Să mi se aducă straiul! strigă el ascuţit. Să vie spătarii mei.

Nu ştia încă bine ce are de făcut.

— Prea puternice Doamne, vorbi căpitanul cu aceeaşi linişte, sosesc ştiri că ostile din Tracia şi din Asia s-au sculat pentru măria ta. Am apucat deci palatul şi te poftesc să-ţi iei în stăpânire moştenirea rămasă de la părintele măriei tale.

Împăratul îşi văzu soţia. Sosise în prag privind şi ascultând cu frică.

— Doamnă, îi porunci Constantin, îmbracă-te şi vino de şezi la stânga mea. A sosit pentru tine un ceas de bucurie.

Ea îşi întoarse faţa către canatul de eben încrustat cu aur. Roabele o luară cu ele.

În aclamaţiile oştenilor săi, împăratul trecu la Augusteon şi, îndată ce putu sta pe tron în odăjdii, Doamna Irina veni

să i se închine şi să i se supuie.

— Fiule al nostru iubit, zise ea plecându-se către varga de aur şi către glob, a sosit vreme!a, din voia lui Dumnezeu, să iei singur puterea. Fii îndurător către cei care ţi-au greşit. N-am a-ţi cere pentru mine decât linişte şi te rog a urma să ocroteşti sfintele icoane.

Împăratul a arătat blândeţă către maica sa, porun-cindu-i să aibă lăcaş de tihnă palatul Elefterion. In acea clipă, după rugămintea ei, s-a înduplecat şi către Stavrikie, îngăduindu-i să-şi aleagă singur surgunul. După o jumătate de ceas, împungându-1 aduceri-aminte, a strigat să-i îie adus în juvăţ Hadâmbul. Dar Stavrikie îşi găsise drumul scăpării si, în ascunzătoarea în care se ducea, avea nădejde să afle nu peste multă vreme alte veşti şi alte schimbări, potrivit cu năravurile de la Bizanţ.

În tot cursul nopţii, împărăţia a dat zvon trezind Cetatea. Focurile dinspre Asia au rămas statornice. S-a vestit, pe vântul care venea de la munţi, că ostile din Tracia poftesc în fruntea lor pe bătrânul Mihail Lahonodracon strategul. Uliţile tuturor breslelor care lucrează pentru război, de la armurieri până la săidă-cari, s-au sculat mergând către hipodrom şi către forul Augusteon, cu mare larmă şi laudă. Toate celelalte categorii de osteni şi străjeri, care slujeau la Bizanţ şi care juraseră Irinei să n-Q cunoască decât pe ea.

Vasilisă a romeilor, au venit în preajma palatului şi au cerut cu glas mare să li se arate şi lor adevăratul şi singurul împărat. Toţi, ca nişte câni bolnavi, şi-au vărsat acel jurământ la picioarele varangilor.

— Slavă lui Dumnezeu! a zis în acea zi cuviosul Filaret, către prietinul său egipteanul, primindu-1 cu bucurie în pridvor; toate câte le orânduieşte El sunt bune,;şi iată o minune care nu se vede ades.

— Slavă lui Dumnezeu, răspunse Kjesarion. Stelele stau în alcătuirile lor şi soarele e acelaşi.

Cum, domnule, nu ştii oare că s-a schimbat împărăţia?

Ştiu; am fost şi eu de faţă, îndată ce am aflat. Am văzut pe împărat privind cu străşnicie şi dând porunci cu grăbire.

Iată, prin urmare, minunea. Deci eu şi doamna mea Teosva ne aflăm, în aceia stă zi a sfintei Adormiri, părinţi ai noului Vasilevs.

Doamna Teosva s-a dus la Dafne?

Într-adevăr. I se închină acolo slujitorii până la pământ.

Nu crezi, prietine, că ar fi trebuit să te duci şi domnia ta, ca să vezi pe Vasilisă cea tânără?

O, domn-ule, am juruit această zi împăratului meu şi dregătorilor lui şi se cuvine întâi să îndeplinesc ce-am hotărât. Vor veni ei la mine şi eu îi aştept. Cit a ţinut postul sfintei Adormiri, servii mei au adunat şi au pregătit toate cele de cuviinţă. Iată, azi e îngăduit să-mi hrănesc oaspeţii cu peşte şi carne. S-au întins mesele în toate odăile şi bucatele fierb şi se coc în cuptoare, la cuhnii. Către al cincilea ceas, porţile se deschid şi slujitorii vestesc sosirea boierilor, având în mijlocul lor pe împăratul.

SaM. Inv^rac'il rl &TiTCfoL r;1YC 3C:i B K A Ş O V bibliotec

— Am băgat de samă, zâmbi Breb. Boierii domniei tale stau în toate răspântiile şi pe toate drumurile; îşi înoadă zdrenţele, îşi astupă bubele, îşi redobândesc ochii şi-şi ling buzele, aşteptând ceasul când servii domniei tale îi vor chema, bătând cu lingurile în tipsii.

Aşa este, se veseli bătrânul. Sunt mulţi?

Prea mulţi, domnul meu; sărăcimea Bizanţului e o oaste iară număr.

Mărire lui Dumnezeu: grădinile raiului sunt destul de largi ca să-i adăpostească. Noi, aici, n-avem pentru ei decât puţine încăperi. Aşa că vom alcătui trei rânduri de mese; dar mai întâi şi mai întâi vom primi pe cei mai sărmani, care n-au ochi şi limbă şi care se târâie iara picioare. Aceştia vor striga cel mai tare la împăratul Isus pentru robul său Filaret. Am rânduit să vie şi cuvioşi părinţi de la Octogon şi Studion, ca să cetească în fruntea mesei, sfinţind astfel

bucatele cu vofbe dumnezeieşti. La poarta cea mică a Vlahernelor am trimes robi, cu ioc de gunoaie, steag negru şi furci. Acolo vor veni în tainä cei care, în cer, vor avea pe ei adevărate podoabe. Iar aici pe părnânt sunt opăriţi de lepre, îşi vor lua din furcile sclavilor pita şi oalele de bucate, şi se vor duce să ospăteze şi ei în râpile de la Kjdaris.

— O, cuviosule prietine, oftă străinul, bucură-te că vei alina o clipă foamea trupurilor. Dumnezeu să aibă milă de suflete.!

Bătrânul Filaret se dădu un pas îndărăt, privind cu nedumerire:

Ai vreo suferinţă, prietine? Te rog, mărturiseşte-te.

Kirie Filaret, nu am ce mărturisi. Eu m-am deprins, de la asinul meu, să mestec în măsele amărăciunea ca pe o hrană obişnuită, aşa cum mestecă el spinii. Dar este un suilet care n-a greşit cu nâmâc îfl această viaţă, aşa cum nu greşeşte mireasma acestor trandafiri. Rândurile de oameni s-au măcinat şi împă-recherile s-au iăcut astfel, prin voinţa Celui prea înalt, încât să iasă la soarele vieţii cea mai dulce alcătuire. Pare în afară de timp şi depărtări. Mă înfricoşez gân-dindu-mă că se va ofili. Unul dintre leproşii domniei tale o scuipă.

— Unul dintre leproşii mei? se miră bătrânul. lartă-mă, prietine, că nu sunt cu destulă luare-aminte pentru fabula domniei tale. Mai am de dat porunci servilor. De altminteri tagma acelor nefericiţi se află sub porunca marelui Papias Calimnos. Lui i-am cerut învoire să-i lase;Să se strecoare până la poarta Vlahernelor. Sună din clopote ca să se ferească lumea, şi împotriva lor s-au înălţat steagurile negre şi fumurile.

Străinul se plecă zâmbind spre bătrân.

Kirie Filaret, zise el, iartă-mă pentru poveştile mele şi îngăduie-mi să stau până ce se va întoarce doamna Teosva. '

O aştept şi eu; trebuie să vie, căci am nevoie de dânsa.

Într-adevăr, bătrâna nu întârzie mult. Robii o aduseră cu grăbire în patul de purpură, ca să fie de faţă la ospăţ şi să

împartă bucate fericiţilor cerşetori.

Ne-aduci veşti bune, doamnă, nu-i aşa? întrebă cuviosul Filaret, scoţând o clipă pe fereastră fruntea-i pleşuvă.:

Negreşit. —

Copila e bucuroasă?:v:; r,'

Da.

Grăbeşte-te, se veseli el; prietinul nostru te aşteaptă ca să-i dai un leac, pentru o suferinţă a lui ascunsă.

T53

Bătrâna îşi feri de pe faţa hohotul negru abia când ajunse în fundul pridvorului, lângă Breb. Pe pleoapele ei vinete, străinul cunoscu arsura lacrimilor.

— Lăsaţi-mă, zise doamna Teosva, înturnându-se către serve.

Străinul o privea în tăcere. Părea liniştit.

I-au pus hlamida şi cununa, vorbi încet bătrâna. împăratul a bătut din picior; au stat asupra ei roabe. Cât soţul ei era în suferinţă s-a plecat umilită. Acuma nu mai plânge şi-1 înfruntă. I-am şoptit că n-o înţeleg de ce face asta, când soţul ei se întoarce către dânsa. Mi-a zâmbit şi m-a mângâiat. Am sărutat-o pe sân şi am auzit cum i se zbate inima în piept. «Mărită Doamnă, a strigat eunucul cel mare; luminăţia sa marele Vasilevs aşteaptă. Alaiurile s-au înşirat; noroadele s-au strâns la Hipodrom.» îndată au luat-o doamnele curţii şi au dus-o.

Deci, doamna mea, ai dreptul să te bucuri, zise Kesarion.

Bătrâna îşi închise pleoapele, stăpânindu-şi răsufletul.

— Ce-i de făcut? întrebă ea, deschizându-şi deodată ochii asupra egipteanului. Învaţă-mă cum să fac ca să i se tămăduiască trupul, să aibă somn şi linişte, să primească voia soţului ei. Văd că împăratul se întoarce la dânsa; Maica Domnului a dat ascultare rugăciunilor noastre. Sclavele mele, însă, spun că mai sunt de făcut şi altele, care sunt poate în puterea domniei tale. Poate, zic iarăşi ele, este aruncată asupra ei o vrajă.

Străinul îşi trecu mâna peste frunte.

— Într-adevăr, doamnă, zise el, silnicia poate fi vraja cea mai înveninată.

— Aşa este, încuviinţă bătrâna; copila mi s-a mărturisit de mult. Dar acuma soţul ei a chemat-o să steie alături de el în catisma, cu mare strălucire.

Asta pentru o femeie poate fi bună doftorie.

Nu este, nu este, se tângui bătrâna. S-a dus cu obrazul împietrit şi cu buzele strânse.

Kesarion coborî singur, împresurat de cercu-i de întuneric, fără să-şi vadă slujitorul. Era într-un ceas de trudă lăuntrică şi de răsucire pentru a domoli în el însuşi o fiară. Obrazu-i trist era absent pentru lumea înconjurătoare. Zadarnic se târau schilavii în calea asinului, întinzând ghiara şi cerşind cu glas mare. îşi veni în propria stăpânire abia după ce ajunse către desimea cetăţii, îşi lăsă asinul şi servul şi-şi făcu domol şi cu deosebită dibăcie loc prin mulţime. Straiul lui alb şi mâna care sămăna ici-colo bănuţi de argint îi deschiseră cale. Era însă în preajma hipodromului o îmbulzeală cum nu văzuse niciodată; mulţimea se frământa într-o bucurie şi într-o aţâţare nelinişti tă. Toată lumea dorea să vadă pe împărat, ca şi cum peste noapte şi-ar fi lepădat pielea.

Neguţători, oşteni şi prostime se încleştaseră la intrări. Se bucurau că nu pot răzbi; încercau să se caţere unii peste alţii; se întorceau către vânzătorii de covrigi cu susan şi către corturile unde călugării vindeau iconiţe sculptate în lemn de chiparos; iar per-sienii cu obrazurile unsuroase arătau pe furiş rondele de fildeş cu zugrăveli necuviincioase.

Când se ridică în preajma tribunei împărăteşti, pe treapta unde se aşeza de obicei, Kesarion văzu pe tânărul Vasilevs îmbrăcat cu scaramanghion alb, cu saghion de purpură brodată cu aur şi cu hlamidă.

Se sculase în picioare ca să salute mulţimea. Cununa îi era aşezată puţintel strâmb pe frunte.

Tovarăşa lui Doamna Măria sta în podoabele-i de aur ca o imagine sâântă dintre acelea pe care aveau năravsă le lovească isaurienii, desîăcându-le în două părţi: aurul pentru ei, chipul pentru gunoaiele cetăţii. Kesarion Breb răpi pentru el chipul, lepădând aurul, în urletele şi hăulirile amestecate cu pulberi ale acelei mulţimi cu guri mari şi negre, el păru a sta liniştit până ce imaginea tresări în privazu-i scump, aţintind asupra lui ochi plini de bucurie ori de spaimă.

«Inima mea te-a găsit, îi zise Kesarion fără cuvinte. Clipa aceasta zadarnică putem s-o lăsăm să se înalţe în soare ori să cadă în Propontida; avem înaintea noastră veşnicia întristării.»

Fericitule Santabarenos, vorbi el pe când tumultul se alina şi împăratul se aşeza la locul său; tu îţi înţelegi mai bine destinul şi nu te abaţi din calea vieţii tale.

Despre cine vorbeşti, domnule? îl întrebă neguţătorul de alături.

Despre un filosof, de la care am multe de învăţat.

E un epicureu ori un stoic?

E o fiinţă care cunoaşte frâul şi-şi duce cu vrednicie povara.

Iată, într-adevăr, o învăţătură nouă. Unui asemenea filosof m-aş supune şi eu dacă n-aş fi aşa de hărţuit de călătoriile mele: când la Alexandria, când la Vavilon, când la Bizanţ. Ce -se întâmplă, domnule? împărăteasa s-a retras cu grăbire; o sprijină de subsuori însoţitoarele şi o duc.

N-am băgat de samă nimic, răspunse Breb. Nu mă gândeam decât la ale mele.

Împăratul privea pieziş, arătându-şi dinţii în barba-i neagră. Dădu porunci către slujitorii dindărăt, apoi reveni spre popor, încruntat şi trufaş.

— Fericitule Santabarenos! murmură a doua oară Breb cu întristare.

XIV '.

Despre o pasere măiastră cu ochi şi glas de om.

Cea dinţai veste buna, după primenirea împărăţiei/ a cântat-o paserea măiastră din grădinile de la Eleî-; terion.

Au auzit-o din nou copiii care se jucau în colrJ dincolo de ziduri şi au stătut atenţi uitându-se unul la altul; apoi şi-au plecat urechea spre alt zvon care venea de cătră mijlocul Cetăţii.

Când s-a arătat alaiul, ei se căţăraseră în pomi şi pe acoperişuri, în uliţile din preajma palatului împărătesei. Drumul îl deschidea o eterie de maglabiţi, cu suliţi. împăratul venea după aceea, între varangi. Calul pe care stătea el cu mândrie avea frâiele bătute în aur şi argint, purta pieptar dinţat şi corn de aramă în frunte. Era un cal alb, care părea a-şi înţelege mărirea; părea şi el mânios şi trufaş ca şi stăpânul său, amenințând din când în când cu cornul înainte şi bătând din când în când mai tare uliţa cu copitele, în salturi neaşteptate. Constantin-Impărat ţinea în sold mâna liberă. Privea fără să vadă pe nimeni, aţintind propria-i mărire întru care se vedea ca un alt Alexandru Macedoneanul.

Alţi maglabiţi încheiaţi şiragul. Tânărul Vasilevs nu luase cu sine nici un dregător, căci nu se ducea la Elefterion decât pentru dragostea pe care voia s-o dovedească maicei sale.

Lipsa celor care stau la porunca marelui stăpân pentru rânduiala împărăţiei putea să arate că Vasilisa Irina rămânea în afară de treburile puterii. Constantin ţinea să se vădească şi asta. Dar apariţia lui Mihail Lahonodracon, bătrânul strateg al iconoclaştilor, care-şi luase loc de frunte lingă Constantin tânărul, ar fi fost o umilinţă pentru Vasilisa Irina; deci purtarea împăratului putea avea şi o înfăţişare de cuviinţă cătră cea care-1 purtase în sânul său. Toate şi le alcătuiau şi le răstălmăceau în mintea lor cetăţenii, dând glas în calea alaiului.

După trecere de un an, acest drum Constantin îl făcea pentru a zecea oară. Intre întâiul şi al doilea alai, după cât îşi aduceau aminte locuitorii din acea parte a Cetăţii,

trecuse vreme destul de îndelungată. De la al treilea, alaiurile se îndesiseră.

Copiii acăţaţi pe acoperişuri dădeau lămurire mamelor lor, care-i priveau de jos râzând.

— Paserea cea pestriţă din grădina palatului a strigat de două ori: Constantine-Constantine!

Într-adevăr, de câte ori striga paserea, se vestea şi 'alaiul.

Care pasere? întrebau unii dintre bărbaţi.

Paserea pestriţă, răspundeau muierile. Ştiu şi copiii că în grădina palatului s-arată din vreme în vreme o pasere pestriţă.

A văzut-o cineva?

Nu s-ar putea spune că a văzut-o cineva anume, dar este. Dacă n-ar fi nu s-ar povesti. Spun şi unii slujitori de la Elefterion că Teodota, fiica lui Gherontie Strategul, ar avea asemenea pasere. Deci nu mai poate fi îndoială.

a 58

— Dar a auzit-o cineva …strigând? '.

— Au auzit-o copiii.

— Poate strigă fiica lui Gherontie, îşi făceau socoteală romeii, privindu-se pieziş şi râzând. Unii au văzut paserea fără s-o audă. Alţii o aud fără s-o vadă. Dar fiica lui Gherontie este, şi are un glas dulce. Precât s-a văzut, nu se află în toată cetatea altă muieruşcă mai minunată la umblet şi la privire. Când umblă şi când priveşte, nici nu mai are nevoie să vorbească.

Un străin cu strai alb, pe care-1 vedeau câteodată localnicii din acele uliţi, stătea şi el în preajma sfatului, privind către porţile de la Elefterion unde intrase alaiul. Avea alături un asin cu zurgălăi de argint şi un slujitor uriaş.

Copiii coborâră de sus şi veniră la dânsul cu prietinie.

— Constantine, zise el, scoate din desagă dreptul acestor prunci şi-1 împarte.

Omul cel mare vârî mâna în sacul de la şold şi scoase lucruri dulci, pe care le dărui pe rând omuşo-rilor. Cu

strigăte bucuroase, brâncindu-se, alungân-du-se şi sărind într-un picior, copiii se depărtară.

Acuma înţeleg eu care păseri chemau, şi pe care Constantin, se veseli cetăţeanul cel vorbăreţ. De câte ori trece alaiul, de atâtea ori le vine asemenea dar.

Nu ai putea oare să înţelegi şi ce caută străinii la curtea împărătesei? întrebă femeia.

Nu ştiu; îmi închipui că se duc s-asculte ce glăsuieşte paserea cu pricina. E o pasere care va fi ştiind toate şi spune multe...

Era o zi călduţă de sfârşit de iarnă. Cătră miazănoapte, cerul se boltea verziu ca piatra d'e chiclaz; spre miazăzi coloarea i se îmblânzea într-un albastru de floare. Vântul sufla moale din Arhipelag; din-tr-acolo aducea pe luciul apelor, până în Cornul de 'Aur, corăbioare cu pânzele umflate. Crengile desfrunzite porneau muguri noi; şiragurile sumbre de chiparoşi şuşuiau un cântec moale pământului, trezindu-i visurile amorţite. Sunau clopote; scânteiau turlele bisericilor, împăratul voia să uite o clipă de grijile grele ale lumii. De la o vreme avea tot mai multă dorinţă să vadă pe maica sa. O poftise într-un timp să ste aşeze la Augusteon, cerându-i sfat pentru treburile împărăţiei. Acuma o chema iarăşi alăturea de el, pe tind împărăteasa părea a iubi neîncetat singurătatea ei de la Elefterion.

Slujitorii deschiseră porţile dând glas de slăvire marelui Vasilevs. împărăteasa Ieşi pină la treptele de marmură, între coloane, în straiu-i mohorât, cu fruntea şi tâmplele sub broboadă cernită. Se plecă în faţa fiului său. împăratul descăleca, veni repede să-i sărute mâna. Se îndreptă apoi cu fală, privind spre femeile şi fecioarele împărătesei. Slujitorii şi hadâmbii înge-nunchiară; doamnele şi fecioarele făcură metanie, atângind lespezile cu dosul palmei. Când îşi ridicară obrazurile, rămase între ele. zâmbind cătră împăratul său, Teodota. Privirea lui Constantin se lumină.

Doamnă, zise el intrând alăturea de Vasilisa Irina sub boltă, apoi în cubucliori, am venit din nou să mărturisesc mamei mele şi tovarăşei mele la împărăţie, că-i simţesc lipsa şi că o doresc aproape de mine.

Fiul meu, răspunse Despina, grijile mele acum sunt mai mult pentru suflet şi pentru sfintele lăcaşuri ale lui Dumnezeu, îmi pregătesc odihna cea din urmă.

— Până atuncea, Doamnă, mai este timp. Până atunci am nevoie de înţelepciunea maicei mele, care s-a dovedit folositoare împărăţiei. Am fost nevoit, anul trecut, să ies din Bizanţ către hotarele bulgarilor. Cu ajutorul lui Dumnezeu şi al Maicei prea curate, am bătut şi am supus pe aceşti varvari. Iată, acum vine vremea să păşesc în Asia împotriva ismailitenilor. Avem acolo de făcut şi alte rânduieli. Ştiind că la Bizanţ rămâne înţelepciune, puterea mea sporeşte, deci mă pot întoarce mai curând.

— Într-adevăr, încuviinţă doamna Irina, şi un împărat are drept la această simbrie, care se chiamă ti'h'na, şi pentru aceasta au fost clădite palatele din grădina sfântă de către împăraţii dinaintea noastră. Doresc să calci în picioarele calului măriei tale pe toţi vrăjmaşii, şi să te întorci cât de curând la desfătările lie ţi se cuvin; dar te rog să nu-mi dai pedeapsa de a vedea în fiecare clipă la Augusteon alături de mine chipuri de care mă înfricoşez.

Împăratul rise, arătându-şi colţii albi de lup în barba-i creaţă. Era frumos şi înalt. Căuta cu ochii grupul femeilor, care rămăsese sub boltă, în urmă.

Fii liniştită, mamă, vorbi el cu glas mai scăzut. Nevoile oştilor din Tracia m-au îndemnat să trimet acolo pe bătrân.

E o veste destul de bună, se învoi Vasilisa. Dar după ce împlineşte porunca pentru care-i trimes, Lahonodracon se întoarce să se aşeze iar în scaunul în care a fost poftit. Poate fi un slujitor credincios împăratului său; dar eu rog să fiu iertată că nu-1 pot suferi în apropierea mea. Pentru asta îmi prieşte mai bine la Elefterion.

Ştii totuşi prea bine, mamă, că nu se poate întoarce decât după altă poruncă. Un oştean e bun acolo unde socoate de cuvilinţă stăpânul său. Mă învoiesc a feri pe măria ta de priveliştile care nu-i plac; mă învoiesc eu însumi să uit ceea ce mi-a fost poate nesuferit, înştiinţează de mila noastră pe Stavrikie, în surgunul său.

J l – M. Sadoveanu, Opere, voj. l?

iei:

Pot oare, într-adevăr, nădăjdui că slujitorii mei vor găsi iertare?

Vor găsi, pentru că au stat cu credinţă sub mâna care i-a ocrotit. Nu mai păstrez în mine minie decât pentru acei care, fiind ai mei, m-au viclenit. Insiârşit, astăzi nădăjduiesc că se va închide rana care a sângerat în mine atâta vreme. Am primit răspuns că prietinul nostru Alexie şi-a părăsit ostile şi războiul şi vine la mila noastră, ca să primească răsplată.

Va cere, negreşit, cinstea triumfului în Hipodrom.

Se poate. Oamenii mei îl aşteaptă cu vorbe de salutare din parte-mi. II vor pofti în trieră şi-1 vor trece Bosforul, aducându-rni-1.

— 11 vei primi şi-1 vei lăsa să-ţi vorbească? Constantin îşi arătă colţii râsului.

— Nu ştiu; se va vedea. Mini vei fi şi măria ta la Augusteon.

Împărăteasa păru a sta o clipă la îndoială.

— împăratul nu îndrăzneşte a-ţi porunci, Doamnă, stărui Constantin. Te roagă.

Irina îi întinse mâna. El o cuprinse, sărutând-o pe amândouă părţile: pe dos şi în palmă; o reţinea ca să-şi vadă bucuria în pietrele nestemate ale inelelor, Prea iubitul nostru fiu îmi va îngădui totuşi să întreb şi pe sfătuitorii meii cei fără de greşală. începe în paraclisul palatului sâânta slujbă; mă duc să îngenunchez la icoana Prea Curatei.

Pot merge şi eu?

Doresc să fiu singură. Femeile şi fecioarele mele rămân aici.

Despina se retrase cu zârnbetu-i nehotărât. împăratul păşi până la fereastra naltă ca să vadă grădina, aurită de răsfrângerile din urmă ale asfinţitului.

În gattg, pe când el sta întors cu spatele, femeile curţii şopotiră o clipă, apoi foile rochiilor lor îâşâiră. Întorcându-se, Constantin găsi înainte-i pe Teodota. Veni către ea cu ochii aprinşi, o cuprinse în tăcere. Ea i se alipi numaidecât, încovoindu-se ca o iederă. Cu pleoapele lăsate îşi pleca fruntea subt umărul lui. C-un scâncet subţirel, ceru intrare înlăuntru, unde se zbătea tumultul cărnii.

Se întoarce Vasilisa, se tângui ea, ferindu-şi buzele vopsite. El o smunci în sus, ridicând-o în braţe, căutând alte locuri goale, pe care le scurma cu barba. Trupul ei începu a râde tremurat şi subţirel.

O, Teodota, oftă Constantin ca după o silinţă trudnică, mini vine împărăteasa la Augusteon.

Fata se veseli.

Ai dreptate să te veseleşti, Teodota; căci nu vorbesc de maica unea, ci de împărăteasa cea adevărată, după care tânjeşte fiinţa mea. Vin aici ca să sufăr. Acolo, însâârşit. voi avea alinare.

Deci slăvită mea stăpână s-a învoit să iasă de la Elefterion?

S-a învoit. Ii pun totul la picioare. Nu am nevoie decât de tine.

Ea i se strecură din braţe şi-i căzu la genunchi. El o ridică iarăşi spre el. Se auziră paşi în gang.

Când tânărul împărat ieşi întru întâmpinarea rnaicei.sale, avea sprinceana încruntată şi ameninţătoare aş-teptându-i răspunsul. Dar Vasilisa zâmbea cu blândeţă.

— Mini, vorbi ea, voi îi alăturea de iubitul meu fiu la Augusteon şi vom primi împreună pe Alexie Mose-les, ca să-i dăm răsplata pentru faptă.

— Mâni va fi cea mai frumoasă zi a vieţii mele, răspunse Constantin, întorcând privirea către femei şi eăutând între

ele pe Cea care abia i sa desfăcuse da grumaz şi-i lăsase flacăra în sânge.

A doua zi poporul binecredincios a văzut cu mare bucurie pe împărătească trecând la palatul cel mare. Era cu alai de oşti şi de patriei, îşi pusese haina ei de purpură stânjinie şi cununa, dovadă că se hotărâse a părăsi singurătatea. Iar monahii, cunoscând în visuri sfinte, peste noapte, dumnezeiasca scih'imbare, sunau clopotele în turnuri; unii ceteau rugăciunile, alţii sporeau alaiul, încât erau uliţile pline de negreaţă lor.

În preajma hipodromului s-au îmbulzit şi vizitiii albaştri călări; au prins a suna ţimbalele şi trâmbiţile cântarea biruitorilor.

La Sfânta Sofie a ieşit cădelniţând, între clerici, prea sfinţitul kirio-kir Tarasie. Iar la poarta cea mai dinlăuntru, însuşi Constantin-Impărat a stat întru în-tâmpinarea mamei sale.

Unii dintre cuvioşii părinţi călugări au dus veste de mirare în cetate că nu s-ar fi arătat la acea primire împărătiţa cea tânără Măria. Se spunea cum că ar fi fost bolnavă. Alţii chibzuiau că i-ar fi poruncit împăratul să stea în ghinekeu, ca să nu s-arate dintrodată două împărătese.

Se aflau neguţători vicleni care nu se sâiau să încredinţeze pe cine voia să-i asculte că totuşi, la acea privelişte, a fost o a treia împărătească. O aşteptau eunucii şi un ghinekeu al ei la Daâne, pe când Doamna Irina rămânea în Augusteon, iar cealaltă, adică amni-anca, era mutată în pripă şi în ascuns la Halki.

Acolo, la palatul de la ţărmul mării, se afla şi altă fiinţă care nu se putea învrednici să vadă bucuria de pe obrazul lui Constantin. Era Alexie Moseles, foarte mirat că marele său stăpân arată aşa de puţină grabă să-1 cheme la mila sa. Puţini dregători de altminteri se puteau învrednici de asemenea cinste.

Trei zile numai împărăteasa Irina singură, iară fiul său, a stat în triclinion dând porunci. In ziua a treia a venit să

îngenunche în faţa ei şi să-i sărute mânile, vărsând lacrimi de bucurie, Stavrikie.

Când s-a ridicat din umilinţă şi slujitorii i-au pus pe umeri haina dregătoriei lui vechi, unii dintre curtenii care se aflau de faţă au dat semne de mare plăcere, cunoscând în această faptă o lucrare dumnezeiască. Iar Stavrikie, după ce a mai îngenunchiat o dată, s-a sculat cu înfăţişarea lui ştiută privind, ascul-tind, amirosind cele mai ascunse dorinţi şi hotărâri ale doamnei sale.

Prea mărită şi prea înţeleaptă stăpână, a zis el, binevoieşte a-mi îngădui să mă înfăţişez la domnul meu împăratul, să-mi plec fruntea la picioarele sale, mulţămindu-i pentru iertare şi pentru nesfârşita lui bunăvoinţă.

Să-1 lăsăm să se odihnească şi-n această zi a treia, a zâmbit Despina. După suferinţi şi truda, are dreptul la tihnă. Se cuvine şi împăraţilor ceea ce oa*- menii de rând au cu prisosinţă. Mini Insă vei binevoi, credinciosule al nostru slujitor, să te afli In al treilea ceas, la porunca măriei sale. Căci ne vom aduna aici, să hotărâm dreaptă răsplată lui Alexie polemarhul.

Deci abia în ziua a patra, fiind în grădinile palatelor strălucire de primăvară, cu caişi înfloriţi, dregătorii şi ostenii s-au putut bucura de vederea lui Constantin. ' In ziua aceea n-a mai fost nici o îndoială în privinţa zvonurilor pe care le strecurau cu cea mai mare tainä hadâmbii. Trecând de la Augusteon cătră Halki, Constantin a ridicat ochii, clipind în soare. Într-un heliacon, la Dafne, s-a arătat numai o clipă cea căir reia lumea începea să-i spuie împărăteasa a treia. Muţii şi-au.plecat frunţile; hadârnbii s-au săgetat cu privirile. Dregătorii s-au uitat senini unii la alţii. Des-pina şi Stavrikie n-au ştiut cu desăvârşire nimica.

Însă paserea cea necunoscută, care e totdeauna unde trebuie, a strigat în Cetate din turn în turn şi de pe acoperiş pe acoperiş că împăratul a călcat în picioare cununia şi a desfăcut ceea ce numai Domnul Dumnezeu are putere să desfacă.

Împăratul leapădă pe nepoata cuviosului bătrân de la Amnia, cea care a fost hărăzită Bizanţului de prea curata Fecioară. De trei zile Doamna Irina îl roagă pe Constantin să nu săvârşeaseă asemenea faptă şi el stă încruntat în hotărârea lui.

Trebuie să fie la mijloc un demon, ori un farmec. Abia acuma are să se vadă folosul pe care-1 pot aduce cuvioşii monahi adunaţi în sfintele mănăstiri la sfintele icoane. Oamenii greşesc, chiar când sunt împăraţi, iar cuvioşii părinţi se roagă sfinţilor şi lui Dumnezeu, arătându-le ce s-a întâmplat. Sfinţii se scoală şi vin la scaunul împărăţiei celei de sus, Maica Domnului stă-ruieşte, şi Dumnezeu întinde dreapta sa, poruncind să fie iar bine. Tot astfel se întâmplă când se iscă răscoale şi războaie, când bântuiesc bolişti şi foamete, când se cutremură pământul ori mănâncă vârcolacii luna. Lumea se înfricoşează, cuvioşii părinţi se roagă, împăratul ceresc îşi trimete slujitorii nevăzuţi, crângul vieţii intră în rânduială.

În acele trei zile tânărul împărat n-a avut gând bun nici în alte afaceri. In privinţa lui Alexie, împărăteasa dorise să fie altfel, însuşi Stavrikie stăruise cu glas încet şi cu mare supunere, împăratul bătuse cu sabia în mozaic, privind neînduplecat în juru-i. Trecând pe sub heliaconul de la Dafnş, i se îmblânzise privirea.

Dar când ajunse la Halki, pe terasa de deasupra marii, privirea i se înăspri sub sprâncenele coborâte.

Pe Propontida licărea aur. Spre insulele Principilor plutea ceaţă albăstrie. Nici o adiere nu susura în grădini. Pomii înfloriţi stăteau între chiparoşi cu luminile lor albe, împrăştiind mireasmă subţire. Muţii aduseră pe Moseles de subsuori, ajutându-1 să se închine domnului său.

Însfârşit, biruitorul din Asia putea să se veselească.

Dar Constantin îl privi numai o clipă, cu obrazul neclintit. Apoi ochii lui se înturnară spre lucirea mării şi spre pâcla depărtării.

Gâdea păşi grăbit dintre slujitorii de rând, făcându-şi loc cu fruntea plecată. Muţii se atârnară în jurul po-lemarhului. Omul cu strai roş şi cu tidva rasă îi atinse pe rând ochii cu fierul aprins. Dând urlet de moarte, prietinul împăratului se răsuci pe spate. Atunci Constantin îşi mai întoarse o dată privirea. In clipa următoare omul dispăruse. Mugetul i se zvârcoli sub pă-mânt, coborând în adâncime.

În tăcerea albă care se întinse, veniră pe vârful chiparosului celui mai apropiat doi domnişori cu pene colorate, picurând din ciocurile lor mici câteva sonuri fine.

— Sa mergem, porunci împăratul. Avem alte treburi. Ne aşteaptă ziua de mâni.

Vremea stătu neschimbată. Intr-aceeaşi lumină sfântă şi într-acelasi loc fericit, a doua zi, slujitorii au ţintuit pe cei cinci monahi unchi ai împăratului, fraţii lui Leu-Isaurianul. Lui Nikifor, gâdea i-a crăpat ochii. Celorlalţi cuvioşi şi măriţi kezari Cristof, Niketas. Antim şi Evdokim, le-a tăiat limbile cu briciul, lepă-dându-le pe pardoseala de marmură.

«împărăteasa e nemângâiata pentru asemenea fapte», dădea de veste paserea nevăzută zburând tind la Cele Şapte Turnuri, când la Vlaherne.

După ce toţi smochinii din Bizanţ se scuturaseră de flori, veni şi prea sfinţitul Platon din singurătatea lui de la Sakkoudion ca s-audă veştile cele de necrezut.

Nu se poate să fie nimic adevărat, îşi zicea el. Fără îndoială, precum e obiceiul în această minunată cetate, meşteri care sleiesc un clopot pentru o sfântă mănăstire au dat drumul în lume unor minciuni mari, ca, să facă zvoană şi astfel clopotul să dobândească frumos şi înalt sunet.

Îndată ce descăleca la Sfântul Pantelimon, trimese ştire la casa egiptenilor. Constantin, slujitorul cel uriaş, se înfăţişă chiar în aceeaşi după-amiază, bătând metanie şi sărutând dreapta prea sfinţitului.

Prietine Constantine, îi zise părintele episcop, ce veste buna îmi aduci? Nu cumva stăpânul tău a ieşit la petrecere

de primăvară în afara cetăţii? Căci aşa este obiceiul aici, în aceste zile desmierdate.

Prea sfinţite, răspunse slujitorul, stăpânul meu se găseşte la egipteni.

Întorcându-şi pliscul şi ochii rotunzi, episcopul băgă de samă că slujitorul are obrazul mohorât de întristare.

— Ce este? tresări el. Fratele meu e bolnav? Slujitorul clăti nedumerit din cap.

— Prea sfinţite părinte, nu pot să ştiu nimic. Iată a opta zi de când nu mi-i îngăduit să-1 văd. Stă singur în chilia lui. Şi slujitorii n-au voie să pătrundă nici în odăile din preajmă. După cum a poruncit, îi punem, în fiecare sară, un ulcior cu apă, pe care-1 ia singur. fără să-1 vadă nimeni. Se roagă şi posteşte. A mai făcut şi altădată asta la Egipet.

Din ce pricina?

Nu pot şti, prea sfinţite.-;Eu aânt liri şiujifof prost. —.'…'! '- – -i -;

— L-ai văzut?; – NU. —>. '

Atunci de unde ştii că se roagă?

Nu ştiu, prea sfinţite, dar îmi închipui. Poate nu spune nici o rugăciune şi stă numai aşa, uitându-se într-un singur loc. De asta mă tem eu mai mult. Trebuie să aibă mare rnâhnire.

Părintele Platon stătu cugetând. Pofti după aceea la sine pe egumenul sfintei mănăstiri şi-i ceru ştiri din lume. Cuviosul Amos era ca totdeauna foarte grăbit şi-şi scutura pletele creţe, suflând în pielea-i neagră şi lustruită întinsă prea tare pe trupu-i scund. Ştia toate, căci umbla întruna în cetate. Despre egiptean însă nu putea spune nimic.

S-a vestit ceva despre el?

Prea sfinţite, n-am aflat nici o ştire.

Poate ai aflat despre cinstitul nostru prietin kir Filaret.

L-am cercetat în ziua sfintei Inirări în Biserică, prea sfinţite, când a dat iarăşi ospăţ sărmanilor săi. L-am văzut vesel şi tn-am bucurat şi eu.

E adevărat ce se zvoneşte de la împărăţie?

Toate cele bune, prea sfinţite, sunt adevărate, căci acuma s-a întors la Atigusteon stăpâna noastră Doamna Irina. Din ziua când s-a aşezat iarăşi întru strălucirea sa, undelemnul ni se pare mai gustos.

Mă bucur de asta, frate Amos. Se vorbeşte despre kezaricum că ar fi fost supuşi gâdei.

O, prea sfinţite părinte Platon, se tângui cuviosul Amos, înălţând braţele-i scurte; 'd'in acea zi Doamna noastră n-are mângâiere. A trimes luminări şi a poruncit rugăciuni la toate sfintele lăcaşuri. Nepotul Copronirriului e mai greu de stăpânit decât ne închipuim noi. S-aude şi despre altele, prea sfinţite, şi are să se mai audă, căci răutăţile spurcăciunii sunt fără de număr.

— Iată de ce mă temeam, suspină episcopul. Părintele Amos se grăbi să întărească:

— Adevărate sunt cele bune, prea sfinţite; adevărate sunt cele rele. Dumnezeu pe toate le pune în cumpănă şi le cântăreşte, plătind fiecăruia după marfa pe care a adus-o. Faptele smintite ale neprietinilor noştri sunt pentru noi pasat dulce, căci ştim că va sta asupra lor un judeţ înfricoşat.

Episcopul privi pe gânduri către cuviosul egumen. O clipă, pe obrazul lui mâhnit avu o uşoară lumină de zâmbet, aducând'u-şi aminte de animalul pe care-1 presupunea Breb în fiinţa scundă a părintelui Amos. Se gândi să se întoarcă la servul lui Kesarion. Ieşi iarăşi în pridvor. Slujitorul sta rezemat de un stâlp, cu fruntea plecată şi pletele atârnând în ochi.

— Constantine, porunci episcopul, du-mă La stăpânul tău.

Slujitorii aduseră asinul şi ajutară bătrânului să încalece. Prin ziua limpede de primăvară, prin zvonul cetăţii, prin furnicarea din uliţa zarafilor, prea sfinţitul Platon trecu întors în sine şi străin de toate. Coborî neliniştit sub pilaştrii de marmură, strânse pe trupu-i uscat haina neagră, îerindu-se de atingerea robilor şi intră călăuzit de Constantin, După ce străbătu săli, ieşi într-o grădină

dinlăuntru. Văzu oameni cu obrazurile măslinii, înveşmântaţi în alb. I se închinară, lăsând'u-1 să treacă. In fund, sub platani, se deschideau ganguri negre.

Slujitorul se opri.

— Prea sfinţite părinte, mormăi el; de aici nu mi-i îngăduit să trec mai departe. Intră sfinţia ta pe această uşă. Stăpânul meu va şti îndată cine vine. Dacă nu dă semn şi nu răspunde, eu mă aflu aici, la porunca prea sfinţiei tale.

Episcopul intră, nu fără oarecare sfială. Era în această curte veche a egiptenilor o linişte care nici nu putea fi bănuită de trecătorii prin uliţile apropiate. Un cocor îmblânzit ieşi din gang şi trecu pe pajiştea grădinii, la havuzul din mijloc.

După ce făcu câţiva paşi în ceea ce i se părea întunecime, prea sfinţitul Platon găsi un loc rotund unde curgea o lumină slabă de deasupra, prin acoperişul de sticlă verde. Pe ziduri erau hieroglife şi zugrăveli. Unele îi erau cunoscute, dini învăţăturile acelui timp.

Cunoscu, deasupra unei uşi scunde, între două columne subţiri, ochiul lui Dumnezeu, între raze şi în litera sfântă numită Deltha.

O altă uşă mai îngustă, cu canat de cedru, se deschise fără zgomot alături.

În cadrul ei, părintele episcop cunoscti pe Kesa-rion. Se duse către el. Străinul îi făcu loc, fără de nici un cuvânt.

Părintele Platon se găsi într-o chilie cu păreţii lucii, c-urt pat sărac şi c-un scaun, cu două ferestre înguste aşezate sus, primind lumină din cerul albastru. Era o cămăruţă de osândit.

Episcopul se înfricoşa, crescându-şi ochii rotunzi.

— Mi-i îngăduit oare să vorbesc şi să t© întreb? şopti el.

Prietinul lui era slăbit, cu pleoapele obpsţte, dar privirile-i luceau de foc lăuntric/.

Părinte, sunt bucuros c-ai venit, zise Brefr. Astăzi mi se isprăveşte singurătatea.

După cit înţeleg, ajunezi de nouă zile, se miră părintele Platon. De ce ţi-ai hotărât asemenea pedeapsă?

O, părinte şi prietine, nu e pedeapsă. Am stat cu mine însumi, trudindu-mă să desleg întrebările fără de răspuns. E nevoie pentru asta de tăcere şt singurătate. Desîăcându-mă de tot ce atârnă şi întunecă, m-am dus să văd numai cu duhul. Orbul care-sii pipăie drumul morţii a lovit cu ghiara pe fiinţa curată care-1 însoţea. Isaurianul face parte din acele vietăţi în care întârzie formele fără conştiinţă. S-ar fi cuvenit copilei doamnei Teosva alt 'destin.

Prin: urmare e adevărat? Nu mai poate fi nicii p îndoială?

— Nu mai este nici o îndoială.

— Deci îl loveşte blăstămul bătrânilor isaurieni? Ucide şi zdrobeşte. Mini se va ridica şi acesta impo,-trjya sfintelor icoane.

Breb privi ţintă pe bătrân şi zâmbi uşor. Stătu tăcut până ce monahul îşi simţi sângele bătlnd In, Umple. Zidurile lucii se umbriră, Ferestrele de sm gş albăstriră.

— Am să-ţi împărtăşesc o taină, părinte, ziseBreb, urtnând a-1 privi stăruitor. La întrebarea care scurmă în mine ca un vierme, ştiu că nu este răspuns. De ce sufere nevinovatul noi nu putem cunoaşte în timpul nostru mărginit. Dar ştiu cine a tulburat mintea Isaurianului şi cine i-a întărit braţul. A căzut Alexie, au fost loviţi kezarii, e strivită Împărătiţa Măria, se vor zvârcoli în sângele lor trupele armeniace care se scoală pentru Moseles; vor veni sfinţii episcopi să-1 blastăme şi vor îi păliţi peste toate se vor face, ca să se bucure noroadele eând ii va fi sosit pieirea. Toate acestea le face Fupoaica.

Nu înţeleg bine, şopti părintele Platon; Nu întbleg de cei Păr'mte şi' prietine, zise Breb/ scbală-te de aâcf dacă socoti că trebuite si' d'u-te; la: August'ebh, cerind' Doamnei împărătese a lumii să ţi sa mărturisească.-

Pot îndrăzni să-i cer? Mă chiamă pentru a'sta' când are bunăvoinţă.

Kesarion privi un răstimp ţintă pe episcop.

— Bine, dacă nu te duci domnia ta acolo, va veni ea aici, hotărî el, c-o voce care i se părea părintelui Platon că sună de departe. Binevoieşte, sfinte părinte, a cunoaşte foamea în veci neistovită. Ca să se îndestuleze de zădărnicia măririi, Doamna Irina împinge lingă abis pe fiul ei. Acum vei înţelege de ce i-a pus alături o soţie aleasă de puterile divine. Ca nelegiuirea lui de astăzi să se arate rnai înfricoşată.

Glasul egipteanului păru a se cufunda în pământ. Se făcu întuneric deplin. Prea sfinţitul Platon văzu în faţa lui pe mărita împărătească. Era în scaunul ei de aur, întru strălucire. Ii scânteiau pietrele nestimate şi-i fremătau nările. O întrebă, fără glas şi fără vorbe lămurite, numai cu sufletul.

— O, părinte, îi şopti Breb, după ce vedenia se stinse, eu am fost solul care am ad'us o floare curată şi am aruncat-o într-o volbură prifianită.

Cuviosul părinte Platon se cutremură de acel glas; pipăi prin întunecime, căutându-1 cu teamă, ca şi cum omul nu mai era acolo, şi numai glasul acela de durere rămăsese în locul lui, ca o fiinţă de sine stătătoare.

XV.

În care, celor fericiţi şi nefericiţi U se încheie timpul.

„Când cei doi prietini ajunseră la casa bătrânului Filaret, găsiră împrejurimea înţesată de cerşetori care se jeluiau cu glas mare. Se atârnau de zăplazuri, se îmbulzeau la poartă, călcându-se şi încălecându-se. Slujitorii îi puteau cu greu stăpâni. Toţi voiau să străbată la bunul lor părinte şi ocrotitor, ca să-i vadă că sufăr pentru nenorocirea ce i se întâmplase. La o jelanie aşa de trudnică şi la atâtea lacrimi s-ar fi cuvenit numaidecât jitnicerului şi pivnicerului să înţeleagă ce au de făcut, aducând năpăstuiţilor lumii cele d'e mâncare şi cele de băutură, căci cu aceasta se îndeletnicesc oamenii şi la bucurie, şi mai ales la întristare.

Spătarul loan pusese şi el sprijin slujitorilor pe cei doi candidaţi care-1 întovărăşeau. Oştenii trăseseră săbiile,

punându-le în gâtul celor care veneau pe picioare. Pe cei care se târau pe pământ îi loveau cu garnbierele lor de fier.

Prin atâta calicime era greu de răzbit. Părintele Platon şi Breb se opriră privind. Mai tare răcneau ologii, blăstămând şi amemnţind cu război. Dar Ia vederea egipteanului învălmăşeala şi încleştarea se potoliră. Acest străin avea obicei să întindă slujitorului său cel uriaş o pungă în care erau bani de aramă. Slujitorul dădea fiecăruia dreptul său, dacă se rânduiau toţi, trecând' în linişte, fără să atingă haina albă a stăpânului. Astfel se deschise loc atâta timp cit cei doi oaspeţi trecură.

În pridvor se adunaseră într-un colţ femeile tinere, în straie cernite. Cum veni părintele Platon către ele, începură a se tângui, lepădând lacrimi pe mina pe care o sărutau.

În cea dinţai odaie stăteau câţiva bărbaţi şi monahi. Se uitau pe fereastra deschisă în grădina cu trandafirii înfloriţi. Către ei trecură roabe cu băuturi -răcoritoare.

Pe cuviosul Filaret îl găsiră singur, lângă doamna Teosva. Un cuvios călugăr cetea lângă o făclie de ceară. Bătrâna sta întinsă pe un divan scund aşternut cu covoare de purpură. Avea ochii închişi, obrazul încă întristat, mânile legate pe piept cu fir 'de ma-tasă. Pe aceste mâni mici cu degete subţiri, lucea o cruce de aur şi un ban nou din acelaşi metal, pentru plata vămii la vadul celeilalte vieţi.

Bătrânul nu era întristat. Faţa-i frumoasă încununată cu păr alb era numai puţintel nedumerită. Se închină către prietinii săi, îi cuprinse de câte o mână, aducându-i spre tovarăşa vieţii sale. Ar fi vrut el însuşi să ceară o desluşire.

Îşi descleştă cu greu glasul:

— Acuma ce fac eu? Doamna mea mă lasă… Monahul cel bătrân îşi întrerupse cetirea.

— Pân-acuma n-a grăit nici un cuvânt, şopti el către episcop.

Bătu metanie, sărută mina părintelui Platon şi se întoarse lângă făclie şi lângă carte.

Kir Filaret îl urmări cu ochii fără să-1 înţeleagă ce-a spus.

— Ce fac eu? întrebă el iar pe oaspeţi. Apoi se feri, privindu-i cu luare-aminte.

Prea sfinţitul episcop salută pe moartă şi rămase la căpătâiul ei, cu ochii pe jumătate închişi, şoptind o rugăciune pentru sufletul care trecea la judecată.

Breb se opri în partea cealaltă, la picioare, ca să p'oată privi drept pe zeiţa adormită.

— Doamnă, o întrebă el, fără a-şi mişca buzele, înainte de această călătorie ai văzut pe copilă?

Obrazul bătrânei păru a se umbri. N-o văzuse. Părintele Platon se întoarse către kir Filaret.

— Cum s-a întâmplat? ce-a fost? întrebă „el. Bătrânul rid'ică din umeri.

Am stat amândoi de vorbă ieri după amiază, zise el. Ne-am adus aminte de Amnia. Ei îi părea rău după acel loc şi după acel timp. Am poftit un pahar de vin. Cum îi era obiceiul, n-a dat poruncă unei roabe, S-a dus singură să mi-l aducă. A venit, mi-a pus paharul pe masă. După aceea a şoptit: «Domnul meu, doresc să mă duc la copila noastră». A vorbit iar: «Domnul meu, sunt slabă, n-am să mă pot duce; trebuie să vie ea l,a mine». N-am avut când bea vinul. I-au crescut ochii în cap, a suspinat, mi-a făcut semn ca şi cum m-ar fi respins, şi şi-a plecat fruntea. Asta a fost. De ce m-a respins?

Prea cinstite kir Filaret, grăi Breb, nu te-a respins. Ţi-a. cerut să te duci unde-i era gândul.

Într-a!d'evăr, aşa trebuie să fie. Eu n-am înţeles. Am trimes răspuns la împărăţie. Văd că până acuma Împărătiţa noastră n-a venit.

Oaspeţii tăcură.

Kir Filaret, vorbi străinul, n-au întâmpinat-o cumva slujitorii pe doamna Teosva când a plecat de lângă domnia ta? Nu i-au vorbit? Nu i-au adus carte?

Într-adevăr, se miră bătrânul, au fost sosit în pripă două femei. Au spus un cuvânt şi s-au dus. Atunci doamna mea

Teosva mi-a adus paharul, înfăţisându-mi-1. Nu-i tremura mina. Dar pe urmă a căzut şi nu s-a mai ridicat.

Prin ferestre pătrundeau miresmele grădinii, adiind peste pleoapele închise ale adormitei.

Genele lipite n-aveaţi să se mai desfacă; ochii n-aveau să mai privească lumea acelasta. Din îndelungă suferinţă şi puţină bucurie, bătrâna trecuse în limanul cel fără de vifor şi-n lumina cea fără de amurg. Kir Filaret asculta aceste vorbe de mângâiere murmurate de prea sfinţitul PI aton şi se bucura că doamna sa va fi bine primită la scaunul împărăţiei de sus. Breb urma, să privească neclintit acei ochi acoperiţi în care se sleiseră imagini de durere şi acea gură cu buzele strânse amar.

— Doamnă, îi zise el, du-te fără a mai întoarce fruntea. Scuturând de pe noi pulberea şi amintirile, vom veni şi noi acolo cândva, ca să înflorim.

Cu mireasma grădinii, venea de-afară şi larma slujitorilor şi a sărmanilor.

Ei ştiu că trebuie să-i ospătez şi să le dau tot ce am, zâmbi cuviosul amnian., Într-adevăr, trebuie să-mi pun şi eu toate în rânduiala, pentru călătorie. Prea sfinţite părinte Platon, spune-mi ce porunceşti să fac?'

Se cuvine, răspunse episcopul, ca acest trup să fie d'us la mănăstirea de fecioare Rodolfia. Acolo îi vom face privegherile şi-i vom pregăti bolta pentru odihnă. Domnia ta rămâi aici, ca să primeşti mângâiere de la copii şi nepoţi.

Bătrânul privi în juru-i şi văzu pe Calist.

— Să-mi aduci aici aurul meu, porunci el, şi straiele. Spune la cuhnii să se facă masă de pomenire. Doamna noastră pleacă.

Servul se închină şi ieşi ca să îndeplinească poruncile.

Bătrânul veni lingă episcop.

— Îngăduie-mi, o prea sfinţite, se rugă el, să za- -; bovesc aici, cât robii vor purta năsălia la mănăstire. Trebuie să plătesc datoriile care le mai am. După aceea vin şi eu la tovarăşa vieţii mele.

Bătrânul se retrase cu zâmbetul lui de nedumerire,. părânid vesel celor care-1 vedeau, îndată se simţi că slujitorii au slobozit porţile. Monahii veniră să cădelniţeze trupul şi să-1 ridice. Roabele căzură la pă-mânt, bocind. Femeile tinere din pri'dVor, care semănau cu bunica de la Tevriz şi cu doamna Teosva, suspinară, apoi ţipară ascuţit cu glasuri de păuniţe.

— Copile şi primăveri, zâmbi către ele bătrânul amnian, nu plângeţi prea tare, ca să nu vă întunecaţi frumuseţile. Maica voastră se duce într-un. loc mai încântat decât acesta.

Către sară, la mănăstirea de fecioare Rodolfia, lângă Poarta de Aur, sosi veste că la împărăţie s-a aflat despre trecerea din viaţă a doamnei Teosva şi se vor rândui pentru ea privegheri în toate lăcaşu- ' rile dumnezeieşti. Vor suna clopotele. Vor veni pa- ': tricii şi dregătorii să se plece la racla ei. Dacă Impă-: ratita Măria se va putea scula din suferinţa pe care! o are, va veni şi ea. Ar veni însăşi prea mărita şi prea buna împărătească Irina, 'd'ar are treburi multe ^ şi sfaturi grele. Căci Constantin-Impărat chiar a ' doua zi trebuie să-şi puie zalele şi să încalece. A dat t poruncă să se adune oşti pe celălalt ţărm. A repezit w veşti la toţi strategii din Asia să-i iasă întru întim-; pinare, căci se duce asupra Armeniei, ca să zdrobească şi să macine în sânge pe mercenarii care s-au;'Vi; răzvrătit pentru Alexie polemarhul. —. -

Noaptea, între zidurile mănăstioarei, s-a făcut mare priveghi. Monahiile fecioare au venit prin întuneric de la chiliile lor, cu făclii, luminând florile grădinii. Porţile au stat deschise pentru cuvioşii creştini. Sub naosul sfintei biserici s-au înflăcărat toate polioan-drele. Călugăriţele au clntat adormitei cântece dulci, pe când vlădici cu mitre şi cârje slujeau.

De la femeile venite din afară de zi'd'uri, monahiile au aflat cum că Isaurianul ar fi dat poruncă hadâm-bilor de la Halki

să închidă toate uşile palatului. Slobod îi este oricui să intre acolo; nirnene n-are voie să iasă.

O, fiul meu, i-ar fi spus şi 1-ar fi rugat Doamna Irina, n-ai auzit ce s-a vestit? Lasă pe Împărătiţa să se ducă la Rodolfia, să se închine bătrânei Teosva.

Nu se poate! ar fi strigat Constantin. Pun astăzi pe mine cămaşa morţii; nu vreau să se bucure în lume muierea pe care am alungat-o de lingă mine.

Astfel Împărătiţa Măria n-a fost în noaptea aceea la priveghi. Iar cuvioasele monahii lepădau pe lingă făcliile lor blăsteme şoptite, împotriva acestui nou Irod. II scuipau uşor în umbră ca pe un demon şi se închinau spre sfinţii iconostasului.

A doua zi, în Cetate, a fost mare zvon pentru ieşirea împăratului la război. Varangii s-au alcătuit cu mare străşnicie în juru-i, având pe ei platoşele şi zalele şi sunând din arme. Carăle cele grele au coborât la ţărmul Cornului de Aur, ca să fie împinse pe podurile umblătoare. Au bătut clopotele în toate turnurile; soborurile sfintelor mănăstiri au păşit întru în-timpinare, binecuvintând săbiile, şi securile, şi buzduganele, şi suliţile acestor oşti şi a celorlalte ce se vor aduna, pentru ca potrivnicii marelui Domn să cadă în pulbere, cu pieptul străpuns, cu gâtul deschis, cu fălcile siărMâ'fe. Măselele lor să iie grăunţe perf-' tru ogoarele Armeniei. In tidveâe lor să se adune ploi şi să-şi potolească din ele setea jivinele. Orăşenii au stat privind şi au ascultat freamătul alaiurilor dincolo pe ţărmul Calkedoniei, până ce s-a stins. Apoi s-au întors la casele lor.

A treia zi, la sfânta mănăstire de fecioare a intrat cuviosul domn Filaret, însoţit de servul său Calist. Monahiile i-au făcut loc sub bolta bisericii, privin-du-1 cu mirare cum vine cu oarecare veselie şi grabă. S-a închinat către sfintele icoane, s-a plecat către ieromonahii care vegheau. A păşit apoi către doamna Teosva. I-a zâmbit privind-o îndelung.

— Vină după mine, Calist, a poruncit el apoi. Să mă duci la cuvioasa igumenă.

Călugăriţele 1-au călăuzit îndată la odaia oaspeţilor, aşezându-1 în jâlţ. Părea trudit; avea răsufletul scurt. Cămărăşiţa i-a înfăţişat un pahar de vin. Bă-trânul şi-a ridicat o clipă ochii spre fiinţa care i-1 aducea şi a clătinat din cap. A făcut semn să i se înlăture paharul.

— Doresc să vie aici cuvioasa Evlampia, a hotar it el.

Bătrâna igumenă sosi între însoţitoarele sale tinere, care o purtau de subsuori. Petrecându-şi cu grabă metăniile de chilimbar între degetele uscate, stăpâna acelui loc se plecă umilită. Era o umbră în hobot negru. Cu toate acestea ochii şi limba aveau ascuţime.

— Cu ce pot sluji pe domnul nostru Filaret? întrebă ea. Toate cele d'e cuviinţă s-au făcut pentru sora noastră Teosva. I-am făcut zestre de drum; i-am alcătuit podurile şi pomenile; aşa că va ajunge cu bine în locul cel de dulceaţă.

Iţi mulţămesc, doamnă, răspunse bătrânul. Am' o rugăminte pentru mine.

Rugămintea domniei tale, kirie Filaret, este pentru noi poruncă.

Bătrânul se întoarse către Calist.

Iată, zise el, servul meu aduce, în această cutie de abanos, aurul care mi-a mai rămas. Te poftesc, doamnă Evlampie, să-1 primeşti dar, pentru prea curata Fecioară din acest siânt lăcaş. Scrieţi în, pomelnic numele meu şi al doamnei mele şi daţi masă sărmanilor de două ori pe an, la zilele noastre.

Kirie Filaret, se plecă igumena, vom face întocmai cum porunceşti. Vor ii pomeniţi la altarul nostru cei care s-au dus şi cei rămaşi.

Te rog, d'oamnă Evlampie, să mă primeşti şi pe mine aici. In acelaşi mormânt, lângă soaţa mea Ţeosva, doresc să fie pus şi săracurmeu trup, tCând va sosi timpul, domnule.

— A spsjt timpul, suspină bătrânul. îndată ce am rămas singur în casa noastră, arn; înţeles că a sosit timpul. Sunt singur, la Amnia-

— Locuinţa domniei tale e la Bizanţ, kir Filaret, Bătrânul clătină din cap.

— Locul meu a fost la Amnia. Acum e aici. Vă rog să binevoiţi a mă primi. In această sară voi dormi şi eu lingă doamna mea Ţeosva.

Înainte de a adormi, kir Filaret a poftit să vadă la căpătâiul său pe cei doi prietini. S-au înfăţişat deci părintele episcop Platon şi străinul. Le-a spus hotărârea lui şi ei 1-au ascultat fără să se mire. Ase-zându-se lingă el, Breb i-a cuprins mina şi i-a sim-ţit-o rece între degetele sale. Atunci s-a întors către episcop.

— Prietinul nostru domnul Filaret, a zis el, poruncestesă iie adusă aici, în această sară, Împărătiţa Măria.

Cuviosul părinte Platon s-a ri'dâcat, ca să ducă la împărăţie această poruncă. Astfel a ieşit de la Augusteon învoire ca să se deschidă uşile de la Halki şi hadâmbii au purtat cu grabă, în lectica de purpură, pe Împărătiţa Măria la mănăstirea Rodoffâa.

Sara aceea de mai era liniştită şi înaltă. Convoiu-rile de cerşetori care se tânguiseră toată după-amiaza pentru stăpânul lor, acuma se alinaseră, retrăgân-du-se. Slujitorii împărăteşti închiseseră porţile. In chilii era mişcare şi monahiile ieşeau iarăşi cu lumini. Stelele făcliilor lor descopereau ici şi colo masi-vurile de flori, trezind'ii-le parcă mireasma. In arhondaric, cuviosul Filaret îşi plecase fruntea pe umărul stâng, pentru somnul cel din urmă. Împărătiţa Măria dă'd'use un strigăt prelung. Apoi în toată mănăstioara se făcu o tăcere m'ai mare. Când slujitorii şi monahii se grămădiră ca să pregătească pe călător, Breb călăuzi pe Împărătiţa prin gang până în foişorul de deasupra grădinii.

Ca şi cum nu şi-ar fi dat samă că aceasta era cea dinţai întâlnire a lor după lungă dorinţă, amândoi statură despărţiţi unul de altul, fiecare în întunericul lui. Cerul era fără lună; totuşi, după un timp, îşi văzură întristarea la

lumina stelelor. Atmosfera era aşa de limpede, încât aurul înălţimii făcea noaptea translucidă.

— Mărită Doamnă, zise Kesarion, Dumnezeu voieşte ca acest ceas să fie al plecărilor şi al despărţirilor. N-am stat până acum în Bizanţ, decât pentru a te vedea.

Pleci şi domnia ta? întrebă nedumerită Împărătiţa.

Precum am spus.

Atunci de ce ai aşteptat până acum? întrebă ea deodată aprig. Ai cunoscut nefericirea mea?

— Fără îndoială, am cunoscut-o. ' – Ştii că am avut vreo bucurie?

Breb tăcu.

O, domnule, răspunde-mi, căci m-am deprins a te şti a-toate-cunoscător. Am aflat de la bunica unele lucruri de mirare. In câteva rânduri mi-a adus din partea domniei tale vorbe. Am ştiut că veghezi asupra mea. Acuma, când rămân cu desăvârşire singură, nu înţeleg de ce mă părăseşti.

Mărită stăpână, zise egipteanul, pot îndrăzni să-ţi iau mâna?

Tânăra împărătească întinse dreapta. Cutremurân-du-se deodată ca de spaimă, îşi plecă obrazul, sărutând degetele care i-o cuprindeau. Străinul o domoli, apă-sân-du-şi palma stingă pe fruntea ei.

— Mărită stăpână, vorbi el cu voce moale, nefericirea nu ţi-a adus-o purtarea împăratului, ci iubirea mea.

— E adevărat? ţipă înăbuşit Măria. ^ – E adevărat.

Ea îl cuprinse strâns, plângând.

— E adevărat, îi zise el iar, cu blândeţă. Insă drumurile noastre în această lume trebuie să se desfacă aici. O împărătească, când îşi pierde soţul aşa cum s-a întâmplat cu măria ta, pune văl negru şi se duce la insula Principilor. Viaţa măriei tale nu poate avea rânduiala obişnuită a oamenilor celorlalţi. Asemeni asupra mea stă o putere care nu-mi îngăduie să rup legămintele ce-am făcut.

l împărăfiţa se retrase, ridicându-şi braţele la frunte.

Vai mie, suspină ea. E adevărat deci că ai stat în templele egiptenilor?

Într-adevăr, acolo am cunoscut lumina. Aflarea acestui lucru, mărită Doamnă, nu trebuie să-ţi aducă mâhnire. Iată, ne vom despărţi. Se va desface şi amăgirea care se numeşte trup. Dar ceea ce e între noi acum, lămurit în foc, e o creangă de aur care va luci în sine, în afară de timp.

Împărătiţa veni şi-şi plecă fruntea pe umărul egipteanului

XVI.

Carte de ta Sakkoudion.

«Prea luminate stăpâne, îi scria cuviosul Teodor de la Sakkoudion, în 797, lui Kesarion Breb; după porunca pe care ai lăsat-o, am ţinut aici, la noi, pe servul domniei tale Constantin; iar acum, sosind ora hotă-râtă, ţi-1 trimetem cu această carte, întorcându-te în ţara domniei tale, Domnul Dumnezeu a binevoit, poate, să te ocrotească într-un liman de linişte; la noi însă a urmat a bântui viforul. Din durerea noastră am cugetat ades la domnia ta; ţi-am pomenit învăţăturile şi ne-am simţit mai puţin slabi.

Află deci, stăpâne, că cel ce a răsplătit rele pentru bune a trecut cu ostile lui în Armenia împresurând ta-berile credincioase ale lui Alexie Moseles. Calul său cel alb a umblat în sânge până la genunchi. Oamenii de rând au fost tăiaţi cu săbiile şi bătuţi cu buzduganele, iar pe mai-marii lor i-au legat varangii de cozile cămilelor, rupându-i în patru. Muierile şi pruncii vinovaţilor au fost împinşi în pustie, ca să piară de sete şi să-i sfâşie fiarele. Astfel, ne mai auzinT84 du-se în acele locuri nici un glas, împăratul s-a grăbit către scaunul său. După cum s-a scris, inima nebunului a intrat în casa veseliei; iar inima înţelepţilor a stat în casa plângerii. Isaurianul a dat poruncă scrisă, cum că leapădă pe soţia sa; şi a poitit să arate lumii pe Teodota, poruncind să i se închine cu bucurie toată suflarea de la Bizanţ. Atunci s-a sculat prea sfinţitul nostru părinte Platon şi a intrat în Cetate, găzduind, cum îi era obiceiul, la mănăstirea sâân-tului Pantelimon. Am ajuns într-o duminică

dimineaţa, la sfânta liturghie. Prea sfinţia sa a intrat la slujbă şi suindu-se în amvon a rostit cel dinţai cuvânt pentru purtarea necuviincioasă a Isaurianului, începând omilia sa cu acele vorbe drepte: Vai celui ce zice bunului că este rău şi răului că este bun.

În curgerea acelei săptămâni, Împărătiţa Măria a' fost ridicată de la Halki ca o muiere de rând şi dusă la Prinkipo. Mulţi cetăţeni şi monahi aflaseră în taină de acest surgun şi s-au strâns la malul mării ridi-când glasuri şi plângeri. A venit şi părintele nostru, înălţând braţul şi binecuvântând-o. Măria sa era în strai negru şi cu hobot. înainte de a trece în corabie, a îngenunchiat şi şi-a plecat fruntea către prea sfinţitul episcop. Iar părintele nostru a mângâiat-o cu vorbe potrivite.

Prea sfinţite părinte, a zis măria sa suspinând, am înţeles că e mai bună ziua morţii decât ziua naşterii.

Mărită Doamnă, i-a răspuns părintele Platon, împărăţia divină nu e mâncare şi băutură, ci dreptate, pace şi bucurie întru spirit. Acolo dreptul ca finicul va înflori. Aflaţi, noroadelor, s-a întors după aceea sfinţia sa către mulţime, că nu sunt vinovaţi aceşti osteni şi aceşti eunuci pentru ocara împărătiţei şi ruşinarea nevinovăţiei. Răspundere la dreptul judeţ trebuie să aibă cel ce se desfrânează, cel care-şi zideşte casa sa cu nedreptate, cel care, urând pe tovarăşul său legiuit, se dovedeşte a fi ucigaş; cel care ia în deşert legea, jignind pe Domnul vieţii şi al morţii. Într-adevăr cărţile noastre ne poruncesc a nu blăstăma pe împăratul şi a nu birăi pe mai-marele poporului; dar însuşi numele nelegiuitului moşteneşte ocară şi ruşine; blăstămul iconoclaştilor este asupra sa.

Auzind aceste vorbe înfricoşate, noroadele s-au cutremurat şi s-au răzvrătit. Ridicând pe prea sfinţitul părinte, i-au făcut alai şi 1-au dus la împărăţie. Având încă lacrimi pe barbă, părintele episcop a intrat şi străjerii 1-au lăsat, temându-se de el. Acolo a strigat Isaurianului: O, împărate, carnea şi sângele tău nu vor putea să

moştenească împărăţia lui Dumnezeu; ci vor putrezi întru scârnăvia de jos!

Au ieşit dregători de la Augusteon înconjurându-1 şi potolindu-1, iar slăvită împărătească Irina s-a mâfinit prea mult. Oştenii au ieşit în mulţime poruncindu-i să se împrăştie. Slujitorii de la Augusteon au ocrotit pe părintele nostru şi 1-au călăuzit până la Cornul de Aur, vârându-1 în triera cea mică a Doamnei Irina-Im-părăteasa. Ne-am strâns şi noi acolo, în jurul lui; iar noroadele au venit la ţărm cu larmă; şi a mers zvon Ia sfintele mănăstiri, sunându-se clopotele. Astfel s-a stârnit zaveră în Cetate pentru un bătrân slab. Marinarii, închinându-i-se, au ridicat pânzele şi am ieşit în Propontida.

Când am ajuns în drept cu Prinkipo, prea sfinţitul a ieşit pe punte, binecuvântând locul. Acolo este, precum ştii, o sfântă mănăstire a prea curatei Fecioare; şi zidul acestei sfinte mănăstiri ajunge la Marea, încât îl bat talazurile. Iar deasupra mării este foişor. Apropiindu-ne, după porunca prea sfinţitului, am cunoscut pe Împărătiţa noastră, între cuvioasele monahii. Părintele nostru episcop a binecuvântat plângând.

O, învăţătorule, îmi aduc aminte de vorbele pe care le-ai spus acestui umilit discipol al domniei tale, când ai fost în petrecere la sfânta noastră mănăstire. Pre Dumnezeu nimene nu 1-a văzut niciodinioară, scrie evanghelistul nostru loan. Într-adevăr, mi-ai întors domnia ta cuvânt, căci Dumnezeu nu este zoomorfie. Şi ai mai adăogit că vorbele meşteşugite nu pot înlocui substanţa, adică fapta bună. Prea sfinţitul nostru Pla-ton cunoaşte acum lumina şi depune judecăţii lui Dumnezeu faptele lui.

Constantin Isaurianul a socotit de cuviinţă să vie după o vreme la apele doftoriceşti de la Prusa în Bi-thynia noastră. Aşezându-se acolo cu curtea şi cu oştenii săi, se ducea în plimbări desfătate pe coasta muntelui celui mare Olimp. Apoi trecând printre dumbrăvi şi ape încântate, a îndrăznit a veni până la Sakkoudion, ca să îmblânzească pe păjintele

nostru episcopul. Asta a fost în vara anului mântuirii 796. A poposit la porţi, a trimes daruri şi a poftit găzduire. Prea sfinţitul Platon a poruncit să nu se tragă zăvoarele. Astfel Isaurianul s-a retras cu ruşine, dar s-a întors ia-răşi, după puţine zile.

— Prea puternicul Domn şi stăpân al lumii pofteşte intrare, ca să se închine în sfânta biserică a mănăstirii! au strigat pristavii Ia porţi.

Porţile au stat încuiate, până ce a sosit alaiul împărăţiei. Cum s-a oprit alaiul, a ieşit în firida turnului intrării părintele nostru episcopul, poruncind Isauria-nului să plece din acele locuri curate şi să se întoarne în domnia lui adevărată, unde cântă muzicele, curg vinurile şi se destrăbălează hetairele şi copilandrii per-sieni. Atunci s-a întâmplat acel lucru care nu era greu să-1 bănuiesc. Din rugămintea şi umilinţa lui, Isauria-nul s-a sculat spumând şi a dat poruncă varangilor. Dindărăt au sosit carăle cu unelte de război; şaizeci de slujitori au ridicat la porţi berbecele şi au început a bate. Curând au intrat în biserică săbiile şi suliţile. La chilii s-a pus foc. Pivniţile au fost sparte şi butoaiele sfredelite. Ostenii au târât de barbă pe prea sfinţitul nostru părinte la picioarele împăratului. Astfel şi-a dat duhul acest bătrân sfânt.

Noi suntem de ieri şi umbră pe pământ e viaţa noastră. Mă grăbesc a sfârşi această epistolă, căci la noapte se poate ridica un vânt de cătră Marea.

Viermii care stau în fapte ca-n flori, cum spuneai domnia ta, au dovedit şi de data aceasta înţelepciunea Celui etern. N-a trecut decât un an de la adormirea prea sfinţitului, adică atât cât trebuie ciclului ca să se încheie, şi la Bizanţ s-a iscat tulburare şi vâlvă. Sfetnicii slăvitei Împărătese, Stavrikie şi Eftihie, au stat multe nopţi frunte lângă frunte ca să se sfătuiască. Au dăruit varangilor şi maglabiţilor şi sholarilor atâtea sigle, câte trebuiau ca dragostea lor pentru Constantin să se împuţineze. Cuvioşii părinţi din sfintele mănăstiri s-au rugat atâta pentru hotărârile cele

bune ale Des-pinei, încât toate au fost gata când cea din urmă picătură a curs din clepsidră. Într-o dimineaţă, străjile s-au dat în laturi, muţii au intrat în sala păunilor la Dafne şi au luat din pat de lângă Teodota pe Isaurian. L-au purtat în faţa judecătorilor lui, în triclinion, unde au găsit tăcere, împărăteasa era în genunchi, la icoane. Stavrikie 1-a privit pe stăpânul său numai o clipă, îndată au pătruns din cămările dinlăuntru oameni pricepuţi, având în mijlocul lor pe gâdea cu strai roş. I-âu dat sculele, pe când muţii răsturnau şi îfâj cleştau pe Isaurian. Răcnetul orbitului a izbucnit întocmai ca şi al lui Alexie. Doamna Irina şi-a astupat urechile. Slujitorii au ridicat zdreanţă şi au târât-o la Daâne.

Acum patru zile, la sărbătoarea sfintei Adormiri, după ce am aflat de această osândă a Isaurianului, am călătorit cu bine la Prinkipo şi m-am închinat cuvioasei noastre surori Doamna Măria. I-am spus cuvintele pe care mi le-ai poruncit. Ea şi-a plecat fruntea şi a plâns. N-ani aşteptat nici un răspuns şi m-am retras.» ' XVII t;

1. Floarea de ghicită.

În anul acela, 136 din al cincilea ciclu, Kesarion trebuia să treacă în.singurătăţile muntelui ascuns, după porunca bătrânului. De când sosise din Răsărit, se înfăţişase în fiecare an de câte două ori acolo sus şi dăduse samă de toate câte văzuse. Asupra acelor fapte amândoi rămâneau în sfat şi judecată cât se adunau, apoi iar le lăsau, dând cugetului timp să Ie clocească. Astfel, ca din nişte ouă tainice, năşteau în pustia muntelui fantasme asupra cărora bătrânul sta cu privirile aţintite.

Egipteanul, după porecla lui cea nouă, era din neamul oamenilor bălani de sub muntele Om. Şase fraţi ai lui se aflau stăpâni ai turmelor din acele locuri, având subt ascultarea lor ciobani şi argaţi. Pe plaiul care se chema Casele, aveau aşezări durate din bârne, unde stăteau muierile şi copiii. Slujitorii, Ungă staule şi grajduri, trăiau în colibe după rânduiala muntenilor. Unele turme ajungeau la

sfârşitul toamnei, pentru iernatic, în stufurile şi grindurile Istrului. Şi stăpânii şi slujitorii umblau până acolo pe drumuri cunoscute, prin marginea apelor, având bună înţelegere cu var-varii de la câmpie şi plătindu-le dajdie. Deci Brebii făcură adunare a neamului l<or la mijlocul lunii lui septemvrie, pentru despărţirea de egiptean. Se ducea acum într-o călătorie fără întoarcere. Nepoţii şi cumnatele i se închinară ca unui străin, întristându-se, iar bărbaţii ii sărutară amândouă mânile, ca unuia care se suia către singurătăţile lui Dumnezeu.

Sub măgura din capătul satului, era ţintirimul. Ke-sarion se duse să îngenuncheze acolo, dând samă morţilor de rânduiala poruncită. In neamul Brebilor era datină ca feciorul cel mai mare să fie jertfit lui Dumnezeu. Al doilea urma în datoriile lumeşti. De cân-d se ţinea minte se urmase astfel şi Cel veşnic îi răsplătise cu toate darurile vieţii. -Cei rămaşi creşteau întru virtute şi bogăţie, pletoşi şi mari, bătând război cu lotrii şi cu urşii; cei despărţiţi se subţiau şi se albeau veghind şi cercetând intrări la porţile necunoscutului. Cei bogaţi şi puternici dispreţuiau puţin pe aceşti monahi fepădaţi pustiurilor; uneori însă se temeau de ei şi li se închinau, mai ales când aceştia cunoşteau des-cântece şi doftorii nu atât pentru oameni, cât pentru turme.

Deci Breb se ridică de la morminte şi veni către sat. Femeile îl priveau de departe cum se apropie prin soarele de toamnă, cu capul gol, părând a avea la tâmple coarne de lumină.

Constantin aduse caii de călărie şi de poveri.

— Luminate doamne, zise el, dobitoacele acestea ne vor purta bine, precât nădăjduiesc. S-ar îi cuvenit însă să avem aici pe asinul nostru de la Sakkoudion. După ce te-aş fi dus ipână unde mi-ii îngăduit, m-aş fi întors cu el înapoi. Aveam tovarăş cu care să mă sfătuiesc I-aş fi lăsat zurgălăii şi s-ar fi veselit cu doamnele şi cu pruncii, pove,stându-le întâmplări de pe unde am fost noi.

Egipteanul zâmbi. Doamnele şi copiii se mirară din nou, de şi aveau ştiinţă de multe din isprăvile şi năzdrăvăniile lui Saniabarenos.

Slujitorii templului din fundul plaiului de sub tanc veniră să îngenuncheze. Domnul lor le atinse cu dreapta fruntea, ridicându-i şi îmbrăţişându-i.

Călătorii porniră în lungul costişei spre miazănoapte, prin aurul dimineţii. Breb umbla înainte; Constantin după el, cu caii ceilalţi legaţi unii de cozile altora. De o parte şi de alta a potecii se învăluiau pădurile. Pe margini de pâraie a'târnau perdele de mesteceni îngălbeniţi; pe vâlcele se înşirau cireşi sălbatici cu frunzele în coloarea arămii; cea dinţai brumă dăduse alte feţe şi alt zvon codrului. Era în toate o mâhnire dulce, pe care ascetul o primea până în fundul sufletului.

Spune-mi, Constantine, vorbi Kesarion, întorcând barba-i înfloritä argintiu, dacă nu ţi-a rămas nimica la Bizanţ. Te aud oftând şi murmurând singur.

Stăpâne, răspunse slujitorul, nu pot tăgădui, căci m-aş face vinovat înaintea lui Dumnezeu. Dacă binevoieşti a-mi da slobozenie, precum e rânduiala, eu m-aş întoarce acolo şi aş intra la ascultare la sfântul Pantelimon. Drag mi-e s-aud clopotele, şi-mi place vinul pe care-1 au cuvioşii părinţi.

Nu socoteşti că ţi-a venit vremea să-ţi iei soţie?

Bun e şi asta, stăpâne. După ce mă satur de altele. Dar grecoaicele grăiesc prea mult.

Poate te însori c-o munteancă de la noi.

— Iaca la asta nu,m-am gândit. Nici muierile de aici nu grăiesc mai puţin. Dacă măria -ta porunceşti să stau, oi căuta o munteancă de aici, care a fi mai grasă şi mai frumoasă. Dacă e nevoie să mai aduc o epistolă, mă duc acolo.

Kesarion tăcu, jignit şi pedepsit de slăbăciunea pe care o arătase, adresându-se servului sau. Repezi o privire aprigă spre Constantin. II văzu zâmbind fără nici o viclenie.

Dac-aş aduce nişte călugări de-acolo, îşi urmă socotelile servul, ca să alcătuim aicea o sfântă mănăstire, se supără preoţii noştri cei vechi şi mă blastămă. Eu zic că tot mai bine-i să caut o munteancă. Fiecare la ale sale. Precât văd, şi cocoarele acelea care s-aud pe sus se întorc în locul lor, la ţara Egipetului.

Cred că te înşeli, Constantine. Dumnezeu a rânduit acestor păseri hrană acolo numai în vremea iernii. Dar locul lor de baştină e aici.

Nici la asta nu m-am gândit, se învoi Constantin. Egiptenii n-au iarnă, aşa că noi suntem mai vrednici şi mai bogaţi decât dânşii.

Breb se întoarse la gândurile lui. In înălţime, urmau a - chema păserile călătoare, vâslind către Prinkipo.

Drumul ducea pe costişă şi către miezul nopţii, îndelung; între prăpăstii şi tăceri, sub cerul curat. La cel dintâi popas, veniră către ei ca să-i vadă de-a-proape, de pe vârfuri de brăduţi, păseri cu ochi schimbători şi veveriţi. Constantin nu se miră prea mult auzind pe stăpânul său că vorbeşte cu ele. în poieni joase se auzeau mugete de cerbi, unele subţiri, altele adânci şi groase ca nişte tunete.

— Cei cu optsprezece crengi în coarne poruncesc tinerilor să fugă din preajma ciutelor., cugetă cu glas Constantin.

— Dumnezeu se vădeşte în glasul nourilor şi al cerbilor, încuviinţă Kesarion Breb; precum şi în alte iglasuri ale muntelui.

În râpă, sub bunget negru, scheunară într-adevăr lupani, apoi tăcură deodată, căci lupoaica cea bătrână clămpănise asupra lor, învăţându-i că vânătorii trebuie să păstreze tăcere. In azur strigară ou mirare pajuri.

Umblară astfel de la izvor la izvor toată după-amiaza. înspre sară se auziră în văi tulnice. Coborâră într-acolo, la un sălaş de oieri.

A doua zi sună în brădeturi vânt de la miazănoapte. După ce primi închinarea stăpânilor locului, egipteanul îşi strânse în cătărămi straiul alb şi-şi îndesă pe tâmple comanacul de

pâslă. Trase pe mânici saricâ şi se încinse a doua oară. îşi trecu pe după.grumaz glugă şi, după ce încalecă, îşi apăsă barba în piept. II înţepa în ochi suflare rece. Zarea dinainte-i era vână'tă, amestecată cu neguri.

Ieri s-au arătat semne ele toamnă lungă, ziceau ciobanii.

E adevărat, le răspunse Kesarion, însă cocorii fugeau de vifor. Astăzi să coborâţi oile mai devreme.

Ei clătiră din cap neîncrezători. Călătorii umblară destul de 'bine împotriva vântuhii 'până la amiază. Apoi deodată începu a-i şâichiui lapoviţă. Drumul se înclină în albia apei care se chiamă Olt. Stăpânul porunci popas cu două ceasuri înaintea amurgitului. După ce caii se hodiniră şi mâncară grăunţe, Constantin văzu, nu cu puţină mirare, că vorbele ciobanilor se adeveresc. Zloata stătu; deci nu înţelese de ce domnul său porunceşte drum pe întuneric. Bătea acelaşi vânt. Urmau calea pe lângă lucirea apei. Intre nouri învălmăşiţi, se arăta din când în când luna. Ast-

— M. Sadoveanu, Opere, voi. 12 fel ajunseră la popasul 'fie la Aluniş, unde cunoşteau, case de prietini. Era cătră miezul-nopţii. Lucirea lunii se stinsese.

— După ce intrăm la adăpost, să scoţi tarniţile 'd'e pe cai, porunci stăpânul. Aicea facem popas lung.

Cât stătu sub colibă, ridicând din când în când fruntea şi cercetând viscolul de-aiară, slujitorul se nevoia să afle care au fost vorbele stăpânului său pentru a opri viforniţa şi pentru a-i da drumul. Că-i spuseseră cocoarele ori vulturii, ori cerbii ce se va întâmpla, nu putea fi nici o îndoială. Oamenii de rând nu cunosc glasul păserilor şi al dobitoacelor, pe când aleşii anumiţi ai lui Dumnezeu află toate şi ştiu să oprească şi să sloboadă stihiile.

În ziua a patra părăsiră albia apei şi se suiră prin viscolituri pe opcina muntelui. Acolo ascetul se opri, cercetând văile şi codrii. Dădu hotărâre omăturilor să curgă la râpă. Soarele se arătă şi puhoaiele porniră în salturi la vale, ca nişte harmăsari de spumă. Sara, la popasul din urmă, găsiră tovarăşi. Slujitorul cobori o parte din poveri şi-

şi aduna caii. Se supuse cu fruntea la genunchii domnului său şi-1 pofti să-i întindă mânile ca să i le sărute. Apoi, îndrăznind a-i mărturisi că hotărârea lui din urmă este să-şi caute soţie în satele oierilor, se retrase către focul celorlalţi servi, în vale.

Kesarion, cu şase tovarăşi monahi, sui a doua zi către coloana de fum de la peşteră, însoţitorii săi depuseră poverile. Ucenicii se închinară egipteanului şi-1 călăuziră sub bolta de stâncă, unde băteau lucirile depărtate ale focului. Bătrânul îl aştepta în preajma altarului. Era slăbit şi căzut în scaunul de piatră. Primi cu bucurie pe urmaşul său, pipăindu-i fruntea.

— O, fiul meu, îi zise el, a sosit timpul.

Kesarion îngenunche.

Cuvintele şi mărturisirile acestor jertfe întru spirit nu le-a putut auzi decât tăcerea peşterii. Candela bă-trânului mai luci atât cât era necesar egipteanului să-i afle prorocirea asupra neamurilor acestui pământ. Căci, precât vedea el, avea să vie asupra lor din răsărit duh de destrăbălare şi spaimă.

Decheneul cel nou ieşi din peşteră către al şaptelea; ceas al.zilei. Purta la gât, pe straiul alb, juvaerul vechi care împodobise cincizeci,şi trei de ani pe bătrân. Monahii lui Zalimoxis, adunaţi în cursul zilei, i se plecară în genunchi, închinându-şi frunţile. El ridică asupra lor braţele, privindu-i cu ochi îngheţaţi şi ştiind că va fi cel din urmă slujitor al muntelui ascuns.

SFÂRŞIT